

Kristiina Koskipalo

Siirtolaisuus Jyväskylästä
Pohjois-Amerikkaan
vuosina 1899–1924

Suomen historian
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Historian ja etnologian laitos
Elokuu 2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Kristiina Koskipalo	
Työn nimi – Title Siirtolaisuus Jyväskylästä Pohjois-Amerikkaan vuosina 1899–1924	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Elokuu 2015	Sivumäärä – Number of pages 120 + 4 liitesivua
Tiivistelmä – Abstract Tämä pro gradu -tutkielma tutkii Jyväskylän kaupungista ja maalaiskunnasta vuosina 1899 – 1924 Pohjois-Amerikkaan suunnannutta siirtolaisuutta. Tutkimuskohteena ovat siirtolaisuuteen vaikuttaneet työntö- ja vetotekijät. Tutkin työntekijöitä tarkastelemalla siirtolaisuuden sukupuoli-, ikä- ja siviilisäätärakennetta, sekä yhteiskunnallisammattillista taustaa. Siirtolaisuuden vetotekijöitä tutkin selvittämällä mitkä olivat Jyväskylän siirtolaisten kohdealueet, ja millaista työtä siirtolaisille yleensä oli tarjolla. Tutkimus painottuu sosiaali- ja taloushistoriaan. Siirtolaisuuden sukupuoli- ikä ja siviilisäätärakenne olivat hyvin lähellä valtakunnallisia keskiarvoja. Pienet poikkeamat selittyvät sillä että siirtolaisuus oli Jyväskylässä vasta käynnistynyt. Alueen elinkeinorakenne heijastui siirtolaisten ammatillisyyhteiskunnalliseen taustaan, mistä syystä talollisten ja torpparien osuus oli valtakunnallista osuutta alhaisempi ja käsityöläisten ja muun väestön osuus korkeampi. Keskiuerto siirtolainen Jyväskylästä oli 23,7 -vuotias naimaton itsellismies ja yleisin kohdeosavaltio oli New York. Siirtolaisten tausta vaikutti kohdeosavaltion valintaan niin, että torpparit ja talolliset valitsivat yleensä jonkin keskilännen osavaltion, työväki, käsityöläiset ja muu väestö itärannikon. Naisista tuli pääasiassa kotirouvia ja palvelijoita, miehet työllistyivät muun muassa kaivoksille, tehtaisiin ja maatalouden pariin.	
Asiasanat – Keywords Jyväskylä – Keski-Suomi – siirtolaisuus – Pohjois-Amerikka – prosopografia – historia	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1 Johdanto	3
1.1 Tausta.....	3
1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen rajaus	7
1.3 Lähdeaineistojen esittely	11
1.4 Tutkimuskirjallisuus	16
1.5 Tutkimusmetodi.....	20
2 Siirtolaisuuden sukupuoli-, ikä ja siviilisäätärakenne	24
2.1 Miehet edellä, naiset perässä	24
2.2 Teinejä ja nuoria aikuisia	29
2.3 Siviilisäätö ja perhesiirtolaisuus	36
3 Siirtolaisten ammatillinen ja yhteiskunnallinen tausta	39
3.1 Maata viljelevä väestö – talolliset ja torpparit	39
3.1.1 Talollisten ja torppareiden siirtolaisuuden sosiaalinen rakenne	39
3.1.2 Talolliset.....	40
3.1.3 Torpparit.....	43
3.2 Työväki	45
3.2.1 Työväen siirtolaisuuden sosiaalinen rakenne	45
3.2.2 Kasvava työväki ja metsäteollisuus	47
3.2.3 Teollisuustyöllisyyden kehitys maailmansotaan saakka	50
3.3 Käsityöläiset	52
3.3.1 Käsityöläisten siirtolaisuuden sosiaalinen rakenne.....	52
3.3.2 Käsityöläisten tilanne vuosisadan vaihteen Jyväskylässä.....	55
3.4 Muu väestö	57
3.4.1 Muu väestö -ryhmän siirtolaisuuden sosiaalinen rakenne	57
3.4.2 Palvelijat, kauppiaat ja kauppa-apulaiset.....	59
3.4.3 Muiden ammattien edustajat.....	62
4 Sijoittuminen Pohjois-Amerikkaan	63
4.1 Keskilänsi kutsui miehiä	63
4.1.1 Michigan	64
4.1.2 Minnesota.....	69

4.1.3 Illinois, Ohio ja Wisconsin	72
4.2 Kotiapulaisten ja suurkaupunkien itärannikko	76
4.2.1 New York.....	77
4.2.2 Massachusetts	84
4.2.3 Pennsylvania, Connecticut ja New Jersey	86
4.3 Marginaalinen muutto etelään ja länteen.....	89
4.4 Kanadan provinssit.....	93
4.4.1 Kanadan siirtolaisuuden sosiaalinen rakenne	93
4.4.2 Miehinen Ontario	95
4.4.3 Suurkaupunkien ja kotiapulaisten Quebec.....	98
4.4.4 Muut Kanadan provinssit	102
5 Päätäntö.....	105
LYHENTEET	114
LÄHTEET	114
LIITE 1. Jyväskylältä Pohjois-Amerikkaan siirtolaiseksi lähteneet henkilöt vuosittain	121
LIITE 2. Jyväskylän siirtolaisten sukupuolijakauma vuosittain (vuodet 1899–1924).....	122
LIITE 3. Jyväskylän siirtolaisten kohdeosavaltiot Yhdysvalloissa ja niiden osuudet vuosina 1899–1924	123
LIITE 4. Jyväskylän siirtolaisten kohdeprovinssit Kanadassa ja niiden osuudet vuosina 1899–1924	124

1 Johdanto

1.1 Tausta

Tutkin tässä työssä Jyväskylästä vuosien 1899–1924 välisenä aikana Pohjois-Amerikkaan suuntautuneeseen siirtolaisuuteen vaikuttaneita tekijöitä. Tutkimusaikaväli osuu 1800-luvulta toiseen maailmansotaan ulottuneeseen suureen siirtolaisuuskauteen, jonka aikana arviolta jopa viisikymmentä miljoonaa eurooppalaista jätti kotimaansa. Valtaosa muutti Yhdysvaltoihin, mutta miljoonia suuntasi myös erityisesti Kanadaan, Etelä-Amerikkaan ja Australiaan. Suomesta siirtolaiseksi lähti vuosien 1870–1929 välillä noin 350 000 henkeä.¹

Siirtolaisuuteen vaikuttavat tekijät jaetaan niin sanottuihin työntekijöihin ja vetotekijöihin. Työntekijöillä tarkoitetaan niitä negatiivisia asioita kotimaassa, jotka ajoivat ihmiset lähtemään siirtolaiseksi. Veto-tekijöillä puolestaan tarkoitetaan niitä piirteitä kohdemaassa, jotka houkuttelivat ihmiset lähtemään sinne. Monesti lähtöpäätös lienee ollut sekoitus näitä molempia.²

Eurooppalaisella tasolla siirtolaisuus oli pitkälti seurausta kehittyneen lääkehuollon, tehostuneen maanviljelyksen, nousevan teollisuuden ja sotien vähyyden aiheuttamasta väestön nopeasta lisääntymisestä. Se synnytti eri puolille Eurooppaa niin sanottua suhteellista liikaväestöä – ihmisiä, joille edes maatalouden ja teollisuuden kehittymisestä huolimatta kotimaassa ei riittänyt toimeentuloa. Toisinaan, kuten Irlannissa 1840-luvulla, tästä suhteellisesta liikaväestöstä muodostui jopa absoluuttista liikaväestöä, kun maatalouden katastrofivuosina miljoonia kuoli nälkään. Väestönkasvun ja elatuksen puutteen lisäksi työntekijöinä saattoivat olla esimerkiksi poliittiset olot ja uskonnollinen suvaitsemattomuus. Näistä jälkimmäinen ajoi esimerkiksi Venäjältä suuria määriä juutalaisia Amerikkaan.³

¹ Kero 1982, 83–85; Kero 1996, 54–55.

² Kero 1996, 52.

³ Kero 1982, 83–85.

Ylikansoittuneen Euroopan sijaan maailman johtavammaksi teollisuusvaltioksi nousseessa Yhdysvalloissa oli tarjolla miljoonia työpaikkoja, ja edullista, toisinaan jopa ilmaista maata, mutta pula työntekijöistä. Hyvän palkan takia siirtolaisten joukossa oli myös elintasomuuttajia, jotka etenkin Kalifornian kultalöytöjen takia haaveilivat rikastumisesta. Taloudellisten tekijöiden lisäksi osaa siirtolaisista motivoi seikkailun halu, tarve nähdä maailmaa ja niin sanottu Amerikan kuume, eli siirtolaiseksi lähdettiin lähinnä sen takia että muutkin olivat lähdössä. Etenkin Euroopan poliittisiin oloihin turhautuneita kiehtoivat myös Yhdysvalloista luotu kuva vapaasta, tasa-arvoisesta ja edistyksellisestä maasta, jossa kansa hallitsee.⁴

Suomalaista siirtolaisuutta on tutkittu paljon erityisesti 1960-luvulta alkaen kun Turun yliopiston historian laitos käynnisti kaukosiirtolaisuuden tutkimusprojektin. Sen lisäksi 1970-luvulla tutkimustyötä alkoivat organisoida työvoimaministeriön siirtolaisuusprojekti, siirtolaisasiain neuvottelukunta sekä vuonna 1974 perustettu Siirtolaisuusinstituutti. Koska Suomen siirtolaisista noin 90 % tuli maaseudulta ja yli puolet lähtijöistä oli kotoisin Vaasan läänistä, tutkimuksen painopiste on ollut Pohjanmaan siirtolaisuuden tutkimuksessa.⁵ Sen sijaan kaupunkien siirtolaisuuden tutkimus on jäänyt vähäisemmäksi. Ainoastaan muutaman yksittäisen, pääasiassa Pohjanmaalla sijaitsevan, kaupungin ja kunnan siirtolaisuutta on tutkittu aikaisemmissa pro gradu -tutkielmissa⁶.

Tässä tutkimuksessa siirrän siirtolaistutkimuksen katseen Keski-Suomeen, Jyväskylän kaupungin ja maalaiskunnan alueelle, joka erosi Pohjanmaasta muun muassa sijainnin ja väestön yhteiskunnallisammattillisen rakenteen suhteen. Anna-Leena Toivonen näki Pohjanmaan siirtolaisuutta selittävänä tekijänä alueen tiiviit yhteydet Ruotsiin, jossa siirtolaisuus oli käynnistynyt aikaisemmin. Hän selitti siirtolaiseksi lähtemisen herkkyyteen vaikuttaneen myös sen tekijän, että eteläpohjanmaalaiset olivat laivanrakennuksen ja

⁴ Korkiasaari 1989, 49; Kero 1996, 38, 47–52, 68–71; Kero 1997, 14–15.

⁵ Siirtolaisuuden ja maassamuuton tutkimus 1984, 1; Kero 1996, 58–60; Melkas 1999, 18.

⁶ Esim. Sotkamo (Komulainen Juhani) ja Kaustinen (Tommi Käsäkangas).

merenkulun takia tottuneet liikkumaan. Pohjanmaan väestön siirtolaisuutta on selitetty myös pohjalaisella kansanluonteella, sekä alueelle tärkeän elinkeinon, tervanpolton, hiipumisella, mitä korvaamassa ei ollut teollisuutta toisin kuin Etelä-Suomessa.⁷

Jyväskylän kaupunki ja maalaiskunta olivat vuosisadan vaihteessa osa Vaasan lääniä, mutta ne sijaitsivat läänin itälaidalla Keski-Suomessa. Jyväskylän alue on jo varhaisista vaiheistaan lähtien toiminut risteyspaikkana, jossa muun muassa Pohjanmaalta ja Hämeestä tulevat tiet kohtasivat. Risteyspaikan asemaa korostivat myös hyvät vesiyhteydet etelään.⁸ Keskeisen asemansa ansiosta Jyväskylä oli myös siirtolaisuuden voimakkuudelta hyvin erilaisten alueiden välissä. Lännessä ja osittain myös pohjoisessa olivat massiivisen siirtolaisuuden alueet Vaasan lääni (52,3 % kaikista Suomen siirtolaisista), Oulun lääni (15,7 %) ja Turun ja Porin lääni (14,5 %). Sen sijaan idässä ja etelässä olevilla alueilla siirtolaisuus oli vähäisempää (1,7–5,3 %) ja toisinaan myös enemmän Venäjälle suuntautuvaa.⁹

Keski-Suomessa muuttoliike oli 1900-luvun alussa tappiollista sillä maakunnan reuna-alueet menetti väkeä erityisesti Uudellemaalle, Hämeeseen, Savoan ja Pohjanmaalle. Muusta maakunnasta poiketen Jyväskylän kaupunki ja maalaiskunta olivat kuitenkin muuttovoittajia. Vuonna 1900 niiden yhteenlaskettu väkiluku oli 13 147 henkeä¹⁰, ja vuonna 1920 peräti 16 186 henkeä¹¹. Kasvuun vaikutti kaupungin asema maakunnan keskuksena, mikä houkutteli väkeä erityisesti ympäröivistä kunnista. Vaikka muuttoliikettä tapahtui myös kaupungista ulos, sisäänmuutto oli pääasiassa suurempaa. Tappiollisen muuton vuosinakin väkiluku kasvoi luonnollisen väestönkasvun ansiosta. Poikkeuksena oli vuosi 1908, jolloin väkiluku väheni neljällätoista hengellä.¹²

⁷ Kilpi 1917, 151–152; Toivonen 1963, 156–159.

⁸ Jäppinen 2006, 20.

⁹ Kero 1982, 38; Korkiasaari & Tarkiainen 2000, 125–126.

¹⁰ Maalaiskunnassa asukkaita oli 10 324 ja kaupungissa 2823. Tommila 1972 b, 247–248; Laitinen 1977, 18.

¹¹ Maalaiskunnassa asukkaita oli 10 744 ja kaupungissa 5442. Tommila 1972 b, 247–248; Laitinen 1977, 18.

¹² Tommila 1972 b, 247–248; Laitinen 1988, 93.

Jyväskylän kaupungin kasvu heijastui myös maalaiskunnan puolelle. Erityisesti aivan kaupungin läheisyydessä oleville maalaiskunnan reuna-alueille alkoi muodostua esikaupunkiasutusta, kun kaikki kaupunkiin haluavat eivät mahtuneet asumaan pienelle asemakaava-alueelle. Kaupungin työväen asutusalueiden ohella maalaiskunnan vetovoimaisuutta lisäsi myös alueelle nouseva teollisuus. Vuosisadan ensimmäisillä vuosikymmenillä muuttovoitto oli kuitenkin aika pientä ja kasvoi suuremmaksi vasta 1920- ja 1930 -luvulla.¹³ Hieman tutkimusalueen väestömuutoksiin vaikutti se, että Toivakka erosi maalaiskunnasta omaksi seurakunnakseen vuonna 1909. Lisäksi osa maalaiskunnan puolella sijainneesta esikaupungista liitettiin Jyväskylän kaupunkiin vuonna 1913.¹⁴

Taulukoista 1 ja 2 nähdään että kaupungin ja maalaiskunnan elinkeinorakenteet olivat hyvin erilaisia. Kaupungissa väestön enemmistö oli jo vuonna 1900 teollisuuden ja käsityön parissa, eikä maalaiskunnan puolella näiden alojen osuus kohonnut yhtä korkeaksi edes vuonna 1920. Myös liikenteen, kaupan, julkisten toimintojen ja palveluksessa olevien osuudet ylittivät kaupungissa 10 % osuudet. Maalaiskunnassa vielä vuonna 1920 noin 70 % työskenteli maa- ja metsätalouden parissa. Sen lisäksi ainoaksi yli 10 % osuuden alaksi oli noussut teollisuus ja käsityö.

¹³ Laitinen 1977, 23–24; Laitinen 1988, 93.

¹⁴ Laitinen 1977, 28.

Taulukko 1. Jyväskylän kaupungin väestön elinkeinorakenne vuonna 1900

Ammattiryhmä	1900
Maatalous	0,5 %
Teollisuus ja käsityö	34,1 %
Kauppa	10,7 %
Liikenne	13,2 %
Julkinen toiminta ja vapaa-aika	12,8 %
Palveluksessa olevat	18,8 %
Muut	7,7 %
Ilman ammattia	2,2 %
Yhteensä	100 %

Lähde: Tommila 1972 b, 256–257.

Taulukko 2. Jyväskylän maalaiskunnan väestön elinkeinorakenne vuosina 1880 ja 1920

Ammattiryhmä	1880	1920
Maa- ja metsätalous	83,5 %	70,6 %
Teollisuus, käsityö	7,3 %	15,1 %
Kauppa	0,1 %	0,8 %
Liikenne	0 %	1,6 %
Palvelut	0,7 %	0,9 %
Tilapäiset työt	6,0 %	8,3 %
Ilman ammattia	2,4 %	2,7 %
Yhteensä	100 %	100 %

Lähde: Laitinen 1977, 31.

1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen raja

Tutkimuskysymykseni on *mitkä tekijät vaikuttivat siirtolaisuuteen 1900-luvun alun Jyväskylässä*. Tarkastelen tätä kysymystä tutkimalla ensin mitkä tekijät vaikuttivat siirtolaisuuteen työntävästi Jyväskylän kaupungin ja maalaiskunnan alueella. Tarkastelun kohteena on siirtolaisuuden rakenne; sukupuoli-, ikä- ja siviilisäätyjakauma, sekä siirtolaisten ammatillisyyhteiskunnallinen tausta. Näiden avulla pyrin selvittämään mitä siirtolaisten ikä-, sukupuoli- ja siviilisäätyjakauma kertovat siirtolaisuudesta, sekä minkä ammattien edustajia siirtolaiset olivat. Etsimällä vastauksia näihin kysymyksiin haluan selvittää oliko esimerkiksi sukupuoli tai yhteiskunnallinen asema erityisesti siirtolaisuuteen työntävänä tekijänä. Lisäksi vertaan näitä tuloksia aikaisemmista siirtolaisuustutkimuksista saatuihin tuloksiin.

Toiseksi tutkin jyväskyläläisiä Pohjois-Amerikkaan vetäneitä tekijöitä. Vetotekijöiden kohdalla rajaan tutkimuksen kohteeksi siirtolaisten kohdealueet, sekä siirtolaisten yleensä harjoittamat ammatit. Jyväskylän siirtolaisten kohdeosavaltioita tutkimalla pyrin

vastaamaan kysymykseen, mitkä alueet houkuttelivat siirtolaisia ja miksi. Tutkin myös oliko eri ammatillisyyhteiskunnallisen taustan omaavien henkilöiden tai eri sukupuolien välillä eroa sijoittumisessa Pohjois-Amerikkaan. Siten tutkimukseni painottuu sekä työntö-, että vetotekijöiden kohdalta talous- ja sosiaalhistoriaan.

Siirtolaisuustutkimuksessa on tärkeää määritellä mitä siirtolaisella tarkoitetaan. *Siirtolainen* ja *siirtolaisuus*-käsitteitä on määritelty eri yhteyksissä eri tavoilla. Nämä määritelmät ovat kaikki jossain määrin puutteellisia. Esimerkiksi suurta siirtolaisuuskautta koskevat siirtolaistilastot on tehty passiluetteloiden perusteella, jolloin siirtolaiseksi on luokiteltu kaikki, jotka ovat ottaneet passin¹⁵. Tämä määritelmä kuitenkin vääristää siirtolaismääriä, sillä passin ottaneissa henkilöissä oli myös niitä, jotka kuitenkin päättivät jäädä Suomeen, sekä niitä jotka ottivat passin monta kertaa. Toisaalta määritelmä jättää ulkopuolelle ne, jotka lähtivät ilman passia, tai käyttivät jonkun toisen henkilön passia. Varsinaisten siirtolaiseksi lähteneiden määrää passiluetteloissa vääristävät myös ne, jotka ovat matkustaneet ulkomaille esimerkiksi lomalle, työmatkalle tai opintomatalle.

Opiskelun tai muun määräaikaisen ulkomailla olon poisrajaamiseksi siirtolaisuudella yleensä tarkoitetaan *”henkilöiden tai henkilöryhmien vapaaehtoista ja pysyvää muutamista toiseen maahan”*¹⁶. Tässä määrittelyssä ongelmallista on vaatimus pysyvästä muutosta, sillä vaikka monet jäivätkin pysyvästi kohdemaahan, osa palasi ennen pitkää takaisin Suomeen. Siten jopa osa suuren siirtolaisuuskauden siirtolaiseksi luokitelluista henkilöistä ei täytä tätä määritelmää. Esimerkiksi Risto Vilmusenahon tutkimassa Siikajokilaaksossa noin kymmenen prosenttia palasi pysyvästi kotimaahan. Toinen ongelma kohdistuu vaatimukseen vapaaehtoisuudesta. Määritelmä ei siten sisällä niitä ihmisiä, jotka ovat esimerkiksi poliittisten tai uskonnollisten syiden takia jättäneet kotimaansa. Kuitenkin myös näitä henkilöitä oli siirtolaisten joukossa, sillä muun muassa

¹⁵ Kero 1996, 53–54.

¹⁶ Siirtolaisuuden ja maassamuuton tutkimus 1984, 3.

Venäjän sortotoimia vastustaneita virkamiehiä karkotettiin Suomesta. Lisäksi siirtolaisten joukossa oli myös ihmisiä, jotka lähtivät vapaaehtoisesti, mutta syyt olivat poliittisia.¹⁷ Vapaaehtoisuutta voi spekuloida myös alaikäisten lasten siirtolaisuudessa, sillä heidän kohdallaan muuttopäätös oli usein vanhempien tekemä.

Olavi Koivukangas antoi siirtolaisuudelle huomattavasti väljemmän määritelmän. Sen mukaan siirtolaisuus on *”valtakunnan rajat ylittävää pysyvää tai pysyväisluontoista maasta- tai maahanmuuttoa, joka voi tapahtua vapaaehtoisesti tai pakkomuuttona”*.¹⁸ Vaikka tämä sisälsikin pienen lievennyksen siirtolaisuuden keston suhteen, herää kysymys, kuinka kauan henkilön tulee asua kohdemaassaan täyttääkseen tämän vaatimuksen. Esimerkiksi Vilmusenahon tutkimuksesta käy ilmi, että kotimaahan palaavat siirtolaiset viipyivät Pohjois-Amerikassa keskimäärin kuusi vuotta, mutta toisaalta oli ihmisiä jotka palasivat Suomeen vielä kolmenkymmenen vuoden jälkeen. Koivukangas spekuloi itse myös määritelmän toista ongelmaa, kuinka valtakunnanraja-käsite ymmärretään. Pohjois-Amerikkaan suuntautuvassa siirtolaisuudessa rajan ylittäminen on selvää, mutta esimerkiksi Venäjälle ja vanhemman siirtolaisuuden tutkimuksessa myös Ruotsiin muutossa asia ei ole yhtä selvä. Koska Suomi oli ensin osa Ruotsia ja vuodesta 1809 osa Venäjää, kyse oli toisaalta maassamuutosta, mutta muun muassa kielierojen takia muutto voitiin nähdä myös siirtolaisuutena.¹⁹

¹⁷ Siirtolaisuuden ja maassamuuton tutkimus 1984, 3; Vilmusenaho 2001, 343.

¹⁸ Siirtolaisuuden ja maassamuuton tutkimus 1984, 3.

¹⁹ Siirtolaisuuden ja maassamuuton tutkimus 1984, 3; Vilmusenaho 2001, 349–350. Siirtolaisuuden määrittelemisen haasteet lisääntyvät mitä lähemmäksi nykyaikaa tullaan. Esimerkiksi siirtolaisten määrittäminen passin ottamisen perusteella ei sovellu suuren siirtolaisuuskauden jälkeiseen aikaan. Globalisaation sekä talous- ja liike-elämän muutosten myötä työelämä on muuttunut ja erityisesti määräisaikaismuuttajien määrä on lisääntynyt. Singaporessa asuvia suomalaisia kotirouvia tutkinut Annika Oksanen pohtikin teoksessaan globalisaation luomaa uutta siirtolaisuutta, jota hän kutsui nykyajan paimentolaisuudeksi. Nykyajan nomadit ovat henkilöitä, joilla on korkea koulutus, he ovat kansainvälisiä, omalla tavallaan juurettomia ja valmiita muuttamaan vaikka toiselle puolelle maailmaa. Suomesta lähtee mm. yritysten, ministeriöiden, kirkkojen ja yliopistojen, sekä erilaisten organisaatioiden yhteistyön takia runsaasti näitä siirtolaisia. Osa muuttaa pysyvästi, osa vain tilapäisesti palaten kotiin ulkomaankomennuksen jälkeen. Oksanen 2007, 11.

Siirtolainen ei ole ainoa käsite, jolla maasta muuttaneita on kutsuttu. Vaikka termi on pääosin mielletty neutraaliksi, 1920-luvulla osa ihmisistä koki sen väheksyväksi. Sen vuoksi Suomessa siirtolaisia alettiin kutsua ulkosuomalaisiksi, ja siirtolaisjärjestöistä tuli ulkosuomalaisjärjestöjä. Pohjois-Amerikassa *siirtolainen* ja *ulkosuomalainen* käsitteitä käytettiin vähän, sen sijaan he käyttivät yleensä nimitystä *siirtokansa*.²⁰

Tässä työssä olen ottanut tutkimuskohteeksi ne henkilöt, jotka ovat passiluetteloissa ilmoittaneet kotipaikakseen Jyväskylän. Merkintöinä passiluetteloissa olivat ”Jyväskylä”, ”Jyväskylän kpi”, ”Jyväskylän pit” ”Jyväskylän msrk” ja ”Jyväskylän mlk”. Tutkimusalueena Jyväskylä käsittää maantieteellisesti siis sekä kaupunkiseurakunnan että maalaisseurakunnan alueet. Passiluetteloissa annetut tiedot kotipaikasta eivät olleet aina pitäviä ja henkilö, jonka kotipaikaksi oli ilmoitettu Jyväskylän kaupunki, saattoi olla kirjoilla maaseurakunnan puolella. En ole tehnyt siirtolaisten kohdalla näiden alueiden välille eroa ja viittaa nimellä Jyväskylä koko tutkimusalueeseen. Mainitsen kaupungin tai maalaiskunnan erikseen vain mikäli jokin tieto koskee ainoastaan sitä.

Jyväskylän kotipaikakseen ilmoittaneista henkilöistä olen rajannut tutkimuksen niihin henkilöihin, jotka ovat varmuudella lähteneet siirtolaiseksi. Tässä tutkimuksessa tarkoitan siten siirtolaisella henkilöä, joka on ottanut passin ja on, joko matkustusluetteloiden tai muiden lähteiden²¹ avulla todistettavasti siirtynyt Pohjois-Amerikkaan. Kohdemaassa vietetyllä ajalla ei ole merkitystä.

Koska kaupungeissa oli varakkaita ihmisiä, jotka kävivät ulkomailla muun muassa työ- ja lomamatkoilla, olen näiden henkilöiden määrän minimoimiseksi valinnut tutkimuksen kohteeksi kaukosiirtolaisuuden kohteen, Pohjois-Amerikan. Toinen alueen rajaamiseen vaikuttanut tekijä on, että matkustusluetteloiden ja Pohjois-Amerikan rekisterien ansiosta

²⁰ Kero 1997, 19.

²¹ Esimerkiksi Yhdysvaltain väestönlaskentatiedot.

Yhdysvaltain ja Kanadan siirtolaisista ja heidän kohtaloistaan on runsaampi lähdeaineisto tarjolla, kun niin sanotussa mannermaasiirtolaisuudessa²².

Ajallisesti tutkimus rajautuu vuosiin 1899–1924. Ennen tätä ajanjaksoa siirtolaiseksi lähtijöitä²³ oli kolme henkilöä ja ajanjakson jälkeen viisi. Ensimmäinen siirtolainen lähti vuonna 1893 ja viimeinen 1933²⁴. Tutkimusajanjakso kattaa vuonna 1899 käynnistyneen kahdenkymmenenkuuden vuoden jakson, jolloin siirtolaisia lähti Jyväskylältä joka vuosi vähintään yksi. Jyväskylässä siirtolaisuus käynnistyi verrattain myöhään, mikä johtui siitä että ilmiö levisi Keski-Suomeen hitaasti Pohjanmaalta. Ensin siirtolaisuus alkoi Pohjanmaan rajalla olevista kunnista, josta se levisi 1890-luvulle tultaessa Karstulaan, Saarijärvelle ja Viitasaarelle, sieltä vuosisadan vaihteessa Uuraisille, Keuruulle, Pihlajavedelle ja Multialle. Jyväskylässä siirtolaisuus kasvoi suurimmilleen vasta 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopussa. Huippuvuosi Jyväskylässä oli muun Keski-Suomen tavoin vuonna 1913, minkä jälkeen siirtolaisten määrä romahti maailmansodan syttymisen takia.²⁵ Vaikka tutkimusaikavälillä siirtolaisten joukossa oli ihmisiä, jotka ovat ylittäneet Atlantin monta kertaa, olen ottanut jokaisen mukaan laskuihin vain kerran²⁶. Tutkimuskohteena olevia siirtolaisia oli yhteensä 621 henkilöä.

1.3 Lähdeaineistojen esittely

Tärkein lähdeaineisto tutkimuksessani ovat passiluettelot. Vuodesta 1862 lähtien kaikilta suomalaisilta alettiin maasta poistuessa vaatia passia, minkä ansiosta niitä myöntävillä tahoilla, kuten lääninhallituksilla ja kaupunkien maistraateilla, on luettelot passien sisältämistä tiedoista.²⁷ Parhaimmassa tapauksessa passiluettelot ovat erittäin antoisia

²² O.K.Kilpi jakoi siirtolaisuuden valtamerentakaiseen siirtolaisuuteen ja mannermaasiirtolaisuuteen. Kilpi 1917, XII.

²³ Jotka täyttävät edellä mainitut kriteerit.

²⁴ Kaavio kaikista Pohjois-Amerikan siirtolaisista liitteenä. (Liite 1)

²⁵ Laitinen 1988, 100–101.

²⁶ Mukana laskuissa vain ensimmäinen matkustusluetteloista löytyvä merkintä.

²⁷ Koivukangas 1986, 30–31.

lähteitä, sillä niihin kirjattiin passinsaajan etu- ja sukunimi, siviilisäätö, syntymäaika, ammatti²⁸, uskonto, kotipaikka ja lääni. Sen lisäksi niistä saa selville passin päiväyksen, hinnan, numeron ja voimassaoloajan, sekä kohdemaan ja passin myöntäjän. Toisinaan luetteloihin tehtiin myös muita merkintöjä esimerkiksi samalla passilla matkustavista henkilöistä, passin haltijasta²⁹ tai Suomeen jäävistä perheenjäsenistä.

Tutkimusaineistona passiluettelot sisältävät usein monia puutteita. Paikkakunnasta ja kirjurista riippuen osa passiluetteloista on vaillinaisesti täytettyjä. Useimmiten puuttuvat tiedot määränpäästä, ammatista tai syntymäajasta. Puutteellisten luetteloiden lisäksi osa passiluetteloista on kadonnut ja osasta on jäljellä vain kopioita.³⁰ Jyväskylän siirtolaisten tiedoissa puutteita oli yleensä syntymäajan ja ammatin merkinnöissä. Lisäksi muutamassa tapauksessa luetteloihin ei ollut merkitty hakijan etunimeä ja yhdestä passista puuttui sukunimi. Tutkimuksen kannalta haasteellista on myös se, että parhaassakin tapauksessa passeihin on merkitty vain kohdemaata, mutta ei tarkempaa kohdealuetta tai -kaupunkia.

Passiluetteloiden ohella hallitus velvoitti vuodesta 1893 lähtien kaikki Suomen läänit ylläpitämään lukua siirtolaiseksi lähtijöistä, minkä tietojen pohjalta alettiin vuonna 1905 julkaista siirtolaistilastoa. Tilastojen luotettavuudessa on kuitenkin runsaasti ongelmia. Esimerkiksi siirtolaisten määränpään tutkimista vaikeuttaa se, että passilla on voinut matkustaa myös muualle kuin määränpääksi ilmoitettuun maahan. Muun muassa Australian väestönlaskennan perusteella on havaittu, että maassa oli 1900-luvun alussa suomalaisia siirtolaisia yli nelinkertainen määrä Suomen siirtolaistilastoihin merkittyihin verrattuna. Passiluetteloista tehtyjä tilastoja vääristävät eri kohdemaan antaneiden lisäksi myös muiden maiden kautta matkustaneet sekä merimiehet, joilta passia ei vaadittu.³¹

²⁸ Ammatiksi olen merkinnyt sen minkä passihakija on passiluetteloihin ilmoittanut. Toisinaan se saattoi poiketa kirkonkirjoihin merkitystä. Risto Vilmusenahon mukaan ammattimerkinnot kirkonkirjoissa olivat usein vanhentuneita. Vilmusenaho 2001, 22.

²⁹ Passin haltijaksi merkittiin lasten kohdalla yleensä äiti. Vaimot saatettiin liittää miehensä passiin.

³⁰ Koivukangas 1986, 30–31.

³¹ Kero 1982 26; Koivukangas 1986, 30–31; Melkas 1999, 23.

Näiden ohella siirtolaisten määrää alaspäin vääristävät ne siirtolaiset (muut kuin merimiehet), jotka eivät hankkineet passia. Heidän vuokseen Reino Kero arvioi siirtolaistilastojen virhemarginaaliksi koko maassa keskimäärin 5–10%, rannikkoalueilla 20–30% ja Ahvenanmaalla vieläkin enemmän³². Lisäksi Vilmusenahon mukaan samaa passia saattoi käyttää myös useampi henkilö, sillä jo Amerikkaan menneet saattoivat lähettää passinsa kotiväen tai tuttavien käytettäväksi. Tilastoissa eivät näy myöskään kaikki lapset, sillä passeihin ei aina merkitty jokaista mukaan lähtevää lasta. Siirtolaisten määrää ylöspäin vääristävä tekijä ovat ne ihmiset, jotka hankkivat passin, mutta eivät lähteneetkään³³. Lisäksi oli ihmisiä, jotka lähtivät siirtolaiseksi useita kertoja. Heidän osuutensa on Keron arvion mukaan 5 %.³⁴ Myöskään Jyväskylän siirtolaisuustilastot ja passiluettelot eivät anna todellista kuvaa siirtolaisten määrästä. Passiluetteloissa tuli vastaan useita henkilöitä, jotka ovat ilmoittaneet kohteekseen Amerikan, mutta heitä ei löydy matkustusluetteloista.

Olen käyttänyt tässä tutkimuksessa passiluetteloista Siirtolaisuusinstituutin kokoamaa digitaalista tietokantaa. Sen käyttö tuo omat haasteensa, sillä tietokantaan on kirjattu jonkun tekemä tulkinta alkuperäisten passiluetteloiden teksteistä. Jyväskylän passiluetteloissa tuli vastaan muutamia tapauksia, joissa nimet oli kirjoitettu tietokantaan väärin. Lisäksi haku tietokannasta ei tuottanut aina samaa tulosta. Näistä haasteista huolimatta digitaalisen tietokannan käyttö oli välttämätöntä mahdollisimman monen jyväskyläläisen siirtolaisen tavoittamiseksi, sillä he olivat hankkineet passeja kuudesta eri maistraatin ja lääninhallituksen pisteestä eri puolilta Suomea.

Toinen tärkeä ja passiluetteloiden tietoja täydentävä lähde tutkimuksessani ovat matkustusluettelot. Ne sisältävät vuodesta 1892 alkaen Tilastokeskuksen eri laivayhtiöiltä

³² Osuudet ovat suurempia alueilla, joilla oli hyvät yhteydet Ruotsiin, sillä siellä heiltä ei enää kysytty passeja. Kero 1982, 27–28.

³³ Tämä ongelma oli yleisempi ensimmäisen maailmansodan aikana. Ks. Kero 1982, 27–28.

³⁴ Kero 1996, 53–54; Vilmusenaho 2001,17.

keräämää tietoa Suomesta lähtevistä tai maahan saapuvista siirtolaisista.³⁵ Passiluetteloiden tavoin myös matkustusluetteloista on olemassa Siirtolaisuusinstituutin digitaalinen tietokanta, josta löytyy siirtolaisten nimen ja iän lisäksi tietoa kohdemaasta, -osavaltiosta ja -kaupungista. Luetteloista näkyy myös lipun hinta, lähtöpaikka³⁶, matkustustiedot³⁷ ja toisinaan myös matkaseuralaiset. Vaikka yleisesti ottaen vaadittavat tiedot on kirjoitettu matkustusluetteluihin ylös uskollisemmin kuin passiluetteluihin, myös niissä oli jotain puutteita – erityisesti iässä.

Lisähaasteita matkustusluetteloiden tutkimiseen tuo se, että niihin ei ole merkitty lähtijän kotipaikkaa, mikä hankaloittaa tunnistamista etenkin yleisten nimien kohdalla. Jyväskylän siirtolaisista valtaosa lähti maasta muutaman viikon sisällä passin ottamisesta, mutta joissain tapauksissa lähtö venyi jopa toiseen vuoteen. Tällöin etenkin puutteellisesti täytetyistä matkustusluetteloista voi olla vaikea identifioida jyväskyläläiset siirtolaiset muiden joukosta. Amerikkaan menneiden siirtolaisten matkustustietoja voi jäädä löytymättä myös sen takia, että matkustusluettelot koostuvat lähinnä Suomen Höyrylaivayhtiön tiedoista – muiden yhtiöiden tietoja ei pääosin löydy suomalaisista matkustusluetteloista. Lisäksi näistä listoista ei löydy niitä, jotka lähtivät siirtolaiseksi muiden maiden kautta.

Kotimaisten matkustusluetteloiden lisäksi Yhdysvaltoihin suunnanneita siirtolaisia löytyy Ellis Islandin matkustusluettelosta. Se on *The Statue of Liberty - Ellis Island Foundationin* ylläpitämä rekisteri, josta löytyy New Yorkin kautta matkustaneiden tietoja. Matkustuslistoihin on yleensä merkitty nimi, siviilisääty, laiva ja lähtösatama. Lisäksi rekisteriin on usein merkitty muun muassa mihin osoitteeseen ja kenen luokse siirtolainen on menossa, sekä kuka matkan maksoi. Suomalaisten löytymistä näistä luetteloista vaikeuttaa kuitenkin se, että heidän nimensä on usein kirjoitettu väärin, eikä hakua voi

³⁵ Koivukangas 1986, 32.

³⁶ Tarkoittaa lähtösatamaa, ei kotipaikkaa, joten useimmilla Hanko. ks. esim. Kero 1996, 86.

³⁷ Laivojen nimet sekä Suomesta että Englannista lähdeettäessä ja matkustuspäivät.

tehdä pelkän kansallisuuden tai kotipaikan perusteella. Tutkimuksen kannalta haasteellista on myös, että Ellis Islandin rekisteristä löytyy ainoastaan New Yorkin sataman kautta saapuneet siirtolaiset. Lisäksi osa luetteloista on puutteellisia, eikä tietokannasta löydy kaikkien satamaan saapuneiden laivojen matkustusluetteloita. Lisäksi matkustusluettelot olivat erilaisia eri aikoina ja eri laivayhtiöillä. Osa on hyvin suppeita, joihin on merkitty lähinnä siirtolaisen nimi ja kansalaisuus, mutta parhaassa tapauksessa listoista löytyy paljon tietoa muun muassa siirtolaisen määränpäästä ja siitä, oliko henkilö ollut maassa aikaisemmin. Oli paljon myös virkailijasta kiinni miten tunnollisesti luettelot on täytetty.

Pohjois-Amerikan siirtolaisista löytyy usein tietoa myös mormonien ylläpitämältä Family Search -sivustolta. Sen tietokantaan on koottu runsaasti pääasiassa Yhdysvaltain, mutta jonkin verran myös Kanadan arkistojen materiaalia. Siirtolaisista löytyy tietoa muun muassa väestönlaskentojen, syntymä- ja kuolintietojen, avioliittotodistusten sekä maailmansotien aikaisten armeijan joukkojenlaskentatietojen ansiosta. Lisäksi Family Search -sivuston kautta pääsee käsiksi myös Bostonin ja Kanadan satamien kautta tulleiden matkustusluetteluihin. Haasteet sivuston käytössä ovat hyvin samanlaisia kuin edellä mainituissa: siirtolaisten nimet on toisinaan kirjoitettu väärin, eikä haku tuota aina samaa tulosta. Koska sivusto on luotu sukututkijoiden käyttöön ja sen sisältämä materiaali on vapaaehtoisten sinne tallettamaa, osasta siirtolaisia tietoja löytyi runsaasti, toisista ei mitään. Joidenkin siirtolaisten tiedoissa saattoi olla myös vuosikymmenten katkoja – esimerkiksi eräästä jyvaskyläläisneidosta löytyy vain tiedot hänen tulostaan New Yorkiin 1910-luvulta sekä kuolintiedot 1970-luvun lopusta. Lisäksi naisten löytämistä vaikeuttaa se, että avioliiton myötä heidän sukunimensä muuttui. Osa siirtolaisista saattoi myös ottaa käyttöön amerikkalaisen muunnoksen nimestään tai vaihtaa nimensä kokonaan. Haasteista huolimatta Family Search -sivuston tietokannoista on kuitenkin suuresti apua erityisesti siirtolaisten ammattien ja asuinpaikkojen tutkimiseen. Koska tietoja löytyy vain osasta siirtolaisista, niiden perusteella ei kuitenkaan voi tehdä yleistyksiä.

Tärkeänä lähteenä tutkimuksessa ovat myös Jyväskylän kaupungin ja maalaiskunnan kirkonkirjat, jotka täydentävät passi- ja matkustusluetteloista puuttuvia tietoja muun muassa siirtolaisten syntymäajan ja sosiaalisen taustan kohdalta. Jyväskylän tapauksessa ne eivät kuitenkaan auta selvittämään ketkä todella lähtivät siirtolaiseksi, sillä yleensä siirtolaiselähtemisestä merkintöjä sisältäneistä rippikirjoista³⁸ löytyi Jyväskylässä vain hyvin vähän merkintöjä Amerikkaan lähdöstä. Seurakunnasta muuttaneiden luettelot ovat siirtolaisuustutkimuksessa yleensä olleet huonoja lähteitä, ja niin oli myös Jyväskylän tapauksessa. Luettelosta ei tutkimusvälillä löytynyt yhtään merkintää Amerikkaan muuttajista.

1.4 Tutkimuskirjallisuus

Suomesta Pohjois-Amerikkaan suunnan siirtolaisuuden syitä tutki jo 1900-luvun alkupuolella Helsingin yliopiston kansantaloustieteen dosentti O. K. Kilpi teoksessa *Suomen siirtolaisuus ja 19. vuosisadan kansantalous* (1917). Hän näki siirtolaisuuden johtuvan niistä muutoksista joista yhteiskunnassa tapahtui siirryttäessä agraarisesta elinkeinoelämästä kohti teollista. Kilpi nosti esille liikaväen synnyn, ja kiinnitti erityistä huomiota siirtolaisuuden vahvaan pohjanmaalaiseen leimaan. Hän selitti alueen vahvaa edustusta muun muassa Pohjanmaan suhteellisesti muita suuremmalla väestönkasvulla³⁹ ja kauppayhteyksien myötä Ruotsista saaduista vaikutteista. Osittain hän näki siirtolaisuuden johtuvan jopa ”*pohjalaisten kansanluonteesta*”, jolle oli ominaista ”*voimakas sosiaalinen itsetunto, itseensäluottavaisuus ja vapaudenrakkaus*”, minkä ansiosta heillä oli suurempi ”*psyyllinen siirtolaisuusmahdollisuus*”⁴⁰ kuin muilla. Kilven tutkimus saavutti julkaisunsa jälkeen pitkäksi aikaa arvostetun aseman siirtolaisuustutkimuksen yleisteoksena, mutta myöhemmin sitä on runsaasti kritisoitu

³⁸ Vilmusenaho 2001, 17. Vilmusenahon mukaan riippui aivan papista, kuinka paljon näitä merkintöjä on tehty.

³⁹ Väestönkasvu muualla Suomessa oli vuosien 1840–1865 välillä 12,2 % - 43,2 %. Vaasan läänissä se oli 47,8 %. Kilpi 1917, 139.

⁴⁰ Kilpi 1917, 50, 58–70, 151–152.

siirtolaisuuden näkemisestä vain pohjanmaalaisena ilmiönä.⁴¹ Kilven tutkimuksen arvo on ennen kaikkea sen tarjoamassa aikalaisnäkökulmassa, ja ensimmäisenä tieteellisenä siirtolaisuustutkimuksena se toimi uuden tieteellisen keskustelun avaajana. Vahvan pohjanmaalaisen leiman lisäksi sen puutteena oman tutkimukseni kannalta on kuitenkin siirtolaisuuden syiden tarkastelu pelkästään taloudellisesta näkökulmasta.

Ensimmäinen väitöskirja siirtolaisuudesta oli Anna-Leena Toivosen *Etelä-Pohjanmaan valtameren takainen siirtolaisuus vuosina 1867–1930* (1963). Toivonen nosti Kilven tavoin siirtolaisuuden syyksi väestönkasvun ohella elinkeinoelämän muutoksista johtuvan elinkeinopulan, joka Etelä-Pohjanmaalla johtui tervan kysynnän romahtamisesta ja maatalouden tehostumisesta. Toisin kuin muualla valtakunnassa, Pohjanmaalla elinkeinoelämän muutosta ei voitu kompensoida metsätaloudella, eikä alueella ollut edellytyksiä teollisuudelle. Myös Toivonen näki siirtolaisuutta selittävänä tekijänä tiiviit yhteydet Ruotsiin, jossa siirtolaisuus oli käynnistynyt aikaisemmin, sekä sen että eteläpohjanmaalaiset olivat laivanrakennuksen ja merenkulun takia tottuneet liikkumaan. Siirtolaisuutta selitettiin myös tyytymättömyydellä kotimaan oloihin ja käsityksellä Amerikasta vapaana maassa, jossa oli mahdollisuus parempiin ansioihin kuin kotimaassa. Ensimmäisenä siirtolaisuudesta tehtynä väitöskirjana Toivosen teos on vaikuttanut voimakkaasti myöhempään siirtolaistutkimukseen. Toisaalta hänen tutkimuksensa vaikutusta selittää myös se, että Etelä-Pohjanmaa oli Amerikan siirtolaisuuden ydinalueita, josta noin kolmasosa suomalaisista siirtolaisista oli kotoisin. Siten stereotyyppiseksi suomalaiseksi siirtolaiseksi muodostui hänen tutkimuksensa tulos: keskimääräinen siirtolainen oli työikäinen (16–40-vuotias), naimaton mies (miehiä 2/3), joka kuului maatalousväestöön (90 % maaseudulta).⁴²

⁴¹ Kilpi 1917, 135–141; Siirtolaisuuden ja maassamuuton tutkimus 1984, 27.

⁴² Toivonen 1963, 246.

Toivosen luoma stereotyyppi siirtolaisesta on mielestäni epätarkka, sillä kahdenkymmenen vuoden ikähaarukka on niin laaja, että se luonnollisesti kattaa suurimman osan väestöstä. Huomattavasti tarkemman stereotyypin esitti Reino Kero väitöskirjassaan *Migration from Finland to North America in the years between the United States Civil War and the First World War* (1974). Hän laajensi tutkimuksen kohteeksi koko Suomen siirtolaisuuden ja analysoi hyvin perusteellisesti muun muassa siirtolaisten ikää, sukupuolta ja siviilisäätystä, ja mitä ne kertoivat siirtolaisuudesta. Kero myös nosti esille siirtolaisuudessa näkyvät syklit eri vuosien ja kuukausien välillä, sekä tarkensi Toivosen luomaa siirtolaisen stereotypiaa laskemalla siirtolaisten keski-ikä, joka vuonna 1882 oli 27,4 vuotta.⁴³

Kero tarkasteli siirtolaisuuden käynnistymistä ja leviämistä eri puolilla Suomea, mikä mahdollisti alueiden keskinäisen vertailun. Hän tutki siirtolaisuutta suhteellisen pitkällä aikavälillä ja satoi sen sekä pohjoismaiseen että eurooppalaiseen kontekstiin. Tutkimukseeni Keron työ tarjoaa Pohjoismaisen ja valtakunnallisen vertailuaineiston. Tutkimus sisälsi tilastot myös kaikkien Suomen kuntien siirtolaismääristä ja Kero osoitti siirtolaisuuden alkamisen, volyymin ja sukupuolijakauman olevan eri puolilla Suomea erilaisia. Keron tilastojen mukaan Jyväskylän kaupungista siirtolaiseksi lähti kaiken kaikkiaan 401 henkilöä, maalaiskunnan puolelta 765.⁴⁴

Tuoreimman näkökulman siirtolaisuuden syiden tutkimukselle antoi vuonna 2001 valmistunut Risto Vilmusenahon väitöskirja *Siikajokilaakson siirtolaisuus vuosina 1850–1914: Talous ja sosiaalhistoriallinen tutkimus Kestilän, Paavolan, Piippolan, Pulkkilan, Pyhännän, Rantsilan, Revonlahden ja Siikajoen kuntien maastamuutosta*. Tutkimus poikkesi aikaisemmin mainituista kapeamman aluerajauksen puolesta. Keskittymällä vain yhteen kahdeksan kunnan muodostamaan jokilaaksoon, hän saattoi ottaa tutkimukseensa

⁴³ Kero 1974, 107.

⁴⁴ Kero 1974, 227–229.

uusia lähteitä ja näkökulmia. Hän esimerkiksi rajasi monipuolisen lähdeaineiston avulla tutkimuksen kaikista passinottajista niihin, jotka todella lähtivät siirtolaiseksi, sekä nosti esille yksittäisten siirtolaisten kohtaloita. Hän myös tarkasteli sortovuosien ja erityisesti vuoden 1901 asevelvollisuuslain vaikutusta nuorten miesten siirtolaisuuteen. Koska tutkimuskohteena oli pääasiassa ”lähtevä siirtolaisuus” eli siirtolaisuuden rakenne ja työntekijät, Vilmusenahon tutkimuskysymykset ovat lähellä omiani. Sen ansiosta Siikajokilaakso on valtakunnallisen tason ohella tutkimukseni tärkein vertailukohde.

Siirtolaisuuden syitä on nostettu esille myös muissa tutkimuksissa ja aiheesta kirjoitetuissa kokonaisesityksissä. Niitä ovat kirjoittaneet muun muassa Siirtolaisuusinstituutin tutkija Jouni Korkiasaari teoksessaan *Suomalaiset maailmalla* (1989) sekä jo aikaisemmin mainittu siirtolaisuustutkimuksen ”grand old man” Reino Kero teoksissaan *Suomen siirtolaisuuden historia I* (1982), *Suureen Länteen* (1996) ja *Suomalaisina Pohjois-Amerikassa* (1997). Nämä teokset kokoavat aikaisempaa siirtolaistutkimusta yhteen, ja samalla ne tuovat esille yksittäisten siirtolaisten kohtaloita ja tarinoita siirtolaisuudesta. Ongelmana kuitenkin on, että ne antavat paikoitellen hyvin stereotyyppisen kuvan siirtolaisuudesta keskittyen pääasiassa Pohjanmaan siirtolaisuuteen jolloin muiden alueiden analyysi jää marginaaliseksi.

Jyväskylän siirtolaisuutta ei ole juurikaan tutkittu, mutta Keski-Suomen tasolla siirtolaisuutta on analysoitu Erkki Laitisen artikkelissa *Väestö ja Yhteiskunta* (1988). Laitisen tekstissä Jyväskylä on vain sivumainintana, sillä siirtolaisuus oli yleisempää Pohjanmaan rajalla olevissa kunnissa. Teoksessa on kuitenkin hahmoteltu siirtolaistilastojen pohjalta taulukoita siirtolaismääristä 1880-luvun lopusta ensimmäiseen maailmansotaan sekä havainnoitu siirtolaisuuden kehitystä eri vuosikymmeninä. Laitisen esittämät luvut eivät aivan täsmää Keron aikaisemmin julkaisemista arvoista, sillä Jyväskylän kaupungin siirtolaismääräksi hän sai 438 siirtolaista ja maalaiskunnan 776.⁴⁵

⁴⁵ Laitinen 1977, 27; Laitinen 1988, 101.

Siirtolaisuudesta kertovan kirjallisuuden lisäksi olen perehtynyt Jyväskylän paikallishistoriaan. Pääasiallisina lähteinä olen käyttänyt kaupungin alueen historiasta Päiviö Tommilan kirjoittamaa kaksiosaista teosta *Jyväskylän kaupungin historia* (1972) ja maalaiskunnan alueesta Jussi T. Lappalaisen toimittamaa *Jyväskylän maalaiskunnan kirjaa* (1977), sekä Mauno Jokipiin toimittaman *Keski-Suomen historia* -trilogian toisen (1988) ja kolmannen (1993) osan artikkeleita. Kuvaamalla kaupungin ja maakunnan talouden ja elinkeinoelämän kehitystä ne antavat kontekstin siirtolaisuuden rakenteelle. Näiden teosten lisäksi Jyväskylän kauppiaista ja käsityöläisten elämästä antavat lisätietoa Veikko Sariolan teokset *Jyväskylän käsityöläiset 1837–1930* (1930), *Jyväskylän kauppiaisyhdistys 1890–1940* (1940) ja *Jyväskylän kauppalaisseuran 75-vuotiskertomus* (1950).

Yhdysvaltain ja Kanadan alueiden tutkimuksessa lähteinä olen käyttänyt muun muassa E.A. Pullin vuonna 1949 toimittaman *Minnesotan suomalaisten juhla-albumin* artikkeleita, Eija Kettunen-Hujasen Kanadan siirtolaisuutta tutkivaa teosta *Elämän pakkoraossa vai matkalla vaurauteen?* (2000) sekä John I. Kolehmaisesta teosta *A History of the Finns in Ohio, Western Pennsylvania and West Virginia* (1977) ja artikkelia *Miksi suomalaiset jättivät isänmaan?* vuodelta 1985. Ongelmana eri osavaltioita tutkittaessa on, että joidenkin osavaltioiden suomalaissiirtolaisuudesta löytyi paljon tietoa, toisista ei juuri mitään.

1.5 Tutkimusmetodi

Tässä tutkimuksessa olen käyttänyt metodina prosopografiaa⁴⁶. Menetelmän on määritellyt englantilainen väestö- ja sosiaalishistorioitsija Lawrence Stone sanoin:

*Prosopography is the investigation of the common background characteristics of a group of actors in history by means of a collective study of their lives.*⁴⁷

⁴⁶ Eri tutkijat näyttävät olevan eri mieltä mitä käsitteellä tarkoitetaan ja mikä sen suhde kollektiivisen biografian käsitteeseen on. Esim. Kostianen 2006, 31; Caine 2010, 57; Uotila 2014, 5-6.

⁴⁷ Stone 1971, 46

Prosopografia on siten Stonen määritelmän mukaan kollektiivista elämäkertatutkimusta, jossa tutkimuksen kohteena ovat jollekin tutkimusjoukolle yhteiset taustatekijät/ominaisuudet. Tutkimuskohteena olevasta tutkimusjoukosta (yleensä ihmisryhmä) kerätään ensin biografista tietoa joka tallennetaan usein erilaisiin tietokantoihin. Niiden avulla tutkimuksen kohteena olevaa ryhmää voidaan analysoida suhteessa eri muuttujiin, ja siten tutkimusjoukosta voidaan havaita aikaisemmin tuntemattomia suhteita, esimerkiksi sukulaisuussuhteita.⁴⁸

Tässä tutkimuksessa tutkimusjoukkona on Jyväskylästä vuosina 1899–1924 Pohjois-Amerikkaan lähteneet siirtolaiset. Tutkin heitä Excel-taulukkoon keräämäni biografisen tiedon avulla. Aluksi loin taulukkoon nimilistan siirtolainen -kriteerin täyttäneistä henkilöistä, mihin listaan kokosin tietoja siirtolaisista eri lähteistä. Pääasiallisen rungon muodostivat passiluetteloista ja matkustusluetteloista saadut tiedot, mitä tietoja täydensin muun muassa Jyväskylän kaupungin ja maalaiskunnan kirkonkirjojen, sekä Family Search -sivuston tietokantojen avulla. Kirjasin taulukoihin siirtolaisten perustietojen⁴⁹ lisäksi passiin⁵⁰ ja merimatkaan liittyvät tiedot⁵¹, sekä tietoja perheenjäsenistä. Mahdollisuuksien mukaan olen kirjannut ylös myös tietoja siirtolaisten työpaikoista, asuinpaikoista, ammateista ja perheestä Pohjois-Amerikassa.

Tietojen keruun jälkeen tein kvantitatiivista tutkimusta koko siirtolaisryhmästä laskemalla muun muassa siirtolaisten keski-ikä sekä eri sukupuolien, siviilisäätyjen ja perhesiirtolaisuuden osuudet. Lisäksi tutkin aineistoa pienemmissä, esimerkiksi siirtolaisten kohdealueen ja ammatillisyyhteiskunnallisen aseman perusteella rajatuissa ryhmissä. Kohdealueeksi tilastoin jokaiselle siirtolaiselle sen osavaltion, jonka hän on matkustusluetteloissa ilmoittanut määränpääkseen. Niiden siirtolaisten kohdalla joita ei

⁴⁸ Verboven & Carlier & Dumolyn 2007, 37; Lamberg 2009, 230.

⁴⁹ Mm. siirtolaisen nimi, sukupuoli, ikä, siviilisääty, uskonto ja ammatillisyyhteiskunnallinen asema.

⁵⁰ Mm. passin myöntänyt viranomainen, sekä passin numero, päiväys ja voimassaoloaika.

⁵¹ Mm. määräosavaltio ja -kaupunki, laivan ja laivayhtiön nimet sekä mahdolliset matkaseuralaiset.

löytynyt matkustusluetteloista, mutta heidän tiedetään muiden lähteiden perusteella saapuneen Pohjois-Amerikkaan, kirjasin kohteeksi sen osavaltion, jossa heistä on ensimmäinen merkintä. Yhden siirtolaisen tapauksessa tietoa kohdeosavaltiosta ei löytynyt, mutta matkustusluetteloiden mukaan hän on matkustanut Atlantin yli.

Siirtolaisten ammatillisyyhteiskunnallisen aseman osalta jaoin siirtolaiset viiteen ryhmään – talolliset, torpparit, työväki, käsityöläiset ja muu väestö. Talollisten ja torppareiden ryhmän rajaaminen oli selkeää. Talollisten ryhmän jäsenten ammatiksi oli merkitty yleensä ”talollinen”, ”tilallinen”, ”talonomistaja” tai ”tilanomistaja”, joiden lisäksi laskin talolliseksi myös yhden ”entisen talollisen”, koska hänellä ei ollut muuta ammattia. Torppareihin kuuluivat ”torpparit” ja ”vuokraajat”. Lisäksi jokaiseen ammattiryhmään kuuluivat myös puoliset ja lapset. Jälkimmäisellä tarkoitan niitä, joilla ei ollut omaa ammattia vaan ammatiksi oli ilmoitettu esimerkiksi ”talollisen tytär” tai ”torpparin poika”. Siten esimerkiksi torppareiden lapsista nuorin oli vain kaksivuotias ja vanhimmat täysi-ikäisiä.

Työväki -ryhmä oli kirjavampi ja se koostui henkilöistä, jotka ilmoittivat ammatikseen ”itsellinen”, ”mäkitupalainen” tai ”työläinen”. Pelkästään työläisiksi tai työmiehiksi itsensä luokitelleiden lisäksi joukossa oli myös tarkemmin ammattinsa ilmoittaneita, muun muassa konepajan työmies, tehtaantyöläinen, sirkkelisahan hoitaja sekä kolme työnjohtajaa. Laskin ryhmään kuuluvaksi myös yhden loisen, yhden piian sekä kahdeksan renkiä, sillä he kuuluivat maaseudun maattomaan työväkeen. Työväki -ryhmä on siten laaja, mutta rajaamiseen vaikutti se, että yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten takia 1900-luvun alussa näiden väestöryhmien asema oli hyvin samanlainen. Siten joku saattoi luokitella itsensä mäkitupalaiseksi ja toinen työläiseksi vaikka he tekivät samaa työtä ja olivat samassa asemassa. Toinen ryhmän rajaukseen vaikuttanut tekijä oli se, että ammattinimikkeitä käytettiin myös eri puolilla maata eri tavoilla. Siksi valtakunnallinen vertailu pelkästään esimerkiksi mäkitupalaisien osuudesta on vaikeaa.⁵²

⁵² Käsitteiden määrittelystä tarkemmin kappaleessa 3.2.

Käsityöläisten ryhmään otin eri käsityöläisammattien edustajat, sekä heidän puolisonsa ja lapsensa. Jaoin eri käsityöläisammattien edustajista mestarit ja oppilaat/kisällit eri ryhmiin. Esimerkiksi puusepät ovat omassa ryhmässä sekä puusepän kisällit ja oppilaat omassa ryhmässään. Tein tämän jaon, koska mestarit ja kisällit on tilastoitu ammatteina erikseen, minkä lisäksi heidän lähtömotiivinsa saattoivat olla erilaiset. Esimerkiksi kellosepän kisällille lähtöpäättöksen tekeminen saattoi olla helpompaa, kun käsityöläismestarina jo toimivalle, ja kenties asemansa kaupungissa vakiinnuttaneelle mestarille.

Kaikki jäljelle jääneet henkilöt kuuluivat ryhmään ”muu väestö”. Valtaosa ryhmän jäsenistä edusti erilaisia kaupunkilaisammatteja, kuten kauppiaita, palvelijoita, liikenteen parissa työskenteleviä henkilöitä, neitoja ja nuorukaisia. Useilla ammateilla, kuten puutarhureilla, saarnaajilla ja konttoristeilla oli siirtolaisten joukossa vain yhden tai muutaman henkilön edustus.

Biografisen tiedon keruun jälkeen tutkin aineistoa muun muassa sukupuolen, iän, yhteiskunnallisammattillisen aseman ja siviilisäädyn suhteen. Lisäksi olen tutkinut siirtolaisten joukkoa kohteena olevan osavaltioiden perusteella ja havainnoinut millaisia eroja esimerkiksi siirtolaisten ammateissa oli eri osavaltioiden välillä. Tein myös eri muuttujien ilmentymistä havainnollistavia taulukoita ja kaavioita, ja analysoin niiden välisiä suhteita tutkimuskirjallisuuden avulla.

Risto Vilmusenahon mukaan vertailu on siirtolaisuustutkimuksessa välttämätöntä.⁵³ Olen analysoinut tutkimuksessa siirtolaisista esille nousseita piirteitä pääsääntöisesti alueellisesti, jolloin Jyväskylän vertailun kohteena on ensisijaisesti valtakunnallinen taso ja aikaisemman siirtolaisuustutkimuksen kohdealueista Etelä-Pohjanmaa ja Siikajokilaakso. Paikoitellen vertailun kohteena on myös maakunnallinen taso tai muut Pohjoismaat.

⁵³ Vilmusenaho 2001, 11.

Alueellisen vertailun lisäksi vertailu tapahtuu toisinaan myös suhteessa aikaan. Havainnoin esimerkiksi kuinka miesten ja naisten osuudet siirtolaisista vaihtelivat eri vuosien välillä. Tutkimuksessani ongelmallista on kuitenkin tutkimusjoukon pieni koko. Siksi etenkin tutkimusaikavälin alku- ja loppuvuosista ei voi saada vertailukelpoista tutkimustulosta, sillä siirtolaisia lähti tuolloin vain muutama.

Siirtolaistutkimuksessa prosopografia pääsee metodina oikeuksiinsa, sillä se soveltuu hyvin useiden, ja osittain vaillinaisten lähdeaineistojen tutkimukseen. Yhdistämällä tietoa useista lähteistä voidaan joissain aineistoissa olevat aukot täydentää. Samalla voidaan havaita useiden tekijöiden välisiä suhteita ja verkostoja, jotka muuten jäisivät huomaamatta. Oleellista menetelmässä on kuitenkin, että vaikka biografista materiaalia kerätään yksilöistä, prosopografian kiinnostus ei kuitenkaan kohdistu yksilöön. Tutkimuksessa yksilöt ovat vain ryhmän edustajina ja tarjoavat tietoa muun muassa ryhmän toimintamalleista, kaavamaisuuksista, poikkeavuuksista ja vaikuttimista.⁵⁴ Myös tässä tutkimuksessa esiin nostetut yksilöt ovat esillä vain ryhmänsä edustajina. He osoittavat esimerkiksi millaisia kohtaloita siirtolaisilla yleensä oli.

2 Siirtolaisuuden sukupuoli-, ikä ja siviilisäätyrakenne

2.1 Miehet edellä, naiset perässä

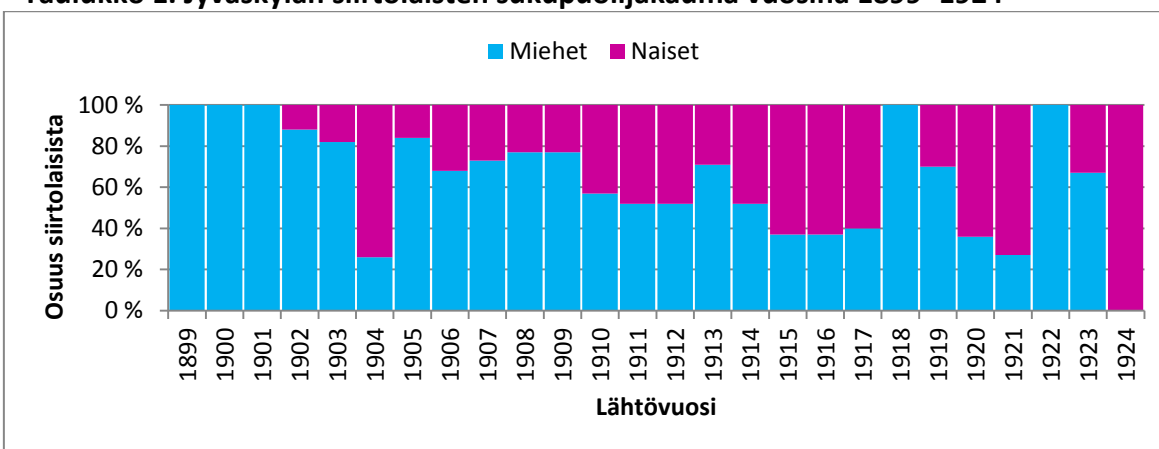
Vuosina 1899–1924 Jyväskylästä lähti Pohjois-Amerikkaan siirtolaiseksi 621 henkeä. Heistä selkeä enemmistö, 400 henkeä (64,4 %), oli miehiä ja 221 naisia (35,6 %). Taulukosta 1 selviää, että kahdestakymmenestäkuudesta tutkimusvuodesta vain seitsemänä vuonna naisten osuus siirtolaisista oli suurempi kuin miesten. Vuosina, jolloin naisten osuus siirtolaisista oli enemmistönä, heidän osuutensa vaihteli 60–74 %:n välillä. Lisäksi vuonna 1924 naisten osuus oli 100 %, mutta tuona vuonna siirtolaisia oli vain yksi⁵⁵. Muina

⁵⁴ Stone 1971, 47–48; Bruun 1987, 112, 118; Salomies 2001, 74; Kostiainen 2006, 31; Verboven & Carlier & Dumolyn 2007, 41–42; Uotila 2014, 34.

⁵⁵ Siirtolaisten sukupuolijakauma ja määrät vuosittain on esitetty tarkemmin liitteessä 2.

vuosina enemmistö lähtijöistä oli miehiä, ja heidän osuutensa siirtolaisista vaihteli 52 %:sta 100 %:iin. Miehillä sadan prosentin osuuksia oli vuosina 1899, 1900, 1901, 1918 ja 1922. Näistä vuosista ensimmäinen ja kaksi viimeistä olivat yhden siirtolaisen vuosia.

Taulukko 1. Jyväskylän siirtolaisten sukupuolijakauma vuosina 1899–1924

Lähde: SiMa; EI; FS.

Kaikkien Suomen siirtolaisten joukossa miesten osuus siirtolaisista oli vuosien 1900 ja 1924 välillä yli neljä prosenttiyksikköä Jyväskylän osuutta alhaisempi (59,8 %).⁵⁶ Aikaisemmassa siirtolaistutkimuksessa miesten osuus siirtolaisista oli Jyväskylän kanssa suunnilleen yhtä suuri Siikajokilaaksossa (64,8 %), kun taas Kuusamossa miesten osuus oli lähempänä valtakunnallista tasoa (60 %). Sen sijaan alhaisin miesten osuus oli Tornionjokilaaksossa (55,3 %) ja korkein Etelä-Pohjanmaalla, jossa miesten osuus oli Anna-Leena Toivosen arvion mukaan noin kaksi kolmasosaa.⁵⁷

Jyväskylän ja muiden tutkimusalueiden prosenttiosuuksia ei kuitenkaan voi verrata suoraan, sillä tutkimusten aikarajaukset ovat erilaiset⁵⁸. Ero vuosikymmenten välillä näkyy muun muassa siinä että valtakunnallisella tasolla tarkasteltuna miesten osuus siirtolaisista

⁵⁶ Kero 1982, 65. Laskettu taulukosta 8.

⁵⁷ Toivonen, 1963, 50; Vilmusenaho 2001, 172.

⁵⁸ Esimerkiksi Vilmusenahon tutkimuksen aikaväli oli 1850–1914 ja Toivosella 1867–1930.

oli koko suuren siirtolaisuuskauden aikana noin 63 %. Tämä hieman 1900-luvun alun vuosikymmeniä korkeampi osuus johtui siitä, että siirtolaisuuden varhaisessa vaiheessa aina 1890-luvun alkuun, lähes kaikki⁵⁹ siirtolaiset olivat miehiä. Tapana oli että miehet menivät edeltä töihin Pohjois-Amerikkaan ja mikäli eivät palanneet Suomeen, lähettivät rahojen karttuessa matkaliput perheelleen. Etenkin ensimmäisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen Atlantin taakse jääminen tuntui houkuttelevammalta, kuin paluu sodanjälkeiseen Eurooppaan. Naisten osuus alkoikin nousta 1900-luvun puolella, mihin vaikutti myös naisten itsenäistyminen. Valtakunnallisella tasolla naisten siirtolaisten määrä ylitti miesten osuuden vain yhdeksänä vuotena, joista peräti kuusi sijoittuu tutkimusaikavälille. Nämä vuodet, 1916–1917 ja 1919–1922, sijoittuvat juuri ensimmäisen maailmansodan tienoille.⁶⁰

Tätä taustaa vasten Jyväskylän siirtolaisten miesenemmistö saattoi ainakin periaatteessa johtua myös siitä, että siirtolaisuus oli kaupungissa vasta käynnistynyt. Jyväskylän siirtolaisten sukupuolijakauman tutkiminen vuositason tasolla on kuitenkin haasteellista, sillä tutkimusaikavälin alku- ja loppuvuosina siirtolaisia oli hyvin vähän. Taulukossa 2 on esitetty Jyväskylän ja koko Suomen tasolla miesten ja naisten osuuksia siirtolaisuudesta viisivuotiskausittain. Siitä nähdään että naisten osuus siirtolaisten joukossa kasvoi sekä valtakunnallisella tasolla että Jyväskylän siirtolaisten parissa. Muutos näkyy selkeästi voimakkaimman siirtolaisuuden kausina 1905–1909 ja 1910–1914, sillä näiden kausien välillä naisten osuus tutkimusalueen siirtolaisista nousi lähes kaksikymmentä prosenttiyksikköä. Samalla Jyväskylän siirtolaisten naisten osuus nousi valtakunnallista osuutta korkeammaksi.

⁵⁹ Muun muassa Etelä-Pohjanmaalla 1880-luvulla 90 % siirtolaisista oli miehiä. Toivonen 1963, 49.

⁶⁰ Toivonen 1963, 49–50; Kero 1982, 66–67; Kero 1996, 103.

Taulukko 2. Jyväskylän ja koko maan siirtolaisuuden sukupuolirakenne viisivuotiskausittain vuosina 1900–1924

	1900-1904	1905-1909	1910-1914	1915-1919	1920-1924
Miehet (Jyväskylä)	79,3 %	75,9 %	56,6 %	57,0 %	46,1 %
Miehet (Suomi)	63,7 %	65,9 %	60,2 %	52,5 %	56,9 %
Naiset (Jyväskylä)	20,7 %	24,1 %	43,4 %	43,0 %	53,9 %
Naiset (Suomi)	36,3 %	34,1 %	39,8 %	47,5 %	43,1 %

Lähde: SiMa; Kero 1982, s.65, taulukko 8.

Valtakunnallisesti selitystä jonkun tietyn alueen siirtolaisuuden miesvaltaisuuudelle on haettu myös siirtolaisuuden sosiaalisesta luonteesta. Esimerkiksi Siikajoelta muutettiin pitkään Michiganiin, sillä ensimmäisten siikajokilaisten siirtolaisten suunnattua sinne, muut kotiseudun siirtolaiset seurasivat alueelle perässä ”oman kylän poikien” luokse. Siten paikkakunnan mies- tai naisvaltaiseen siirtolaisuuteen saattaa myös vaikuttaa, onko kohdealueena ollut miesvaltainen alue, vai alue jossa myös naiset työllistyvät.⁶¹ Jyväskylän siirtolaisuudessa tämä tekijä ei kuitenkaan selitä miesvaltaisuutta, sillä matkustusluetteloiden perusteella siirtolaiset hajautuivat laajalle alueelle, peräti kahteenkymmeneenkolmeen osavaltioon ja provinssiin. Lisäksi suosituin osavaltio oli New York (35,3 %), jossa naisille oli runsaasti töitä tarjolla. Kero pohti myös, mikä vaikutus kotikunnan väestön asenteilla on mahdollisesti ollut siirtolaisten sukupuoleen, sillä miesten siirtolaisuuteen on saatettu suhtautua suopeammin kuin naisten.⁶² Asenteiden vaikutusta jyväskyläläisten siirtolaiseksi lähtemiseen on kuitenkin vaikea arvioida.

Siirtolaisuuden sosiaalisen luonteen ja asenteiden merkityksen lisäksi voidaan spekuloida myös alueen väestön sukupuolijakauman vaikutusta siirtolaisuuden sukupuolijakaumaan. Keron mukaan toisinaan on havaittu että mikäli jonkin alueen väestö oli keskimääräistä miesvaltaisempaa, se heijastui myös alueen siirtolaisuuteen.⁶³ Myös Vilmusenaho havaitsi viitteitä kuntien väestörakenteen heijastumisesta eroihin kuntien siirtolaisuuden

⁶¹ Kero 1996, 104; Vilmusenaho 2001, 321.

⁶² Kero 1996, 104.

⁶³ Kero 1974, 103.

sukupuolijakaumassa. Hän totesi kuitenkin että ”korrelaatio jää melko pieneksi”⁶⁴. Jyväskylässä miesten selkeästi suurempaa osuutta ei kuitenkaan voi selittää kaupungin sukupuolijakaumalla, sillä kaupunkiseurakunnan alueella miesten osuus väestöstä oli vuonna 1900 -luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä noin 45 %.⁶⁵ Naisten vähäisempää maastamuuttoa saattaa selittää kuitenkin kaupungin työtilanne, sillä Erkki Laitisen mukaan Jyväskylässä oli paljon töitä naisille muun muassa porvariston ja virkamiesten palvelijoina, sekä kahviloissa ja pesuloissa. Nuorille miehille sen sijaan töitä löytyi kaupungin alueella lähinnä renkeinä tai käsityöläisten oppipoikina. Tämä heijastui jo kaupunkiin muuttavassa väestössä, josta vuosien 1868–1900 välillä lähes 60 % oli naisia.⁶⁶

Suomalaisen siirtolaisuuden miesvaltaisuutta on tutkittu myös muiden Pohjoismaiden kontekstissa. Reino Keron tutkimusten mukaan läntisissä naapurimaissa eri sukupuolten osuudet olivat hieman lähempinä toisiaan kuin Suomessa. Tanskassa miesten osuus oli 61,1 %, Norjassa 59,1 % ja Ruotsissa 54,6 %. Maiden välisistä eroista on tehty kiistanalaisia teorioita⁶⁷, joissa syytä eroihin maiden siirtolaisuuden erilaiseen sukupuolijakaumaan on etsitty eroista kaupunkilais- ja maalaissiirtolaisten määrissä. Siten Suomen siirtolaisuuden miesvaltaisuutta selittäisi se, että peräti yhdeksän kymmenestä siirtolaisesta oli maaseudun väestöä, joiden parissa siirtolaisuus on tilastollisesti miesvaltaisempaa. Sen sijaan esimerkiksi Tanskassa noin puolet siirtolaisista oli kaupunkiväestöä ja siten myös naisvaltaisempaa⁶⁸. Tämän teorian perusteella muiden Pohjoismaiden korkeampi naisten osuus selittyisi niiden varhaisemmasta teollistumisesta johtuvasta suuremmasta kaupungistumisasteesta. Keron mielestä näin suoraa yhteyttä kaupungistumisen (teollisuuden) ja siirtolaisten sukupuolen välille ei kuitenkaan voi tehdä. Hän näki että niiden naisten jotka elinkeinorakenteen muutoksen myötä olivat potentiaalisia siirtolaisia,

⁶⁴ Vilmusenaho 2001, 173.

⁶⁵ Laitinen 1988, 68.

⁶⁶ Laitinen 1988, 68, 99.

⁶⁷ Kero ei mainitse teorian esittäjää. Kero 1974, 93–94.

⁶⁸ Kaupunkien siirtolaisuuden ohella naisten osuus oli suurempi myös maassamuutossa. Kero et al 1978; 35–37. Naisten maassamuuttoa nosti se, että tytöt eivät yleensä perineet kotitilaa ja joutuivat etsimään töitä muualta. Naiset usein myös muuttivat avioitumisen jälkeen miehen kotikunnalle. Laitinen 1993, 80.

ei välttämättä tarvinnut muuttaa ensin kaupunkiin, vaan he saattoivat yhtä hyvin lähteä suoraan maaseudulta. Maiden eroja selittävinä tekijöinä hän näki muun muassa erilaiset tavat ja sukupuoliroolit, maatalouden rakenteen, sekä perhesiirtolaisuuden⁶⁹ määrän. Kero huomautti myös, että suhteessa muuhun maailmaan Suomen siirtolaisuus oli melko tasaväkistä, sillä esimerkiksi Kreikasta vuonna 1907⁷⁰ lähteneistä siirtolaisista peräti 96,5 % oli miehiä.⁷¹

Merkittävä ero naisten ja miesten siirtolaisuuden välillä on kuitenkin siinä, että talouden suhdanteet vaikuttivat selkeästi miesten siirtolaismääriin, mutta eivät naisten. Miesten siirtolaismäärät laskivat huonoina taloudellisina vuosina, mutta naisten lukumäärät pysyivät samoina, jolloin heidän suhteellinen osuutensa siirtolaisista kasvoi. Tämä johtui siitä että naiset lähtivät siirtolaiseksi usein miestensä luokse kotirouviksi tai työllistyivät aloille joihin suhdanteet eivät vaikuttaneet, kuten palvelijoiksi ja piiioksi. Muun muassa Vilmusenaho huomasi Siikajokilaakson tutkimuksessa, että huonon talouden ja alhaisen siirtolaisuuden vuosina, 1904, 1908 ja 1911, naisten suhteellinen osuus alueen siirtolaisuudessa nousi selkeästi miesten määrien vähentyessä.⁷² Myös Jyväskylässä näistä kolmesta vuodesta ensimmäinen on selkeästi naisvaltainen vuosi (74 %), ja viimeinenkin yli naisten keskiarvon (48 %). Sen sijaan vuonna 1908 naisten osuus oli keskimääräistä alhaisempi (23 %). Siirtolaismäärät olivat Jyväskylässä näinä vuosina kuitenkin alhaisia, vain noin 20–30 siirtolaista vuosittain, joten prosenttiluvut eivät ole vertailukelpoisia.

2.2 Teinejä ja nuoria aikuisia

Jyväskylän siirtolaisten keski-ikä oli 23,7 vuotta – naisilla 22,2 vuotta ja miehillä 24,5 vuotta. Siten kaikkien siirtolaisten keski-ikä oli vain 0,2 vuotta korkeampi kuin

⁶⁹ Perhesiirtolaisuudesta lisää luvussa 2.3.

⁷⁰ Yhdysvaltaisten tilastojen mukaan vuonna 1907 miesten osuus maahan tulevasta siirtolaisuudessa oli suurin. Suomessa miesten osuus oli 69,5 %, Jyväskylässä 73,2 %. Kero 1974, 93.

⁷¹ Kero 1974, 93–94; Kero 1996, 58–61.

⁷² Toivonen 1963, 50; Vilmusenaho 2001, 177.

valtakunnallinen keskiarvo, joka vuonna 1905⁷³ oli 23,5 vuotta. Sen sijaan naisten keskiarvo oli valtakunnallisella tasolla Jyväskylää alhaisempi, 21 vuotta – samoin miehillä, 23,9 vuotta.⁷⁴ Suurin ikäluokka Jyväskylän siirtolaisten joukossa olivat 18 -vuotiaat, joita oli yhteensä neljäkymmentähdeksän henkeä eli 8 % siirtolaisista. Naisista eniten oli 18 -vuotiaita (kaksikymmentän neljä henkeä) ja miehistä 22 -vuotiaita (neljäkymmentä henkeä). Jyväskylässä suurin ikäluokka oli pari vuotta nuorempi kuin Vilmusenahon tutkimassa Siikajokilaaksossa, jossa suurin ikäryhmä oli 20-vuotiaat (8 %), niin miesten kuin naistenkin joukossa.⁷⁵

Koko Suomen tasolla vuoden 1905 suhteellisen alhainen keski-ikä johtuu siitä, että 1900-luvun puolella siirtolaisuus ei valtakunnallisesti ollut enää uusi ilmiö. Siirtolaisuuden käynnistyessä 1800-luvun lopussa valtakunnalliset keskiarvot olivat olleet selkeästi korkeampia, sillä tuolloin lähtijöiden joukossa oli runsaasti myös vanhempia ikäluokkia. 1900-luvulle tultaessa valtakunnallisella tasolla suurin osa niistä vanhemman väestön keskuudessa olevista henkilöistä, jotka halusivat muuttaa Atlantin taakse, oli jo lähtenyt. Siksi valtakunnallinen siirtolaisten keski-ikä laski siirtolaisten ollessa pääasiassa nuoria aikuisia.⁷⁶ Ottaen huomioon että Jyväskylässä siirtolaisuus oli vasta käynnistynyt, keski-ikä oli yllättävän matala.

Taulukosta 3 käy ilmi, että siirtolaisten keski-ikä pysyi tutkimusvälin keskivaiheilla noin viidentoista vuoden ajan hyvin tasaisena. Suurimmat poikkeamat keski-ässä tapahtuivat 1900-luvun ensimmäisinä vuosina sekä 1920-luvulla, eli vuosina jolloin siirtolaisten määrä oli hyvin alhainen, eikä niiltä vuosilta voi saada luotettavaa tutkimustulosta.

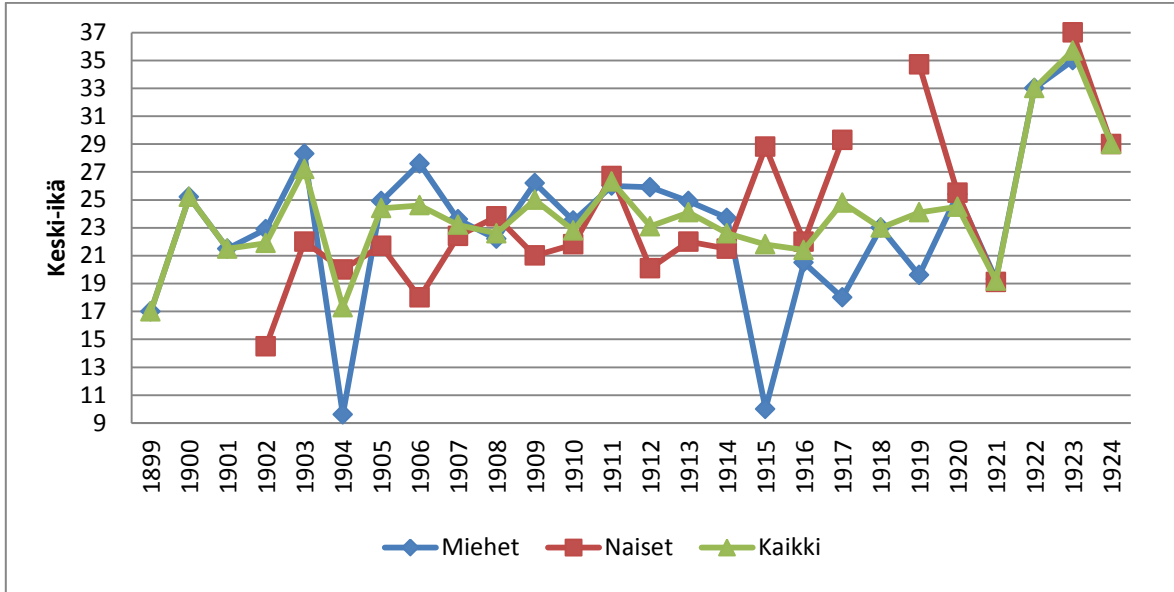
⁷³ Koko maan siirtolaisuudesta on laskettu keski-ikä vain tietyiltä vuosilta, ei koko siirtolaisuuden ajalta.

⁷⁴ Kero 1982, 54.

⁷⁵ Vilmusenaho 2001, 178–179.

⁷⁶ Kero 1982, 54–55.

Taulukko 3. Jyväskylän siirtolaisten keski-ikä vuosina 1899–1924

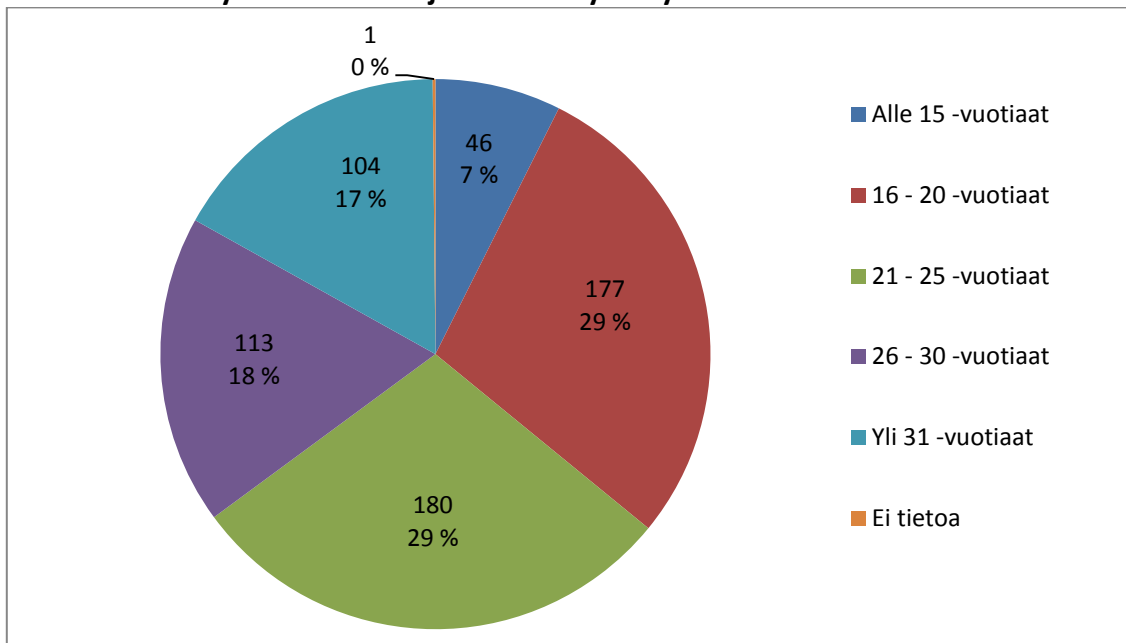
Lähde: SiPa; SiMa; Sshy.

Keskiarvoa selkeästi alempana jyväskyläläisten siirtolaisten keski-ikä oli vuosina 1899, 1904 ja 1921, joista ensimmäinen oli yhden siirtolaisen vuosi ja kaksi jälkimmäistä vuosia, jolloin lähtijöiden joukossa oli paljon lapsia. Erityisesti näistä erottuu vuosi 1904, jolloin kaikkien siirtolaisten keski-ikä laski 17,3 vuoteen. Vaikka naistenkin keski-ikä laski muutaman vuoden keskiarvosta, merkittävin muutos tapahtui kuitenkin miesten keski-ikässä, joka romahti viisitoista vuotta miesten keskiarvosta. Alhaista tulosta selittää neljän lapsiperheen lähtö, mikä nosti alle kaksikymmentävuotiaiden osuuden vuoden 1904 siirtolaisista peräti 53 %:iin. Kaikissa neljässä perheessä Pohjois-Amerikkaan lähti äiti yhden tai kahden pienen lapsen (1–5 -vuotiaita) kanssa jo edeltä siirtolaiseksi menneen aviomiehen luokse.

Vaikka lasten suuri osuus siirtolaisista vaikutti selkeästi muutaman yksittäisen vuoden siirtolaisten keski-ikään, alle 15 -vuotiaiden osuus Jyväskylän siirtolaisuudessa oli alhainen, vain 7 % (taulukko 4). Lasten alhaista osuutta ei voida selittää kaupungin väestörakenteella, sillä alle neljätoistavuotiaiden osuus oli Jyväskylän kaupungin väestöstä

29,5 %⁷⁷, maalaiskunnan väestöstä 26,8 %⁷⁸ ja Keski-Suomessa muuttajien joukossakin 20 %⁷⁹. Valtakunnallisesti saman ikäryhmän osuus kaupungista lähtevässä siirtolaisuudessa oli vuosina 1900–1914 12,8 %.⁸⁰ Vaikka valtakunnallinen lasten osuus oli suurempi kuin Jyväskylässä, sitä on pidetty alhaisena. Kero selitti lasten alhaista osuutta sillä, että lapsensa mukaan ottavista siirtolaisista valtaosa oli pienten lasten vanhempia. Valtakunnallisella tasolla suurin osa siirtolaislapsista oli 0–4 -vuotiaita, toiseksi suurin ryhmä 5–9 -vuotiaita ja vain pieni osa 10–15 -vuotiaita. Teini-ikäiset nuoret, etenkin pojat, jäivät usein kotiin isovanhempiensa avuksi.⁸¹ Myös Jyväskylässä alle neljävuotiaiden lasten määrä (kahdeksantoista lasta) oli suurin, mutta muuten jakauma oli valtakunnallista tasaisempi, sillä 5–9 -vuotiaita oli neljätoista henkeä ja 10–14 -vuotiaita yksitoista henkeä.

Taulukko 4. Ikäryhmien määrät ja osuudet Jyväskylän siirtolaisista vuosina 1899–1924

Lähde: SiPa; SiMa; Sshy.

⁷⁷ Tommila 1972 b, 258.

⁷⁸ Laitinen 1977, 41.

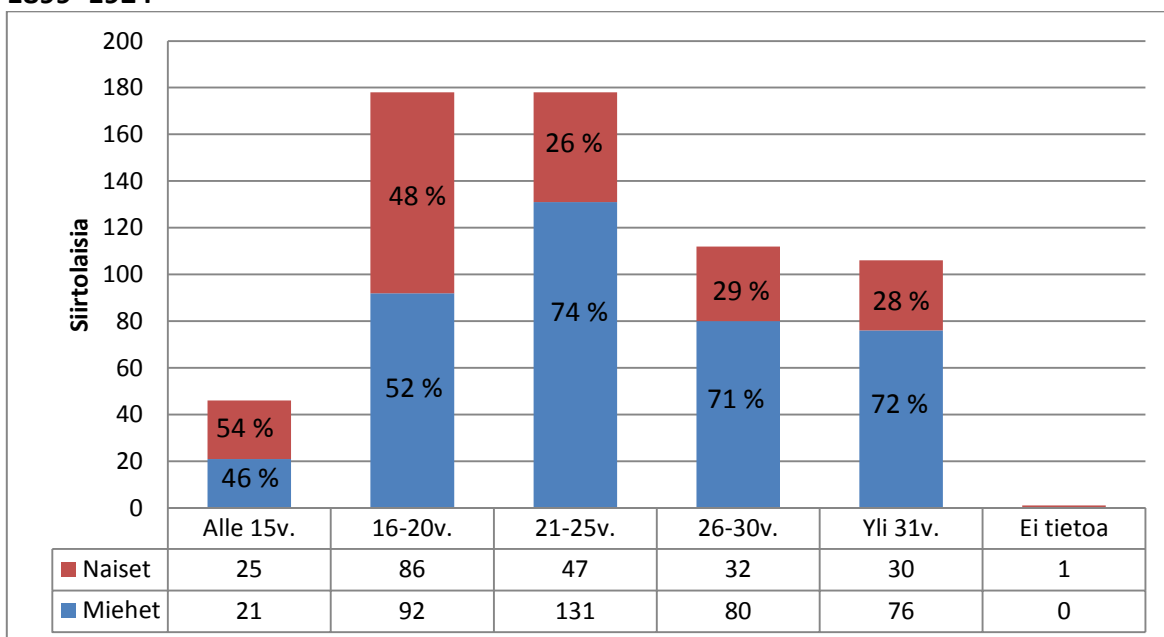
⁷⁹ Laitinen 1988, 97.

⁸⁰ Kero 1974, 117.

⁸¹ Kero 1974, 112.

Alle 15 -vuotiaat olivat valtakunnallisesti ainoa ikäryhmä, jossa tyttöjen osuus siirtolaisista oli suurempi kuin poikien. Kuten taulukosta 5 nähdään, myös Jyväskylässä naisilla oli enemmistö. Toivonen selitti nuorten tyttöjen poikia suurempaa osuutta siirtolaisuudessa sillä, että edeltä Amerikkaan menneet suomalaiset palkkasivat Suomesta nuoria sukulaistyttöjä kotiinsa apulaisiksi poikien jäädessä kotimaahan maataloustöihin.⁸² Tätä Jyväskylän siirtolaisuudessa tukee ainakin se, että 10–15 -vuotiaista siirtolaisista tyttöjä oli kymmenen ja poikia vain neljä. Matkustustiedoista⁸³ kuitenkin selviää, että yhtä tätinsä luokse matkustanutta lukuun ottamatta jyväskyläläiset teinit olivat menossa oman perheensä luokse, ja he matkustivat joko äitinsä tai sisarensa seurassa.

Taulukko 5. Jyväskylän siirtolaisten määrä ja sukupuolijakauma ikäluokittain vuosina 1899–1924

Lähde: SiPa; SiMa; Sshy.

Valtakunnallisesti sekä maaseudun että kaupungin siirtolaisuudessa suurin ikäryhmä oli 21–25 -vuotiaat, mutta muuten ikärakenne oli erilainen. Maaseudun siirtolaisuudessa

⁸² Toivonen 1963, 49.

⁸³ Kaikkien matkustustiedoista ei selviä kenen luokse he olivat menossa tai kenen kanssa he matkustivat. Tiedot löytyvät kaikista pojista (4) ja kuudesta tytöstä.

toiseksi suurin ikäryhmä olivat 16–20 -vuotiaat, kaupunkien siirtolaisuudessa 26–30 -vuotiaat. Kaupunkien korkeampaa ikää selittävät niin sanotut etappisiirtolaiset, jotka muuttivat ensin maalta kaupunkiin ja muutaman vuoden jälkeen jatkoivat siirtolaiseksi. Siten he olivat keskimäärin hieman vanhempia kuin suoraan maaseudulta lähteneet siirtolaiset.⁸⁴ Jyväskylän ikäjakauma vastasi maaseudun mallia, sillä 21–26 -vuotiaiden osuus oli lukumääräisesti suurin (29 %), mutta vain kolmen siirtolaisen erolla toiseksi suurimpaan 16–20 -vuotiaiden ryhmään (29 %).

Näiden kahden ikäryhmän suurta osuutta Kero ja Vilmusenaho selittivät sillä, että toisin kuin vanhemmat ihmiset, joita sitoi kotiseudulle perhe tai omaisuus, nuoret olivat vapaita lähtemään. Lisäksi lähtö oli heille usein helpompaa, sillä heillä ei ollut kotimaata tai kotiseutua kohtaan yhtä vahvoja tunnesiteitä, eikä toisaalta myöskään siirtolaisuuden mukanaan tuomia muutoksia kohtaan samanlaisia ennakkoluuloja. Jyväskylässä 16–20 -vuotiaiden korkeaan osuuteen saattoi heijastua myös se, että alle kaksikymmentävuotiaiden osuus väestöstä oli Keski-Suomessa suurempi kuin muualla maassa keskimäärin. Se johtui muun muassa alueen korkeasta syntyvyydestä ja tappiollisesta muuttoliikkeestä eli parhaassa työiässä olevien poismuutosta. Sekä valtakunnallisella tasolla että Jyväskylässä naiset lähtivät siirtolaiseksi pari vuotta nuorempina kuin miehet. Se johtui ainakin osittain siitä, että heidän kannaltaan siirtolaiseksi lähteminen oli helpointa ennen avioliittoa. Naisille löytyi myös enemmän töitä nuoremmalla iällä.⁸⁵

Nuorten suureen osuuteen siirtolaisista vaikutti myös maaseudun väestön tilanne. Tilojen periytyessä vanhimmalle veljelle perheen muut lapset joutuivat tekemään valinnan siirtolaiseksi lähtemisen, maassamuuton ja alenevan säätykierron välillä. Usein Amerikka vaikutti paremmalta vaihtoehdolta kun Suomen teollisuuskaupungit tai rengiksi

⁸⁴ Kero 1974, 112, 117.

⁸⁵ Laitinen 1988, 67; Vilmusenaho 2001, 180–182.

ryhtymisen⁸⁶. Nuorilla miehillä siirtolaisuuteen oli valtakunnallisella tasolla toisinaan syynä myös asevelvollisuuden pakoilu, ennen kaikkea vuoden 1901 uusi aselaki, joka velvoitti suomalaismiehet taistelemaan Venäjän armeijassa. Jo aikaisemmin asevelvolliset tai sitä ikää lähestyvät olivat lähteneet kutsuntoja karkuun, mutta 1900-luvun alussa ilmiön huomattiin voimistuvan. Esimerkiksi Siikajokilaaksosta lähti ilman passia vuonna 1901 enemmän siirtolaisia kuin koskaan aikaisemmin, tai sen jälkeen.⁸⁷ Jyväskylästä lähti tuona vuonna passiluetteloiden mukaan vain kaksi siirtolaista, mutta seuraavana vuonna määrä nousi seitsemääntoista. Passittoman siirtolaisuuden määrää on kuitenkin vaikea arvioida, sillä Jyväskylän kirkonkirjoissa oli ylipäättänsä vain hyvin vähän merkintöjä siirtolaiseksi lähtemisestä, jopa niiden osalta joiden tiedetään varmuudella lähteneen Pohjois-Amerikkaan.

26–30 -vuotiaiden osuus Jyväskylän siirtolaisista oli tutkimusaikavälillä 18 %, mikä vastasi valtakunnallisella tasolla 25–29 -vuotiaiden osuutta vuonna 1905. Tätä vanhempien henkilöiden alhaisempi osuus valtakunnallisessa siirtolaisuudessa näkyy siinä, ettei näiden ikäluokkien siirtolaisuuden syitä ole yleensä analysoitu tutkimuksissa. Yli kolmekymppisten osuus valtakunnallisesta siirtolaisuudesta oli suurimmillaan 1800-luvulla, juuri kun siirtolaisuus oli muuttunut massaliikkeeksi. Osuus pieneni kuitenkin koko ajan ensimmäiseen maailmansotaan, jonka jälkeen se nousi hieman. Ensimmäisen maailmansodan ja Yhdysvaltojen asettamien maahantulorajoitusten takia siirtolaiseksi lähteminen ei ollut enää yhtä helppoa kuin aikaisemmin ja monet siirtolaiseksi haluavat joutuivat odottamaan jopa vuosia.⁸⁸ Myös Jyväskylässä tutkimusaikavälin viimeiset siirtolaiset olivat selkeästi vanhempia, 29–37 vuotiaita.

Koko tutkimusaikavälillä vanhin Jyväskylän siirtolaisista oli vuonna 1920 Illinois osavaltioon Chicagoon suunnannut 60 -vuotias leskirouva Erika Waldén. Hän matkusti 23 -

⁸⁶ Tarkemmin tästä luvussa 3.1.

⁸⁷ Toivonen 1963, 127; Laitinen 1988, 100; Vilmusenaho 2001, 180, 243–244.

⁸⁸ Kero 1974, 112; Kero 1982, 56, 58.

vuotiaan poikansa kanssa ja oli matkalla tyttärensä Idan luokse, joka oli tullut maahan kymmenen vuotta aikaisemmin. Vanhin siirtolaismies oli 51 -vuotias mäkitupalainen Jeremias Manninen, jonka määränpäänä oli Ely Minnesotan osavaltiossa. Hän oli naimisissa, mutta matkusti yhdessä kolmen muun keskisuomalaisen miehen kanssa ilman vaimoan.

2.3 Siviilisäätty ja perhesiirtolaisuus

Siirtolaisten nuori ikä vaikutti siihen, että valtaosa lähtijöistä oli naimattomia. Koko maassa heidän osuutensa oli miesten joukossa vuosina 1901–1914 76,4 %.⁸⁹ Taulukosta 6 nähdään, että se oli puoli prosenttiyksikköä suurempi kuin Jyväskylässä. Naisilla naimattomien osuus valtakunnallisella tasolla oli 74,7 %⁹⁰, Jyväskylässä vajaa kolme prosenttiyksikköä korkeampi. Naisten miehiä suurempaa osuutta selittää heidän nuorempi ikänsä. Jyväskylässä naisten suurempi osuus verrattuna valtakunnalliseen arvoon on kuitenkin yllättävää ottaen huomioon että Jyväskylän naisten keski-ikä oli korkeampi kuin koko maassa. Miesten ja naisten yhteenlaskettu naimattomien osuus 76,5 % oli korkeampi kuin Siikajokilaaksossa (74,3 %) mutta matalampi kuin Tornionjokilaaksossa (81,4 %).⁹¹

Taulukko 6. Jyväskylän siirtolaisten siviilisäättyjen osuudet ja sukupuolijakauma vuosina 1899–1924

	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%
Naimattomat	171	77,4 %	304	76,0 %	475	76,5 %
Naimisissa	44	19,9 %	95	23,7 %	139	22,4 %
Lesket	6	2,7 %	1	0,3 %	7	1,1 %
Yhteensä	221	100,0 %	400	100,0 %	621	100,0 %

Lähde: EI; SiMa; SiPa; Sshy.

⁸⁹ Vilmusenaho 2001, 285.

⁹⁰ Vilmusenaho 2001, 285.

⁹¹ Uusitalo 1984, 77; Vilmusenaho 2001, 186.

Avioliitossa olleiden osuus vaihteli valtakunnallisesti vuosisadan vaihteesta ensimmäiseen maailmansotaan 19,7–31,5 % välillä.⁹² Jyväskylässä heidän osuutensa oli 22,2 %. Miehistä naimisissa oli 23,7 % ja naisista 19,7 %. Tukholman siirtolaisuutta tutkineen Fred Nilssonin mukaan naimisissa olevien suhteellinen osuus kasvoi vuosina, jolloin siirtolaisia oli paljon.⁹³ Tällaista kasvua ei Jyväskylässä ole havaittavissa, sillä siirtolaisuuden ruuhkavuosina 1909, 1910 ja 1913 naimisissa olevien osuus oli 20–24 % välillä.

Leskiä Jyväskylän siirtolaisista oli vain seitsemän henkeä (1,1 %), joista kuusi oli naisia. Leskistä kaksi matkusti lapsensa luokse, kolme ystävän luokse, yksi lankonsa ja yksi tätinsä luokse. Naisista kolme meni New Yorkin osavaltioon ja kolme muuta suurten järvien alueelle – ainoa mies suuntasi Minnesotaan. Vanhin leskistä oli 60-vuotias ja nuorin 24-vuotias. Keski-ikä oli hieman alle 42 vuotta ja peräti kolmelta jäi Suomeen alaikäisiä lapsia. Leskistä ainoastaan 60-vuotias, jo edellä mainittu, Erica Waldén matkusti poikansa kanssa ja kuului näin perhesiirtolaisiin. Muut matkustivat yksin tai ystävänsä seurassa.

Perhesiirtolaisuudella tarkoitetaan sitä, että vähintään kaksi saman perheen jäsentä lähti siirtolaiseksi yhtä aikaa. Olen jakanut perhesiirtolaisuuden viiteen lajiin: 1) isän, äidin ja lapsen/lasten, 2) äidin ja lapsen/lasten, 3) isän ja lapsen/lasten, 4) sisarusten ja 5) avioparin muuttoon. Yhteensä perhesiirtolaisia oli 93 henkeä, noin 15 % siirtolaisista. Jyväskylässä perhesiirtolaisten osuus oli huomattavasti alhaisempi kuin Siikajokilaaksossa (21,4 %)⁹⁴, mutta jäi myös vajaa kaksi prosenttiyksikköä valtakunnallisesta osuudesta (16,9 %)⁹⁵.

⁹² Kero 1982, 59.

⁹³ Nilsson 1970, 53–54.

⁹⁴ Vilmusenaho 2001, 189.

⁹⁵ Kero 1982, 60.

Taulukko 7. Eri perhesiirtolaisuuden muotojen määrät ja osuudet Jyväskylän siirtolaisista vuosina 1899–1924

Perhesiirtolaisuuden muoto	Tapauksia	Osuus perhesiirtolaisista	Perhesiirtolaisia
Isä, äiti ja lapsi/lapset	3	8 %	9
Äiti ja lapsi/lapset	20	53 %	54
Isä ja lapsi/lapset	2	5 %	4
Sisarukset	11	29 %	22
Aviopari	2	5 %	4
Yhteensä	38	100 %	93

Lähde: EI; SiMa.

Perhesiirtolaisuus -nimestään huolimatta äidin, isän ja lasten samaan aikaan tapahtunut siirtolaisuus oli harvinaista. Taulukosta 7 nähdään, että kolmestakymmenestä kahdeksasta perhesiirtolaistapauksesta vain kolme kertaa matkaan lähti molemmat vanhemmat ja ainakin yksi lapsi. Selkeästi suurin osa (kaksikymmentä tapausta) perhesiirtolaisuudesta oli äidin ja lasten muutto. Näissä tapauksissa yleisimmin lasten lukumäärä oli kaksi (kymmenen tapausta). Isien yksin lasten kanssa tekemä perhesiirtolaisuus oli huomattavasti harvinaisempaa (kaksi tapausta) ja molemmissa tapauksissa lapsia oli vain yksi. Ero oli nähtävissä myös äidin ja isän kanssa matkustaneiden lasten iässä. Äidin kanssa muuttaneiden lasten joukossa oli runsaasti pikkulapsia, isän kanssa muuttaneet olivat seitsemänvuotias poika ja kahdeksantoistavuotias tyttö. Tämä heijastaa sitä, että usein miehet menivät siirtolaiseksi edeltä yksin, ja mikäli he päättivät jäädä pysyvästi Pohjois-Amerikkaan, vaimot ja lapset muuttivat perässä. Tämä puolestaan näkyy siinä, että siirtolaiseksi lähteneistä naimisissa olevista naisista kahdestakymmenestä yhdeksästä vastaanottavan henkilön ilmoittaneesta kaksikymmentä oli menossa miehensä luokse, muut muun muassa isän, ystävän tai veljen luokse. Sen sijaan naimisissa olevista miehistä, kolmestakymmenestä seitsemästä vastaanottajan ilmoittaneesta henkilöstä kukaan ei ollut menossa vaimonsa luokse. Heillä vastaanottajana oli usein joku muu sukulainen tai ystävä.

Äidin ja lapsen perhesiirtolaisuuden jälkeen toiseksi yleisin perhesiirtolaisuuden muoto Jyväskylässä oli sisarusten muutto. Kuudessa tapauksessa matkaan lähti kaksi siskoa,

kolmessa kaksi veljeä ja kahdessa tapauksessa sisko ja veli. Naisten nuorempi ikä siirtolaisuudessa näkyy myös perhesiirtolaisuudessa, sillä sisarusten kanssa matkustavien joukossa naisilla ikähaitari oli 7–25 vuotta, miehillä 20–33 vuotta. Avioparien yhdessä siirtolaiseksi lähteminen oli harvinaista – tutkimusaikavälillä yhtä aikaa lähti vain kaksi pariskuntaa. He lähtivät vuosina 1919 ja 1923, ja kaikki olivat yli kolmekymmentävuotiaita.

3 Siirtolaisten ammatillinen ja yhteiskunnallinen tausta

3.1 Maata viljelevä väestö – talolliset ja torpparit

3.1.1 Talollisten ja torppareiden siirtolaisuuden sosiaalinen rakenne

Jyväskylän siirtolaisten sosiaalinen tausta erosi merkittävästi valtakunnallisesta mallista. Koko maan tasolla valtaosa siirtolaisista tuli maataloilta. Vuodesta 1893 ensimmäiseen maailmansotaan heidän osuutensa oli peräti 42 % josta 29,6 % oli talollisia ja 12,4 % torppareita. Valtakunnallisella tasolla maatalojen väestön suuri osuus johtui Pohjanmaalta tulevien vahvasta edustuksesta siirtolaisten joukossa. Vaasan läänistä lähtevistä siirtolaisista suhteellinen enemmistö oli talollisia ja torppareita, jotka olivat tervan kysynnän lopahtaessa 1800-luvun puolivälissä jääneet ilman työtä. Koska Pohjanmaalla oli vain vähän teollisuutta, ei yhä kasvavalla pohjalaisväestöllä ollut muuta mahdollisuutta kuin lähteä siirtolaiseksi.⁹⁶

Taulukko 8. Talollis- ja torpparisiirtolaisten sukupuolijakauma ja osuus Jyväskylän siirtolaisista vuosina 1899–1924

Ammattinimeke	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%
Talolliset ja puoliset	1	9 %	10	91 %	11	2 %
Talollisten lapset	17	30 %	40	70 %	57	9 %
Torpparit ja puoliset	4	20 %	16	80 %	20	3 %
Torpparien lapset	14	23 %	48	77 %	62	10 %
Yhteensä	36	24 %	114	76 %	150	24 %

Lähde: SiPa; Sshy.

⁹⁶ Kero 1982, 43–47; Kero 1996, 61.

Taulukosta 8 voidaan havaita että Jyväskylässä maataloilta tulevien osuus siirtolaisista oli huomattavasti koko Suomen osuutta alempi. Heidän yhteenlaskettu osuutensa oli vain 24 %, eikä talollisten (11 %) ja torppareiden (13 %) välillä ollut yhtä selkeää eroa kun valtakunnallisella tasolla. Maatilojen siirtolaisuus oli selkeästi miesvoittoista (76 %). Suurin osuus miehillä oli talon isäntien ja emäntien joukossa, ja alhaisin talollisten lasten parissa.

Torppareiden keski-ikä oli Jyväskylän kaikkien siirtolaisten tasolla kun taas talollisten keski-ikä oli pari vuotta alhaisempi. Erityisesti talollisten ryhmän naiset lähtivät siirtolaiseksi nuorina, heidän keski-ikänsä oli hieman alle kaksikymmentä vuotta. Jyväskylän maatilojen siirtolaisten parissa muutto oli selkeästi aikuisten, työikäisten muutttoa. Suurin ikäryhmä oli molemmissa ryhmissä 21–25 -vuotiaat, ja kummassakin ryhmässä tämän ikäryhmän osuus oli noin kolmannes siirtolaisista. Talollisten ryhmässä vanhin siirtolainen oli neljäkymmentäkaksivuotias, torppareiden ryhmässä neljäkymmentävuotias.

Talolliset ja torpparit hajautuivat Pohjois-Amerikkaan viidentoista osavaltion ja provinssin alueelle neljällekympmenelle viidelle paikkakunnalle. Suosituimmat osavaltiot olivat Michigan (27 %), New York (23 %) ja Minnesota (19 %). Lisäksi Ontarioon meni yhdeksän siirtolaista (6 %) ja Quebeciin, Massachusettsiin ja Pennsylvaniaan seitsemän jokaiseen (5 %). Kohdekaupungeista suosituimmat olivat New York (23 %), Grayling (Michigan, 9 %), Lewiston (Michigan, 7 %) ja Virginia (Minnesota, 6 %). Ainoa merkittävä ero torppareiden ja talollisten välillä oli, että suosittuun Minnesotan osavaltioon ei muuttanut yhtään torpparinaista.

3.1.2 Talolliset

Kuudestakymmenestä kahdeksasta talollisten ryhmään kuuluvasta siirtolaisesta peräti viisikymmentäseitsemän oli talollisten lapsia ja vain yksitoista talollisia ja heidän puolisoitaan. Talonomistajien pientä osuutta selittää se, että heillä oli usein parempi taloudellinen tilanne kuin muulla maaseudun väestöllä, ja omaisuus satoi heidät

kotiseudulle. Siten heillä ei yleensä ollut tarvetta lähteä siirtolaiseksi. 1800-luvun puoliväliin asti myös talollisten lapsilla oli ollut turvattu tilanne, sillä perinnönjaon yhteydessä tilat saatettiin halkoa lapsille ja aviopuolisokin löytyi usein muiden talollisten joukosta. Tilanne muuttui 1800-luvun loppua kohden, sillä perheet olivat suuria ja tilat alkoivat olla liian pieniä jaettaviksi lasten kesken. Siksi käytännöksi muodostui vähitellen että etenkin pienet tilat periytyivät yhdelle lapsista - usein vanhimmalle pojalle.⁹⁷

Muut talon lapset saivat perintönä irtaimistoa sekä lunastusmaksuja perintöosastaan tilan perineeltä veljeltä. Mikäli he eivät esimerkiksi muihin taloihin avioitumalla päässeet myös itse talon isännän tai emännän rooliin, edessä oli aleneva säätykierto. Vaihtoehtoina olivat muun muassa torpparin, rengin ja työläisen osat. Kolehmainen mukaan monet talollisten pojista kuitenkin kokivat, etteivät he osanneet muuta ammattia kun maanviljelyn. Siten heille siirtolaiseksi lähtö antoi mahdollisuuden maatilaa isännöimiseen joko Atlantin tuolla puolen, tai siellä hankittujen varojen turvin koti-Suomessa. Niillekin, jotka eivät välttämättä halunneet maanviljelijäksi, Amerikka oli parempien palkkojen ansiosta houkuttelevampi vaihtoehto kun kotimaahan jääminen. Talollisten lasten suurta osuutta siirtolaisten joukossa valtakunnallisesti selittää myös se, että kotitalan perintöosuksiensa takia heillä oli muuta maaseudun väestöä paremmat taloudelliset edellytykset lähteä kalliille merimatkalle Atlantin yli.⁹⁸

Nuorempien sisarusten tavoin myös tilan perinyt talollinen joutui toisinaan lähtemään siirtolaiseksi. Niin tapahtui kuitenkin suhteellisen harvoin, sillä 1800-luvun loppu oli Keski-Suomessa yleisesti ottaen talollisille vaurastumisen aikaa. Teollistuminen nosti puutavaran kysyntää ja 1870-luvulla alkanut tukkiaika kohotti maanomistajien varallisuutta. Jyväskylän seudulla tilanne oli talollisten kannalta hyvä, sillä talojen metsäalat olivat yleensä suuria ja metsät hyväkasvuisia sekä vesireittien ansiosta hyvin hyödynnettävissä. Siten talonpoikien

⁹⁷ Laitinen 1988, 102–103, 117; Vilmusenaho 2001, 149, 180.

⁹⁸ Kolehmainen 1985, 24; Laitinen 1988, 102–103, 117; Vilmusenaho 2001, 149–150, 180.

varallisuus nousi nopeasti: vuonna 1910 he olivat peräti kolmetoista kertaa vauraampia kuin maata omistamattomat torpparit.⁹⁹

Metsien tuomasta vauraudesta huolimatta tilat saattoivat olla hyvin velkaantuneita. Osa tiloista alkoi velkaantua jo 1860-luvun katovuosina, kun huonojen satojen takia talo jouduttiin panttaamaan luoton saamiseksi. Velkaantuneita ei aina auttanut edes 1800-luvun lopussa metsien avulla saatu varallisuus, sillä toisinaan äkillinen vaurastuminen sai talolliset tekemään suuria rakennusprojekteja ja investoimaan maatalouskoneisiin lainanmaksun sijaan. Talollisia saatettiin syyttää myös tuhlaamisesta, sillä rahaa laitettiin uusiin vaatteisiin ja huonekaluihin – toisinaan sitä upposi runsaasti myös alkoholiin. Leväperäiseen rahankäyttöön tottuminen kostautui lama-aikoina kun rahan tulo väheni puun hinnan ja kysynnän laskiessa.¹⁰⁰

Erityisesti talon perineen pojan velkataakkaa nostivat kuitenkin eläkkeelle jäävän isäntäparin kanssa tehtävä syytinkisopimus sekä sisarusten perintöosuudet. Keski-Suomen historiaa tutkineen Laitisen mukaan maakunnan talolliset jäivät eläkkeelle yleensä noin 50–60 -vuotiaina. Tilan vaihtaessa omistajaa eläkkeelle siirtyvien kanssa tehtiin syytinkisopimus, jossa määriteltiin tarkkaan väistyvän isäntäparin oikeudet ja eläkkeen suuruus. Laitisen mukaan syytinki oli tilan perivälle pojalle suuri taloudellinen rasitus, sillä vanhan parin eläke maksoi 1880-luvulla noin 400 markkaa vuodessa. Lisäksi nuoren isännän tuli huolehtia muille perillisille kuuluvista lunastusmaksuista. Toisin kuin esimerkiksi Siikajokilaaksossa, Keski-Suomessa tilat yleensä lunastettiin täydestä arvosta, tai ainakin hyvin läheltä täyttä arvoa. Vaikka metsät olivat talollisille vaurauden lähde, ne myös nostivat tilojen arvoa ja ajoivat siten nuoria isäntiä Amerikkaan tienaamaan rahoja velkojen maksuun.¹⁰¹

⁹⁹ Laitinen 1988, 114–116.

¹⁰⁰ Laitinen 1988, 116; Markkanen 1988, 210–211.

¹⁰¹ Laitinen 1988, 116–117; Vilmusenaho 2001, 150.

Talollisten ongelmia lisäsi myös sahateollisuuden mukanaan tuoma palkkojen nousu, sillä isännät joutuivat kilpailemaan työvoimasta nousevien ja paremmin palkattujen töiden kanssa. Talonpoikien kannalta tappiollista oli myös metsien haaskaaminen, sekä se, että he eivät aina ymmärtäneet metsiensä arvoa vaan saattoivat myydä metsät liian halvalla. Etenkin niin sanottujen summakauppojen ansiosta yhtiöt saattoivat hakata tilanomistajan metsät tiettyä, toisinaan hyvinkin alhaista maksua vastaan. Velkaantumisen ja metsäyhtiöiden innokkaan maanhankinnan ansiosta talollisten kannalta pahimmassa tapauksessa kokonaiset maatilat saattoivat lopulta päätyä yhtiöiden käsiin. Jyväskylän maalaiskunnan alueelta näin kävi ennen 1900-luvun alkua peräti kymmenelle talolle.¹⁰²

3.1.3 Torpparit

1800-luvun lopussa torpparit olivat vuokratilajelijöitä, jotka sijoittuivat asemansa puolesta maaseudulla talollisten ja maataloustyöväestön väliin. Toisin kun talolliset, he eivät omistaneet maata ja jäivät siten jälkeen metsien tuomasta vauraudesta ja elintason noususta. Heidän tilanteensa oli kuitenkin maataloustyöväestöä parempi, sillä Jyväskylän maalaiskunnan alueella torppien alat olivat yleensä niin suuria, että torpparit saattoivat elättää itsensä viljelyllä¹⁰³. Torppareiden työ oli myös itsenäisempää ja ainakin periaatteessa sisälsi jatkuvuutta verrattuna työläisiin, joiden työ oli kausiluontoista.¹⁰⁴

Huolimatta näennäisen vakaasta asemasta maaseudun yhteisössä, torppareiden asemassa oli kuitenkin monia epäkohtia, jotka toimivat heillä työntekijöinä siirtolaisuuteen. Ongelmana olivat ennen kaikkea vuokrasopimukset, jotka vielä 1800-luvun lopussakin saattoivat olla suullisia, ja siten vuokraisännät pystyivät etenkin erimielisyyksien sattuessa helposti häättämään torpparin. Silloinkin kun sopimukset tehtiin kirjallisena, ne saattoivat

¹⁰² Lindholm 1977, 289–290; Markkanen 1988, 210–216.

¹⁰³ Torpparit saattoivat hankkia lisätienestejä mm. päivätöillä, käsitöillä, karjatuotteiden myynnillä, hakkuilla, sekä hevosia omistaneet torpparit tukinajolla. Laitinen 1988, 119.

¹⁰⁴ Lindholm 1977, 281; Laitinen 1988, 119.

olla niin ylimalkaisia, etteivät ne tarjonneet torpparille kunnollista lainsuojaa. Ilman kirjallista sopimusta vuokra-ajasta torpparien asema oli epävarma.¹⁰⁵

Vuokrasopimuksen ohella torppareiden asemaa huononsivat nousevat vuokrat sekä kiistat niittyjen, metsien ja laidunmaiden käytöstä. Kiistat torppareiden ja vuokraisäntien välillä olivat ajankohtaisia vuosisadan vaihteessa ja johtivat 1900-luvun alussa lakiuudistuksiin. Jo aikaisemmin kirjalliseksi määrätty vuokrasopimus piti vuodesta 1902 tehdä määräaikaisena, ja sopimukseen kuuluvalle työvelvollisuudelle asetettiin rajat. Siten vuokrasopimukseen kuuluvien päivätöiden määrä tuli kirjata vuokrasopimukseen, eivätkä isännät voineet pyytää torppareitaan tekemään töitä sopimukseen merkittyä määrää enempää. Torppareiden sopimukset jäädytettiin vuodesta 1909 vuoteen 1916, jolloin isännät eivät voineet häätää torppareitaan. Merkittävin parannus torppareiden asemaan tuli vuonna 1918, kun he saivat oikeuden lunastaa viljelemänsä tilan omaksi.¹⁰⁶

Pitkään torppareiden epävarmana pysynyt asema oli varmasti yksi syy, miksi torppareiden ja heidän lasten osuus oli valtakunnallisesti korkea siirtolaisten joukossa. Aivan kuten talollisista, myös torppareista enemmistö Jyväskylän siirtolaisista oli torppareiden lapsia. Varsinaisten torppareiden osuus oli kuitenkin suhteessa hieman suurempi kuin talon isäntien, minkä tekee ymmärrettäväksi se, että maanomistuksen puuttumisen takia he eivät olleet talollisten tapaan sidottuja kotiseudulle. Torppareille siirtolaiseksi lähteminen tarjosi myös mahdollisuuden hankkia rahat maan ostamiseen. Lisäksi talollisten tavoin osa torppareista oli velkaantuneita ja siirtolaisuus tarjosi mahdollisuuden varallisuuden hankkimiseen velkojen maksuun.¹⁰⁷

Jyväskylän maalaiskunnassa oli vuonna 1900 neljäsataa torpparia. Kaupungin alueella kaikkien maatalousammateissa toimivien osuus väestöstä vaihteli tutkimusaikavälillä 0,5-

¹⁰⁵ Lindholm 1977,281; Kolehmainen 1985, 25; Laitinen 1988, 119,123.

¹⁰⁶ Lindholm 1977, 281; Laitinen 1988, 120–123.

¹⁰⁷ Vilmusenaho 2001, 151.

0,9 %:n välillä. Maalaiskunnan puolella talollisia oli vuonna 1910 10,8 % ja torppareita 15,6 %. Vuoteen 1920 mennessä talollisten osuus oli laskenut hieman 10,5 %:iin ja torppareidenkin osuus 11,3 %:iin.¹⁰⁸ Siten Jyväskylän siirtolaisten joukossa maata viljelevän väestön osuus vastasi heidän osuuttaan (maalaiskunnan) alueen väestörakenteesta.¹⁰⁹

Jyväskylän siirtolaisuudessa suhteellisen alhaista torppareiden osuutta selittää se, että alueen torppareiden ja isäntien välit säilyivät pitkään rauhallisina. Merkittävin erimielisyys maankäyttöoikeuksista oli Tikkamannilan isännän Konstantin Bernhardin ja hänen torppareiden välillä, minkä seurauksena Bernhard irtisanoi kaksikymmentä torpparia ennen sopimusten jäädytystä vuonna 1909. Laitisen mukaan vuoden 1912 tilastojen mukaan Keski-Suomessa torppareiden sopimukset olivat kuitenkin hieman maan keskiarvoja parempia. Vuodesta 1904 maalaiskunnan alueella toimi myös tilattoman väestön lainarahasto, jonka varoilla vuokratilajilijöille hankittiin ennen torpparisopimusten jäädytyksen päättymistä neljäkymmentäyksi tilaa.¹¹⁰

3.2 Työväki

3.2.1 Työväen siirtolaisuuden sosiaalinen rakenne

Maataomistavien talollisten ja maata vuokraavien torppareiden lisäksi maa- ja metsätalouden parissa työskenteli kirjava joukko erilaista työväkeä. Ongelmallista siirtolaisuustutkimuksen kannalta on se, että tätä työväkeä on eri aikoina ja eri puolilla maata kutsuttu erilaisilla nimikkeillä, jolloin vertailun tekeminen eri paikkakuntien ja vuosikymmenten välillä on haastavaa. Myös muutokset yhteiskunnassa ja elinkeinoelämässä, erityisesti teollistuminen, muuttivat käsitteiden käyttöä. Keron mukaan monet mäkitupalaiset siirtyivät käyttämään työmies-nimikettä vaikka asema

¹⁰⁸ Laitinen 1977, 18, 32. Maalaiskunnan prosenttiosuudet laskettu taulukoiden tiedoista.

¹⁰⁹ Tommila 1972 b, 257; Lindholm 1977, 281; Vilmusenaho 2001, 148–151.

¹¹⁰ Lindholm 1977, 281; Laitinen 1988, 120–123.

yhteiskunnassa ja työtehtävät olisivatkin säilyneet ennallaan.¹¹¹ Käsitteiden sekavuuden takia käytän koko ryhmästä – mäkitupalaisista, itsellisistä, työväestä, reingeistä ja piioista – puhuttaessa yhteistä nimitystä työväki.

Valtakunnallisissa tilastoissa toiseksi suurin siirtolaisryhmä maatalojen väestön jälkeen olivat mäkitupalaiset (26,8 %). Kolmantena oli työväki (19,6 %), johon Kero luokitteli osan mäkitupalaisista, piijat, rengit ja tehtaiden työväen.¹¹² Yhteenlaskettu osuus Suomen siirtolaisuudessa koko tälle ryhmille oli siten 46,4 %. Kuten taulukosta 9 voidaan havaita, Jyväskylän siirtolaisista mäkitupalaiseksi itseään luokittelevia oli 8 %, itsellisiä 24 %, työläisiä 10 % ja muuta tilatonta työläisväkeä 3 %, yhteensä 45 %.

Taulukko 9. Työväestön sukupuolijakauma ja osuus Jyväskylän siirtolaisista vuosina 1899–1924

Ammattinimeke	Naisia	%	Miehiä	%	Yhteensä	%
Itselliset ja puoliset	19	23 %	62	77 %	81	13 %
Itsellisten lapset	26	39 %	40	61 %	66	11 %
Mäkitupalaiset ja puoliset	3	19 %	13	81 %	16	3 %
Mäkitupalalaisten lapset	13	39 %	20	61 %	33	5 %
Työläiset ja puoliset	7	15 %	39	85 %	46	7 %
Työläisten lapset	11	52 %	10	48 %	21	3 %
Muu työväki	1	7 %	14	93 %	15	3 %
Yhteensä	80	29 %	198	71 %	278	45 %

Lähde: SiPa; Sshy.

Kuten talollisista ja torppareista, myös työväestä enemmistö oli miehiä, mutta osuus oli lähes viisi prosenttiyksikköä alhaisempi kuin maatalonviljelevän väestön keskuudessa. Jyväskylän työväen siirtolaisten keski-ikä oli reilu 23 vuotta. Naisilla keski-ikä oli 21,6 vuotta ja miehillä 23,6 vuotta. Suurin ikäryhmä olivat 16–20 -vuotiaat (29 %), mikä johtui nimenomaan nuorten naisten suuresta määrästä.

¹¹¹ Kero 1982, 41–43, 47–48.

¹¹² Kero 1982, 42–43.

Alhaisesta keski-ikästä huolimatta työväen siirtolaisten joukko poikkesi merkittävästi talollisten ja torppareiden ryhmistä. Siinä missä maatalojen väestön siirtolaisuus oli pääasiassa nuorten, 16–30 -vuotiaiden aikuisten muutttoa, työväen siirtolaisten joukossa oli tasaisemmin väestöä eri ikäryhmistä. Talollisten ja torppareiden parissa alle 15 -vuotiaita oli vain 3 %, työväen siirtolaisista 9 %. Myös yli 31 -vuotiaiden osuus, 19 %, oli maatalojen osuutta (12 %) korkeampi, ja ikähaarukka siirtolaisten keskuudessa olikin yksivuotiaasta viisikymmentäviisivuotiaaseen.

Maatalojen väestön tavoin myös työväki hajaantui viidentoista osavaltion ja provinssin alueelle peräti kuudellekymmenelleseitsemälle paikkakunnalle. Selkeästi suosituin osavaltio työväen joukossa oli New York (36 %). Toiseksi suosituin oli Michigan (23 %), kolmantena Minnesota (11 %) ja neljäntenä Massachusetts (10 %). New Yorkin (36 %) kaupungin jälkeen suosituimmat olivat maaseudun väestön tavoin Grayling (7 %) ja Virginia (5 %), mutta neljäntenä oli Fitchburg (Massachusetts, 5 %).

3.2.2 Kasvava työväki ja metsäteollisuus

Työväen suuri osuus siirtolaisten keskuudessa on ymmärrettävää jo sen takia, että heitä ei talollisten tavoin sitonut kotiseudulle maaomaisuus, eikä torpparien tavoin vuokrasopimukset. Ryhmä oli kuitenkin kirjava ja heidän toimeentulonsa tuli osittain eri lähteistä. Keski-Suomen historiasta kirjoittaneen Markkasen mukaan mäkitupalaisilla oli usein käytössään pieni mökki, peltotilkku ja ryytimaa. He eivät kuitenkaan omistaneet maata, eikä heillä ollut samanlaista omaa maanvuokrasopimusta kuin torppareilla, vaan omatarveviljelyn lisäksi he tekivät sesonkitöitä muille. Itselliset erosivat mäkitupalaisista siinä, että heillä koko elanto tuli muille tehdystä työstä. Keväisin he osallistuivat kylvötoihin, syksyllä sadonkorjuuseen ja näiden välissä he tekivät mahdollisuuksien mukaan muita töitä. 1800-luvulla jälkipuoliskolla metsäteollisuus tarjosi uusia

tulonlähteitä, mutta torppareiden tavoin myöskään nämä maata omistamattomat ryhmät eivät pystyneet nostamaan elintasoaan samassa mittakaavassa kuin talonpojat.¹¹³

Tukkiajan tuomien sahojen ja paperiteollisuuden ansiosta Jyväskylän maalaiskunta oli Laitisen mukaan vuonna 1880 suhteessa muuhun maahan erikoisesti sekä poikkeuksellisen maatalousvaltainen että teollistunut. Vaikka maalaiskunta oli edelleen hyvin agraarinen eikä palveluja ollut juuri lainkaan (0,8 %), teollisuusväestöä oli jopa 7,3 %, kun valtakunnallisella tasolla vastaava luku oli 6,5 %. Jyväskylän osuutta tosin hieman nostaa se, että maalaiskunnassa käsityöläiset laskettiin teollisuusväestöön kuuluviksi.¹¹⁴

Teollistumista edesauttoi Laitisen mukaan osaltaan juuri maattoman maaseudun väestön parissa tapahtunut väestön kasvu. Vaikka muun Suomen tavoin Jyväskylän maalaiskunnan talollisten määrä laski 1800-luvun lopussa, suurin lasku tapahtui kuitenkin torppareiden määrässä. Metsien arvonnousun myötä maanomistajille tuli kannattavammaksi kasvattaa metsiä teollisuudelle myytäväksi kun raivata niitä torppareiden käyttöön. Siksi he saattoivat halutessaan epämääräisten vuokrasopimusten turvin irtisanoa torpparinsa ja ottaa maat muuhun käyttöön. Kun tämä talollisten ja torpparien osuuden lasku yhdistetään erityisesti maaseudulla tapahtuneeseen väestönlisääntymiseen, yhä suurempi joukko maatonta väestöä oli tarjolla teollisuuden palvelukseen. Yhdessä alueen hyväkasvuisten metsien, käytännöllisten vesireittien ja vuonna 1897 käyttöön vihityn rautatien kanssa Jyväskylä alkoi olla yhä houkuttelevampi paikka teollisuudelle, mikä puolestaan vähensi tarvetta lähteä siirtolaiseksi.¹¹⁵

Teollistuminen oli alkanut Jyväskylässä jo 1870-luvulla, kun Korkeakoskelle perustettiin saha ja viinatehdas, Kuokkalaan saha ja Lohikoskelle paperitehdas. Lisäksi osalla

¹¹³ Markkanen 1988, 218–219.

¹¹⁴ Laitinen 1988, 31–32.

¹¹⁵ Tommila 1972 a, 234–235; Laitinen 1977, 32–33; Hämäläinen & Skippari 2003, 50–52; Jäppinen 2006, 80–81.

käsityöläisistä oli jo niin paljon työntekijöitä, että ne alettiin luokitella tehtaiksi. Tukkiajan mentyä monet sahateollisuuteen liittyvät teollisuuslaitokset menivät konkurssiin, mutta talouden uusi nousukausi alkoi vuonna 1895 ja se jatkui aina maailmansotaan asti. Se heijastui ennen kaikkea paperi- ja sahateollisuuteen mutta näkyi myös muussa teollisuudessa.¹¹⁶

Vuonna 1897 Korkeakosken saha muutti Säynätsaloon, mikä Tommilan mukaan heikensi kaupungin työllisyyttä. Tämä ei kuitenkaan heijastunut Pohjois-Amerikkaan suunnanneeseen siirtolaisuuteen, joten sahan entiset työntekijät ovat joko siirtyneet sahan perässä Säynätsaloon tai löytäneet muuta työtä. Vuonna 1900 suurimmat työllistäjät puuteollisuuden parissa olivat Kankaan tehdas (244 henkeä), Haapakosken saha (186 henkeä), Kuokkalan saha (80 henkeä), sekä Tikkakosken konepaja ja saha (30 henkeä). Kankaan paperitehtaaksi muuttunut Lohikosken saha oli suurissa taloudellisissa ongelmissa 1900-luvun alussa, kun Venäjän-kaupan aiheuttamat tappiot ajoivat yhtiön konkurssin partaalle peräti kahteen kertaan. Tehtaan johtoon asetetun Gösta Serlachiuksen johdolla tehdas pääsi yli taloudellisista ongelmistaan vuonna 1911, jolloin se työllisti 230 henkeä.¹¹⁷

Suurimmaksi työllistäjäksi muodostui kuitenkin Vaajakosken Haapakoskelle rakennettu saha, joka työllisti parhaimmillaan 300 työntekijää. Norjalais-englantilaisen Salvesenin suvun omistama tehdas selvisi Kankaan tehdasta paremmin 1900-luvun alun lamavuosista ja kukoisti aina maailmansotaan asti. Vuonna 1916 Salvesenit myivät sahan SOK:lle, joka rakensi alueelle muun muassa elintarviketehtaan sekä Jyväskylän seudun haapapuuvarantoja hyödyntävän tulitikkutehtaan.¹¹⁸

¹¹⁶ Tommila 1972 a, 228.

¹¹⁷ Tommila 1972 a 232; Markkanen 1988, 239–241; Tapio 1977, 313, 318.

¹¹⁸ Tapio 1977, 319–320.

3.2.3 Teollisuustyöllisyyden kehitys maailmansotaan saakka

Metsäteollisuuden lisäksi muita teollisuustyöpaikkoja Jyväskylän maalaiskunnan puolella tarjosivat 1900-luvun puolelle siirryttäessä Tourulan nahkatehdas (42 henkeä), Jussilan nahkatehdas (2 henkeä), tervatehtaas (yhteensä 10 henkeä) sekä tiilitehtaas (yhteensä 43 henkeä). Maalaiskunnan puolella eri teollisuuslaitokset työllistivät tuolloin kaiken kaikkiaan yli 700 henkeä (mukaan lukien sahat).¹¹⁹

Maalaiskunnan nahkatehtaisten lisäksi myös kaupungin puolelle alkoi syntyä 1900-luvun vaihteessa tekstiiliteollisuutta. Osa tehtaista syntyi käsityöläisverstaiden laajenemisen myötä, osa perustettiin kokonaan uusina tehtaina. Fredrikson perusti kravattitehtaan vuonna 1887 ja laajensi tuotannon pian myös lakkeihin ja hansikkaisiin. Vuosisadan vaihteessa kahdeksankymmentä henkeä työllistänyt tehdas oli merkittävä tekijä ennen kaikkea naisten työllistymiselle, sillä ajalle epätyypillisesti jopa työnjohtajat saattoivat olla naisia. Kenties naisten alhaisempaa siirtolaisosuutta selittää osittain juuri teollisuuden tarjoamat työpaikat, sillä tekstiiliteollisuudessa naisten osuus työntekijöistä oli noin 60 %, puunjalostusteollisuudessa 28 % ja paperiteollisuudessa noin kolmannes.¹²⁰

Tekstiiliteollisuuden ohella Jyväskylän uusia tehtaita olivat vuosisadan vaihteessa kaupunkiin perustettu Rinkelitehdas (myöhemmin Jyvä-Hyvä Oy) ja vuonna 1902 perustettu Halonen & Kumppani Oy:n harmoni ja kanteletehdas, sekä Schaumanin vaneritehdas (1912). Lisäksi kaupungissa toimi vuodesta 1906 lähtien peräti neljä kirjapainoa. Takaiskuna teollisuudelle olivat kuitenkin yhä tiukentuvat alkoholisäädökset, jotka olivat vähentäneet alkoholitehtaisten määrän 1900-luvulle tultaessa kahteen. Näidenkin toiminta hankaloitui uusien määräysten myötä niin, että vuodesta 1911 lähtien jäljellä oli enää virvoitusjuomatehdas.¹²¹

¹¹⁹ Tapio 1977, 313.

¹²⁰ Tommila 1972 a, 229–233; Markkanen 1988, 237–238.

¹²¹ Tommila 1972 a, 230, 234–235; Tapio 1977, 319; Hämäläinen & Skippari 2003, 50–52; Jäppinen 2006, 80–81.

Metallialaa edustivat Tikkakoskella ja Väinölässä olevat konepajat, joille oli tarvetta maatalouskoneiden lisääntyessä ja laivaliikenteen vilkastuessa. Tikkakoskella alettiin valmistaa muun muassa turbiineja, moottoreita, sorveja, maatalouskoneita ja hinaajalauttoja. Molemmat konepajat kohtasivat taloudellisia ongelmia, mutta nousivat niistä. Väinölän konepajalla takaiskuna oli myös vuonna 1914 konepajan tuhonnut tulipalo, mutta omistaja rakensi sisukkaasti vielä samana vuonna kaksi kertaa suuremman pajan tilalle.¹²²

Teollisuuden kasvaessa myös työväen määrä kasvoi. Markkasen mukaan Keski-Suomessa teollisuustyöväki oli vuonna 1914 reilu kaksitoista kertaa suurempi kuin vuonna 1860. Se osoitti Keski-Suomen teollistuneen nopeammin kuin muu Suomi, sillä valtakunnallisella tasolla työväen määrä kasvoi samalla aikavälillä vain kahdeksankertaiseksi. Tehdastyö tarjosi parannusta ennen kaikkea maata omistamattomalle väestölle, joka pystyi vaihtamaan sesonkityön ympärivuotiseen ja vakituiseen työhön.¹²³

Tommilan mukaan Jyväskylän kaupungissa ei ollut pysyvää työttömyyttä ennen ensimmäistä maailmansotaa, joten pakottavaa tarvetta ei siirtolaisuuteen ollut. 1880-luvulle työtä oli tarjonnut kaupungissa ollut rakennusbuumi, ja sen jälkeenkin työttömyyttä oli lähinnä maatalouden sesonkien välissä. Maatalouden kausityöttömyyteen oli kuitenkin totuttu eikä sitä nähty ongelmana. Ainoastaan katovuosina jouduttiin järjestämään hätäaputoita työväelle elannon takaamiseksi.¹²⁴

Ensimmäinen maailmansota kuitenkin vei Jyväskylän koko maan ohella taloudelliseen taantumaan ja nosti työttömyyttä. Sodan syttyminen Venäjän ja Saksan välille vuonna 1914 ei kuitenkaan välittömästi ajanut tehtaita ahdinkoon vaikka lännen vienti tyrehtyi.

¹²² Tommila 1972 a, 234–235; Tapio 1977, 318–319; Hämäläinen & Skippari 2003, 50–52; Jäppinen 2006, 80–81.

¹²³ Markkanen 1988, 218–219.

¹²⁴ Tommila 1972 a, 406.

Markkasen mukaan kysyntä aluksi jopa nousi joillakin teollisuuden aloilla sotavarustelujen takia. Esimerkiksi Kankaan tehdas ja konepajateollisuus hyötyivät Venäjän sotaa varten tekemistä varusteluista. Vuosina 1915–1916 tehtaalle palkattiin jopa lisätyöntekijöitä ja tehtiin investointeja uusiin koneisiin. Vuoden 1918 sisällissotaan mennessä Venäjän kysyntä kuitenkin laantui ja tehtaan toiminta joutui säästöliekille. Konepajat selvisivät sodasta paperiteollisuutta paremmin Venäjälle jääneistä saatavista huolimatta. Tikkakoskella siirryttiin sisällissodan aikana valmistamaan aseita ja Nisulassa ollut Joonas Mataraisen asepuuvalmistus jatkettiin tekemään konekiväärien piippuja valkoisten joukolle.¹²⁵

Tapa jolla 1910-luvun työväki kohtasi työttömyyden oli erilainen kuin 1800-luvulla. Työväenyhdistyksen valistuksen ansiosta työväki oli politisoitunut ja järjestäytynyt. Kun työttömyys kasvoi ja sota-aikana palkat laskivat, työväki alkoi vaatia toimia päättäjiltä. Tilanteen huonontuessa järjestäytynyt työväki alkoi myös lakkoilla. Jo sodan syttymisvuonna 1914 jouduttiin talveksi järjestämään hätäaputoimia ja köyhäinhuolitoimia perusti naisille oman työlaitoksen. Siirtolaisuuteen sodan tuoma taloudellinen taantuma ei kuitenkaan pystynyt heijastumaan, sillä maailmansota katkaisi siirtolaisuuden valtameren taakse lähes täydellisesti.¹²⁶

3.3 Käsityöläiset

3.3.1 Käsityöläisten siirtolaisuuden sosiaalinen rakenne

Suomen siirtolaisuuden tutkimuksessa Kero niputti kaikki jäljelle jäävät siirtolaiset sosiaalisen taustan mukaan ryhmään ”muut”. Ryhmän osuus koko maan siirtolaisuudessa oli vuosisadan vaihteesta 1910 -luvulle noin 13 %, ja vuonna 1923 siirtolaisuuden levittyä voimakkaammin Etelä-Suomen kaupunkeihin, 25 %.¹²⁷ Jyväskylässä tämän ryhmän osuus oli selkeästi suurempi, sillä pelkästään käsityöläisten osuus oli 10 %, minkä lisäksi muiden

¹²⁵ Tapio 1977, 319; Markkanen 1988, 236.

¹²⁶ Tommila 1972 a, 406–408; Tapio 1977, 319; Kero 1982, 125.

¹²⁷ Kero 1982, 44, 46.

ammattien, kuten kauppiaiden ja virkamiesten, edustajia on 21 %, yhteensä 31 %. Tämä ero heijastaa selkeästi sitä että valtakunnallisesti keskivertosiirtolaiset tulivat maaseudulta, mutta Jyväskylä oli kaupunki, jossa oli runsaasti ammatteihin erikoistunutta väestöä. Käsityöläisten osuus Jyväskylän siirtolaisista oli hieman alhaisempi kuin ryhmän edustus kaupungin väestöstä, joka vuonna 1918 oli 11,7 %¹²⁸.

Taulukosta 10 voidaan laskea että naisten osuus käsityöläisten joukossa oli 35 %, mikä on suurempi kuin maatalojen väestön tai työläisten joukossa. Tämä johtui ennen kaikkea naisten korkeasta osuudesta käsityöläisten lasten joukossa. Käsityöläisten rouvia oli viisi henkeä ja tekstiili- ja vaatealan siirtolaisista naisia oli seitsemän.

Taulukko 10. Käsityöläissiirtolaisten ammattijakauma ja osuus Jyväskylän siirtolaisista vuosina 1899–1924

Ammatti	Naiset	Miehet	Yhteensä	Osuus käsityöläisistä	Osuus siirtolaisista
Käsityöläisten lapset	9	3	12	20 %	2 %
Käsityöläisten vaimot	5	0	5	8,5 %	1 %
Metallisevät	0	5	5	8,5 %	1 %
Metalliseppien kisällit ja oppilaat	0	1	1	2 %	0 %
Puusevät ja sorvarit	0	7	7	12 %	1 %
Puuseppien kisällit ja oppilaat	0	5	5	8,5 %	1 %
Leipurit	0	2	2	3 %	0,3 %
Leipurin kisällit ja oppilaat	0	2	2	3 %	0,3 %
Tekstiili- ja vaateala	7	7	14	23 %	2 %
Kirjansitojat ja -painajat	0	2	2	3 %	0,3 %
Rakennusala	0	5	5	8,5 %	1 %
Yhteensä	21	39	60	100 %	10 %

Lähde: SiPa; Sshy.

Jyväskylän käsityöläissiirtolaiset olivat keskimäärin kaksi vuotta vanhempia kuin muut tutkimusalueen siirtolaiset. Korkeampi keski-ikä johtui siitä, että joukossa oli useita

¹²⁸ Laitinen 1988, 133.

käsityöläismestareita, jotka olivat käyneet läpi vuosia kestävän ammattikoulutuksen. Ikäryhmistä suurin olikin 26–30 -vuotiaiden ryhmä ja toiseksi suurin oli yli 31 -vuotiaiden ryhmä. Ikäjakauma oli kolmevuotiaasta neljäkymmmentäkuusivuotiaaseen.

Suurin käsityöläisten ammattiryhmä jyvaskyläläisten siirtolaisten joukossa olivat tekstiili- ja vaatealan edustajat: räätälit, suutarit, nahkurit, ompelijat ja neulojat. Toiseksi suurin ryhmä olivat puusepät ja sorvarit kisälleineen. Yhteensä käsityöläisten kisällejä oli siirtolaisten joukossa 8 henkeä, 13,5 % käsityöläisten ryhmän siirtolaisista.

Käsityöläisillä kohdeosavaltioita oli neljätoista ja paikkakuntia kaksikymmentäneljä. Suosituin osavaltio oli New York (35 %), toiseksi suosituin Illinois (22 %) ja kolmantena Michigan (10 %). Kohdekaupunkien joukossa erottuu selkeästi kaksi suosikkia New York (35 %) ja Illinoisin osavaltion Chicago (22 %), muille paikkakunnille muutti vain yksi tai kaksi siirtolaista. Käsityöläisten kohdekaupunkien valinnassa on havaittavissa selkeitä johdonmukaisuuksia. Vaatetusalan siirtolaisista kaikki neljä räätälimiestä ilmoittivat kohteekseen New York Cityn, joista tosin kaksi päättyi Massachusettsin osavaltioon. He kaikki kuitenkin pysyivät itärannikon osavaltioissa, jotka olivat suosittuja ammattitaitoisen siirtolaisväestön keskuudessa. Ainakin kolme heistä on toiminut räätälin ammatissa myös Yhdysvalloissa. Siirtolaisjoukon ainoa nahkuri, Kalle Wuorinen, suuntasi Wisconsinin Milwaukeeen¹²⁹. Hän oli ainoa Wisconsinin osavaltioon suunnannut käsityöläismies ja kenties hänen kohdevalintaansa on vaikuttanut se, että hieman Milwaukeeesta etelään sijaitsivat Racinen ja Kenoshan kaupungit, joissa oli nahkatehtaita.¹³⁰

Kolmestatoista puusepästä, sorvarista ja heidän kisälleistään peräti kahdeksan valitsi Chicagon, yksi Kalifornian, kaksi lähti Kanadaan ja kaksi keskilännen kaivosalueille.

¹²⁹ SiMa; SiPa.

¹³⁰ Kolehmainen mukaan monet suomalaiset nahkurit kokivat näiden tehtaiden työn huomattavasti suomalaista nahkurintyötä raskaammaksi ja likaisemmaksi, ja siirtyivät siksi alueen muun teollisuuden palvelukseen. Kolehmainen 1985, 40.

Räättälien tavoin myös heidän joukossaan oli useita ammatissaan pysyneitä, vaikka tosin ainakin yksi vaihtoi räätälin työn sähkömiehen tehtäviin. Leipureista kolme valitsi itärannikon suurkaupungit ja yksi Ohion. Loput mieskäsityöläisistä hajautuivat useaan eri osavaltioon ja provinssiin. Naisilla suunta suurkaupunkeihin oli selvä: viisi siirtolaista Chicagoon, yksi Bostoniin ja peräti kolmetoista New Yorkiin. Vain yksi suuntasi sisämaahan Wisconsinin ja yksi länsirannikolle Washingtonin osavaltioon.

3.3.2 Käsityöläisten tilanne vuosisadan vaihteen Jyväskylässä

Jyväskylän kaupunki oli luonnollisesti maakunnan käsityöläisten keskus. Vuosisadan vaiheessa käsityöläisiä oli kaupungin tilaston mukaan kuusikymmentäneljä ja vuonna 1910 kahdeksankymmentäkahdeksan. Tämä luku tosin sisälsi vain ammatin harjoittamiseen luvan saaneet käsityöläismestarit – myös ne jotka olivat esimerkiksi korkean iän takia jo luopuneet ammatistaan – mutta ei muita käsityöläisiä. Mestareilla oli kuitenkin apulaisia, joiden määrä nousi toisinaan niin suureksi, että osa käsityöläisverstaista alettiin luokitella pienteollisuudeksi. Vuonna 1910 käsityöläisten apulaisia oli Jyväskylän kaupungissa 400.¹³¹

Vaikka korkeampaa ammattitaitoa vaatineet käsityöläisalat, kuten kellosepät ja vasken valajat, sijaitsivat pääosin kaupungissa, osa käsityöläisammateista oli edustettuina myös maalaiskunnan puolella. Maaseudun käsityöläisten määrää on vaikea arvioida sillä vaikka pienteollisuudenomainen käsityöläisyys olikin yleisempää kaupungeissa, myös maaseudulla osa käsityöläisistä luettiin teollisuuteen. Käsityöläisten määrää nosti todellisuudessa myös se, että esimerkiksi torpparit saattoivat olla muurareita tai maalareita omalla kylällään. Lisäksi maaseudulla tehtiin runsaasti käsitöitä omaan tarpeeseen, vaikka käsityöläisyydestä tässä kohti ei voidakaan puhua.¹³²

¹³¹ Tommila 1972, 212–213.

¹³² Markkanen 1988, 224–227.

E erityisen arvostettuja maaseudun käsityöläisistä olivat sepät, suutarit ja räätälit, jotka olivat välttämättömiä maatalousyhteiskunnassa. Arvostuksesta huolimatta käsityöammatit eivät tehneet harjoittajiaan yleensä rikkaaksi, mutta toivat leivän pöytään. Esimerkiksi suutarin ammatti oli Sariolan mukaan Jyväskylän pitäjässä pääasiassa lähes kannattamaton, mutta toisaalta ammatti ei myöskään vaatinut harjoittajaltaan kalliita työvälineitä. Merkitystä oli luonnollisesti myös ammattitaidolla, sillä hyvän ja arvostetun maineen saanut suutari saattoi päästä lähes samoihin tuloihin maalaiskunnan puolella kuin kaupungissa. Suutareita ja räätäleitä tarvittiin useita yhtä pitäjää kohtaan huolehtimaan vaatetuksesta ja jalkineista, kun taas sirppien, aurojen, saranoiden ja kirveiden tekoon sekä rekien ja kärrynpyörien raudoittamiseen riitti vain muutama seppä. Muita maaseudun käsityöläisiä olivat puusepät, muurintekijät, ja maalarit, joille 1800-luvun lopun rakennusbuumin aikana riitti kysyntää. Lisäksi maaseudulla oli värjäreitä ja nahkureita, joista jälkimmäiset olivat ainoita maaseudun käsityöläisistä, jotka onnistuivat kokoamaan selkeästi enemmän varallisuutta.¹³³

Teollistuminen alkoi haastaa käsityöläisiä jo 1880-luvulta lähtien, mutta Markkasen mukaan teollisuustuotteet olivat uhkana vasta 1900-luvun alusta alkaen. Niiden etuna oli edullisempi hinta ja tuotteiden tasaisempi ja toisinaan jopa parempi laatu. Kotitekoiset kankaat joutuivat väistymään tehtaassa valmistettujen kankaiden tieltä, minkä lisäksi kenkätehtaiden myötä ilmestyneet kenkäkaupat vähensivät suutareiden töitä.¹³⁴

Tehdasvalmisteisten tuotteiden tuomista haasteista huolimatta käsityöläisten määrä pysyi koko Keski-Suomen alueella suunnilleen samana 1910-luvulle saakka. Osittain se johtui yleisestä varallisuuden noususta, minkä ansiosta käsityöläisillä riitti tilauksia. Toisaalta myös käsityöläisyys alana muuttui yhteiskunnan uusia tarpeita vastaavaksi. Esimerkiksi sepät alkoivat perinteisten töidensä ohella työskennellä myös teollisuuden tarpeisiin.

¹³³ Markkanen 1988, 226–229; Tommila 1972, 213–214; Sariola 1930, 141.

¹³⁴ Markkanen 1988, 224–226; Tommila 1972, 213–214; Sariola 1930, 141.

Lisäksi koneistumisen ja yhteiskunnan muuttumisen takia yhä useampien käsityöläisalojen työpanosta alettiin tarvita myös maaseudulla. Muun muassa läkki-, vaski- ja kellosepät siirtyivät myös maalaiskuntiin. Samoin tarvetta oli myös teurastajille ja leipureille, ja räättälien rinnalle tuli myös ompelijoita huolehtimaan naisten pukeutumisesta. Se osoitti samalla että osa niistä käsitöistä ja askareista joita ihmiset ennen tekivät kotona, alettiin nyt hankkia ostopalveluina. Osoituksena elintason noususta oli myös kultaseppien ja valokuvaajien ilmestyminen maalaiskuntiin.¹³⁵

3.4 Muu väestö

3.4.1 Muu väestö -ryhmän siirtolaisuuden sosiaalinen rakenne

Talollisiin, torppareihin, työväkeen ja käsityöläisiin kuulumatonta väestöä oli satakolmekymmentäkolme henkeä, eli 21 % Jyväskylän siirtolaisista. He kuuluvat ryhmään ”muu väestö”. Suurin osa ryhmän jäsenistä edusti erilaisia kaupunkilaisammattiteja, esimerkiksi kauppiaita, palvelijoita, virkailijoita, liikenteen parissa työskenteleviä sekä korkeasti koulutettuja henkilöitä¹³⁶. Tämä ryhmä oli ainoa jossa naisilla oli enemmistö, peräti 63 %. Naisten suurta osuutta ryhmässä selittää se, että siirtolaisten joukossa oli runsaasti naispalvelijoita. He olivat muu väestö -ryhmän siirtolaisten keskuudessa suurin yksittäinen ammattiryhmä.

¹³⁵ Markkanen 1988, 224–230.

¹³⁶ Valtakunnallisella tasolla nämä ammatit kuuluvat käsityöläisten kanssa ryhmään ”muut”, jonka osuus oli 1902 13 %, vuonna 1913 13,4 % ja 1923 25 %. Kero 1982, 44, 46.

Taulukko 11. Muu väestö -ryhmän siirtolaisten ammattijakauma ja osuus Jyväskylän siirtolaisista vuosina 1899–1924

	Naiset	Miehet	Yhteensä	Osuus siirtolaisista
Vaimot ja lesket	9	0	9	1 %
Lapset	20	14	34	5 %
Kauppiaat	0	1	1	0 %
Kauppa-apulaiset	4	12	16	3 %
Palvelijat	47	0	47	8 %
Keittäjät, silittäjät	2	0	2	0 %
Liikenne	0	2	2	0 %
Insinöörit ja teknikot	0	3	3	1 %
Konttoristit	1	1	2	0 %
Poliisit ja sotaväki	0	4	4	1 %
Muut	1	12	13	2 %
Yhteensä	84	49	133	21 %

Lähde: SiPa, Sshy.

Taulukosta 11 nähdään että palvelijoiden jälkeen toiseksi suurin ryhmä olivat kaupunkiväestön lapset. Heitä oli kolmekymmentäneljä henkeä, ja joukko koostui muun muassa rautatietyöläisten, poliisien, kalastajien ja ajurien pojista ja tyttäristä. Myös tässä ryhmässä naisilla oli enemmistö. Kolmanneksi suurin ryhmä oli kauppa-apulaisten ryhmä. Heitä oli kuusitoista, joista naisia oli vain neljännes. Muilla ammateilla, esimerkiksi liikenteen parissa työskentelevillä ja korkeasti koulutetuilla henkilöillä oli siirtolaisten joukossa vain muutaman siirtolaisen edustus. Ryhmä ”muut” koostuu yksittäisten ammattien edustajista, esimerkiksi yhdestä saarnaajasta ja yhdestä puutarhurista, minkä lisäksi ryhmässä on useita henkilöitä, joiden tittelinä oli esimerkiksi neito tai nuorukainen.

Muu väestö -ryhmän keskuudessa siirtolaisten keski-ikä oli 23,3 vuotta, naisilla jälleen hieman alhaisempi, 22,8 vuotta ja miehillä 24,1 vuotta. Suurin ikäryhmä oli 16–20 -vuotiaiden ryhmä, joita oli noin kolmannes ryhmän siirtolaisista. Ikähaitari oli yksivuotiaasta kuusikymmentävuotiaaseen, minkä lisäksi joukossa oli yksi henkilö, jonka ikä ei ole tiedossa.

Muu väestö -ryhmän siirtolaiset olivat hajanaista paitsi sosiaaliselta taustaltaan, myös kohdekaupunkien suhteen. Siirtolaiset hajautuivat peräti kahdeksantoista osavaltion ja provinssin alueelle sekä kolmeenkymmeneenyhdeksään kaupunkiin, mikä on osavaltioiden osalta suurempi jakauma kuin millään muulla ryhmällä. Selkeästi suosituin osavaltio, ja samalla myös kaupunki, oli New York, jonka osuus oli 47 %. Osavaltioista seuraavaksi suosituin oli itärannikolta Massachusetts (13 %) sekä keskilänneestä Minnesota (12 %) ja Michigan (7 %). Kohdekaupunkien jakauma oli huomattavasti tasaisempi, sillä New Yorkin jälkeen seuraavaksi suosituimpaan Duluthiin (Minnesota) suuntasi vain 6 %, kolmantena olevaan Bostoniin (Massachusetts) 5 % ja neljänneksi suosituimpaan Springfieldiin (Massachusetts) 4 % siirtolaisista.

3.4.2 Palvelijat, kauppiaat ja kauppa-apulaiset

Neljäkymmentäseitsemän naista ilmoitti ammatikseen palvelijan työn, mikä luku vastaa 7,6 % kaikista Jyväskylän siirtolaisista. Palvelijoiden suurta osuutta selittää jo aikaisemmin mainittu elinkeinoelämässä tapahtunut muutos vuosisadan vaihteen molemmin puolin. Vielä 1870-luvulla kaupungin käsityöläisillä, virkamiehillä ja kauppiailta oli palvelusväkeä niin runsaasti, että heitä oli 15,4 % kaupungin väestöstä. Sosiaalisella arvoasteikolla kaupungin palvelusväki oli arvostetumpaa kuin maaseudun rengit ja piijat, mikä heijastui myös korkeampana palkkana. Kaupungin väestön keskuudessa palvelusväki oli asteikolla kuitenkin peränpitäjänä yhdessä työväen kanssa.¹³⁷

Maailmansotaan mennessä säätyläisten, kauppiaiden ja käsityöläisten ohella myös palvelusväen osuus kaupungin väestöstä laski. Erkki Laitisen mukaan perinteinen porvarikaupunkiyhteisö oli murenemassa ja Jyväskylä muuttui yhä enemmän virkamiesten ja työväen kaupungiksi. Vaikka vuosien 1875 ja 1918 välillä Jyväskylän kaupungin väkiluku nelinkertaistui, palvelusväen määrä kasvoi vain noin kaksinkertaiseksi. Heidän suhteellinen

¹³⁷ Laitinen 1988, 133, 135, 137.

osuus väestöstä laski vuoteen 1918 mennessä 7,1 %:iin¹³⁸, mikä oli lähellä palvelijoiden osuutta Jyväskylän siirtolaisten joukossa. Kotimaan elinkeinoelämässä tapahtuneiden muutosten vastakohtana naisille, jopa nuorille teinitytöille, oli runsaasti tarjolla palveluspaikkoja valtameren takana Pohjois-Amerikassa. Valtaosa palvelijoista suuntasi itärannikon osavaltioihin, vain kuusi henkeä muutti keskilänteen. Keski-ikä naisilla oli hieman reilu 22 vuotta ja he kaikki olivat naimattomia.

Toiseksi suurin ammattiryhmä olivat kauppa-apulaiset, joiden lisäksi siirtolaisten joukossa oli yksi kauppias. Kauppiaiden osuus oli alhainen etenkin kun ottaa huomioon kauppiaiden tilanteen 1900-luvun alussa. Vuonna 1879 säädetyn elinkeinovapauslain myötä kaupallisten ammattien määrä oli noussut muun maan ohella myös Jyväskylässä. Se näkyi muun muassa yhä useampien erikoistuneiden kauppojen ilmestymisenä kaupunkikuvaan. Vanhojen kirja- ja viinakauppojen ohelle nousi muun muassa lelukauppa, soitinliike, leipäkauppoja, lihamyymälöitä ja eri tehtaiden edustuskauppoja. Tommilan mukaan monet olivat ryhtyneet kauppiaksi kuitenkin liian huonoilla tiedoilla ja taidoilla, minkä seurauksena useat liikkeet menivät konkurssiin. Jyväskylän kaupungissa konkurssiin menneitä kauppiaita oli vuosien 1900–1916 välillä peräti kaksikymmentäkolme, mistä huolimatta kauppiaiden määrä kaupungissa kuitenkin kaksinkertaistui vuosien 1890 ja 1910 välillä yhdeksäänkymmeneen. Siitä huolimatta kauppiaiden osuus Jyväskylässä laski vuoteen 1918 mennessä 7,7 %:iin.¹³⁹

Kauppiaiden vähenevän osuuden ja suurten konkurssimäärien takia on yllättävää, että Jyväskylän siirtolaisten joukossa oli vain yksi kauppias. Kauppiaiden vähäinen määrä Amerikkaan matkustaneiden joukossa on erikoista myös siksi, että Jyväskylän Kauppalaisseuralla oli stipendirahasto, josta on vuodesta 1903 alkaen Sariolan mukaan jaettu matka-apurahoja ainakin Saksaan ja muihin Pohjoismaihin matkaaville

¹³⁸ Laitinen 1988, 133, 135.

¹³⁹ Sariola 1940, 72–73; Tommila 1972 a, 214–216; Laitinen 1988, 133.

kauppiaille.¹⁴⁰ Jyväskylän ainoa siirtolaiseksi lähtenyt kauppias oli torikauppias Jalmari Järvinen. Hän suuntasi vuonna 1910 Ohion osavaltioon Conneautin kaupunkiin, josta hän oli vuoteen 1917 mennessä kuitenkin siirtynyt Pennsylvanian osavaltioon. Siellä hän työskenteli varastovirkailijana (*store room clerk*).

Kauppiaiden sijaan siirtolaisten joukossa oli suhteellisen paljon kauppa-apulaisia. Heidän lähtöään selittää kauppa-apulaisten huono asema vuosisadan vaihteessa. Vielä 1800-luvun puolella kauppiaan ja hänen apulaisensa välinen suhde nähtiin patriarkaalisena, ja kauppiaille oli huoneentaulu-opin mukainen isäntien valta apulaisiin. Sen lisäksi että apulaiset tekivät pitkiä, 15–16 tunnin työpäiviä isäntiensä alaisuudessa, he myös asuivat näiden luona ja olivat siten myös ruokansa ja asuntonsa suhteen sidottuina isäntiin. Vaikka tästä patriarkaalisen holhoavasta suhteesta luovuttiin ja vuosisadan vaihteessa työaika lyhennettiin kolmeentoista tuntiin, kauppa-apulaisten ja heidän työnantajensa välejä hiersivät erimielisyydet muun muassa työajan pituudesta ja lomista.¹⁴¹

Vuoden 1905 suurlakon jälkeen kauppa-apulaisten työaika lyhennettiin jälleen yhteentoista tuntiin ja vuodesta 1913 kahdeksaan. Kauppa-apulaisten olot kohenivat vähitellen myös kesäloman, irtisanomisten ja vapunpäivän oikeuksien kohdalta, mikä kehitys johti vuonna 1919 säädettyyn liikeapulaislakiin. Se viimeistään takasi kauppa-apulaisille itsenäisen aseman suhteessa työnantajiinsa. Vaikka muutokset tekivät kauppa-apulaisista itsenäisempiä ja antoivat heille enemmän vapaa-aikaa, ei heillä enää ollut samanlaisia mahdollisuuksia päästä itse kauppiaksi kuin aikaisemmin. Kauppa-apulaiset kuitenkin alkoivat järjestäytyä poliittisesti etujensa ajamiseksi ja perustivat Jyväskyläänkin oman liikeapulaisten ammattiluokan Helsingissä perustetun Suomen Liikeapulaisten Liiton esimerkin mukaisesti.¹⁴²

¹⁴⁰ Sariola 1950, 37.

¹⁴¹ Sariola 1940, 289–290; Sariola 1950, 36; Tommila 1972 a, 89.

¹⁴² Sariola 1940, 289–292; Sariola 1950, 36; Tommila 1972a, 89.

Siirtolaisten joukossa kauppa-apulaisia oli kuusitoista (2,6 %). He päätyivät Atlantin takana ainakin kalastajan, puusepän, palvelijan, metsurin, mekaanikon ja maalarin ammatteihin. Osa kokeili vuosien varrella myös useita eri töitä. Esimerkiksi Bostoniin vuonna 1909 lähtenyt Ivar Juhonpoika Tiainen toimi Massachusettsissa ensin Fitchburg Cityssä vuonna 1917 mekaanikkona ja 40-luvulla Worcesterissa maalarina. Samoin vuonna 1918 New Yorkiin lähtenyt Viljo Asser Salava on toiminut 1910-luvulla ainakin merimiehenä ja puuseppänä, 1930-luvulla palvelijana ja vuonna 1947 autonkuljettajana. Naispuolisista kauppa-apulaisista tuli palvelijoita ja kotiäitejä.

3.4.3 Muiden ammattien edustajat

Liikenteen parissa työskentelevien osuus Jyväskylän kaupungin väestöstä laski vuosisadan alun 13–14 %:n osuudesta vuoteen 1920 mennessä 10,8 %:iin.¹⁴³ Siirtolaisten joukossa liikenteen parissa työskenteleviä oli vain yksi rautatietyöläinen ja yksi ajuri. Jälkimmäisten alhaista määrää siirtolaisten joukossa selittää ajureiden hyvä työtilanne Jyväskylässä. Tommilan mukaan vuosisadan vaihteesta ensimmäisen maailmansodan loppuun asti kaupungin issikka-ajureilla riitti runsaasti töitä niin kuorma- kuin henkilökuljetustenkin parissa. Kaupungissa oli maalaiskunnasta poiketen käytössä myös pika-ajureita, jotka muun muassa noutivat matkustajia satamasta ja avustivat poliisia. 1910-luvulla ajureita oli 20–30, ja autojen määrän kasvusta huolimatta ajureiden määrä pysyi suunnilleen samana 1920-luvun jälkipuoliskolle.¹⁴⁴ Siirtolaisten joukossa oli myös vuonna 1909 Illinoihin Waukeganiin matkustanut ajurin poika Väinö Nyström. Hän ei kuitenkaan jäänyt pysyvästi Atlantin taakse vaan perusti vuonna 1925 Jyväskylään pääasiassa General Motorsin autoja myyvän autoliikkeen.¹⁴⁵

Myös rautateillä työllisyystilanne oli hyvä, sillä tutkimusaikavälillä matkustusliikenne kasvoi vuonna 1897 käyttöön vihityllä rautatiellä lähes nelinkertaiseksi ja

¹⁴³ Tommila 1972b, 256–257.

¹⁴⁴ Tommila 1972a, 453–454; Laitinen 1988, 232.

¹⁴⁵ SiMa; SiPa; Tommila 1972 a, 454.

tavarankuljetusliikenteen määrä kymmenkertaiseksi.¹⁴⁶ Ainoa rautateiden parissa työskentelevä siirtolainen oli 34-vuotias asemamies Kalle Valter Pihl (Salokangas), joka vuonna 1919 suuntasi vaimonsa ja heidän 9-vuotiaan poikansa kanssa Springfieldiin Massachusettsiin.

Muiden ammattien edustajista siirtolaiseksi lähtivät muun muassa insinööri Birger Boström, diplomi-insinööri Kosti Matias Oksala, saarnaaja Eeli Valentin Jokinen, väpeli Otto Anders Keskinen ja sotamies Karl Hassel.¹⁴⁷ Tunnetuin siirtolaisista on kuitenkin Eino Rudolf Holsti, joka vuonna 1902 matkusti Kalifornian Palo Altoon (ammattiksi merkitty tekniikko). Tuolloin kyseessä on kuitenkin ollut lyhyempiaikainen oleskelu, sillä hän aloitti opinnot vuonna 1909 Helsingin yliopistossa ja väitteli tohtoriksi 1913. Myöhemmin hänestä tuli edistyspuolueen kansanedustaja ja ulkoministeri. Holsti palasi Yhdysvaltoihin uudelleen jouduttuaan eroamaan ministerin tehtävistään vuonna 1938. Vuodesta 1941 hän toimi valtio-opin professorina Stanfordin yliopistossa Kaliforniassa aina vuonna 1945 tapahtuneeseen kuolemaansa saakka.¹⁴⁸

4 Sijoittuminen Pohjois-Amerikkaan

Jyväskylän siirtolaiset hajaantuivat Pohjois-Amerikkaan sadallekuudelle paikkakunnalle kahdenkymmenenkolmen osavaltion ja provinssin alueelle¹⁴⁹.

4.1 Keskilänsi kutsui miehiä

Suomalaisista siirtolaisista valtaosa suuntasi suurten järvien seudulla oleviin keskilänsen osavaltioihin. Alueella suomalaisia kiehtoi luonto, joka muistutti paljon kotimaata¹⁵⁰,

¹⁴⁶ Tommila 1972b, 224–225; Jäppinen 2006, 80–81.

¹⁴⁷ SiMa; SiPa.

¹⁴⁸ SiMa; SiPa; *“Suomen kansanedustajat, Rudolf Holsti”* Eduskunta, viitattu 28.5.2015; *“Memorial Resolution, Rudolf Holsti 1881-1945”* Lutz, Stuart, Twitty & Cottrell, Stanford University, viitattu 28.5.1915; FS California County Birth and Death Records, 1800-1994.

¹⁴⁹ Liitteenä kartat siirtolaisten kohteena olevista Yhdysvaltain osavaltioista (Liite 3) ja Kanadan provinseista (Liite 4), sekä taulukot siirtolaisten määristä niissä.

¹⁵⁰ Kero 1996, 131.

mutta ennen kaikkea alueelle mentiin työn perässä, jota erityisesti miehille oli tarjolla runsaasti. Kuten taulukosta 11 havaitaan, keskilännen osavaltioista Jyväskylän siirtolaisia meni Michiganiin, Minnesotaan, Ohioon, Illinoihin ja Wisconsiniin. Selkeä enemmistö oli miehiä, heidän osuutensa oli 76 %.

Taulukko 11. Jyväskylän siirtolaisten jakautuminen keskilännen osavaltioihin vuosina 1899–1924

Osavaltio	Naiset	Miehet	Yhteensä	Osuus siirtolaisista
Michigan	22	95	117	18,8 %
Minnesota	21	57	78	12,6 %
Illinois	11	14	25	4,0 %
Ohio	5	15	20	3,2 %
Wisconsin	1	6	7	1,1 %
Yhteensä	60	187	247	39,8 %

Lähde: SiMa.

4.1.1 Michigan

Keskilännen suosituin kohde Jyväskylän siirtolaisille oli Michigan, jonne suuntasi 18,8 % siirtolaisista. Osavaltio oli suosittu myös kaikkien suomalaisten siirtolaisten joukossa, ja 1800-luvun puolella jopa neljä siirtolaista kymmenestä suuntasi Michiganiin. Sen ansiosta vuoden 1900 väestönlaskennan aikaan siellä asui peräti 29 % Yhdysvaltain Suomessa syntyneestä väestöstä. 1900-luvun alusta suomalaisten kohdeosavaltioiden valikoima monipuolistui ja Michiganin osuus laski vuoteen 1920 mennessä 17,6 %:iin.¹⁵¹ Siten osavaltion suosio oli valtakunnallisesti tutkimusaikavälillä samaa suuruusluokkaa kuin Jyväskylän siirtolaisten joukossa. Erityisesti osavaltio kiehtoi Jyväskylän siirtolaisten parissa miehiä, sillä heidän osuutensa oli peräti 81 %. Kaikista Jyväskylän miehistä Michiganiin meni 24 %, naisista¹⁵² 10 %.

¹⁵¹ Kero 1982, 131; Vilmusenaho 2001, 322.

¹⁵² Yksi naisista oli talon tytär Laina Heikkinen, joka vuonna 1907 saapui Corsican-nimisellä aluksella Yhdysvaltoihin. Hän oli ilmoittanut kohteekseen Sault Ste Marien Michiganissa, mutta jäikin New Yorkiin, jossa hän työskenteli kaksi vuotta palvelijana. Laina kävi välillä Suomessa, mutta päätti vuonna 1912 palata Yhdysvaltoihin. Hän ei hiililakon takia päässyt Englannin Southamptonissa siihen laivaan, johon oli aikonut ja

Kuten taulukosta 12 nähdään, yli puolet Michiganin siirtolaisista oli työväkeä. Heidän osuutensa oli lukumääräisesti suurin sekä miesten että naisten joukossa. Toiseksi eniten oli torppareita ja kolmanneksi eniten talollisia. Käsityöläisiä ja muuta väestöä oli selkeästi vähemmän. Suhteellisesti Michigan oli tärkein juuri maatalojen väestölle, sillä kaikista torppareista ja talollisista osavaltioon suuntasi noin neljännes. Vaikka lukumääräisesti työläisten joukko oli suurin, kaikkien työläisten joukossa Michiganiin meni kuitenkin vain 22 %. Iältään osavaltioon suunnistavat miehet olivat keskiverto jyväskyläläistä miessiirtolaista hieman nuorempia (keski-ikä 23,4 vuotta), kun taas Michiganiin muuttaneet naiset olivat naisten keski-ikää hieman vanhempia (keski-ikä 24,6 vuotta).

Taulukko 12. Michiganin jyväskyläläiset siirtolaiset sosiaalisen taustan mukaan vuosina 1899–1924*

	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%	Osuus osavaltion siirtolaisista
Käsityöläiset	0	0 %	6	15 %	6	10 %	5 %
Talolliset	2	11 %	15	30 %	17	25 %	14 %
Torpparit	2	11 %	21	33 %	23	28 %	20 %
Työväki	12	15 %	50	25 %	62	22 %	53 %
Muu väestö	6	7 %	3	6 %	9	7 %	8 %
Yhteensä	22	10 %	95	24 %	117	18,8 %	100 %

* % ilmaisee Michiganin osavaltion osuutta kunkin ryhmän siirtolaisuudessa. Esimerkiksi kaikista Jyväskylästä siirtolaiseksi lähteneistä talollismiehistä Michiganiin suuntasi 30 %.
Lähde: SiMa; SiPa; Sshy.

Siirtolaiset jakautuivat osavaltiossa kahteenkymmeneenlajaan kaupunkiin, joista selkeästi suosituimmat olivat Grayling (kolmekymmentäkahdeksan siirtolaista), Lewiston (seitsemäntoista siirtolaista) ja Newberry (kolmetoista siirtolaista). Nämä kaupungit olivat suosittuja sekä miesten että naisten keskuudessa – jäljelle jäävien kaupunkien siirtolaisten määrät vaihtelivat yhdestä kuuteen. Suurin ero Jyväskylän ja koko Suomen siirtolaisuuden

päätyi matkustajaksi Titanicille. Laina selvisi Titanicin onnettomuudesta ja asettui asumaan Oregoniin. SiMa; SiPa; Miss Laina Heikkinen. Encyclopedia Titanica. Viitattu 16.6.2015.

välillä oli juuri kohdekaupungeissa, sillä Kero mainitsee suomalaisten suosimina paikkakuntina näiden sijasta Calumetin, Crystal Fallsin, Hancockin, Ishpemingin, Ironwoodin, Marquetten ja Negauneen¹⁵³. Näistä kaupungeista Crystal Fallsiin ja Ishpemiin ei muuttanut kukaan, ja muihinkin yhteensä vain viisitoista siirtolaista. Jyväskyläläisten suosituimmat kohteet Grayling ja Lewiston olivat pieniä kuntia Ala-Michiganin sisämaassa ja Newberry pieni kunta keskellä Ylä-Michigania.

Monelle Suomessa maattomaksi jääneelle tarjoutui Pohjois-Amerikassa mahdollisuus maanhankintaan Homestead Actin myötä. Se oli vuonna 1862 säädetty maankäyttölaki, jonka ansiosta kuka tahansa Yhdysvaltain kansalainen, tai kansalaisuutta anova, saattoi saada maksutta käyttöönsä maapalstan¹⁵⁴. Saadakseen maahan täyden omistusoikeuden maanhankkijan tuli kuitenkin viljellä valtaamaansa maata viisi vuotta, minkä jälkeen hänen tuli maksaa pieni rekisteröintimaksu. Muiden siirtolaisten tavoin myös suomalaiset hankkivat näitä palstoja, vaikkakin suomalaisten maahan tullessa paras maa oli jo mennyt.¹⁵⁵ Suomalaisten kiinnostus maanviljelyyn näkyi myös siinä, että vuonna 1920 neljännes Yhdysvaltain suomalaisista työskenteli ainakin osittain maatalouden parissa. Toisaalta maatilain, farmin, omistajista siirtolaisten joukossa suomalaisia oli vain 2,6 %. Tähän vaikutti se, että monet eivät vielä maahan tullessaan tienneet, aikoivatko he jäädä maahan pysyvästi. Sen takia näin sitovia päätöksiä ei haluttu tehdä.¹⁵⁶

Epävarmojen tulevaisuudensuunnitelmien ohella maatilain hankintaa hidastivat muut tekijät, joiden takia maanraivausta ei yleensä aloitettu ensimmäisten maassaolovuosien aikana. Monet siirtolaiset olivat joutuneet ottamaan lainaa kalliiseen merimatkaan Atlantin yli, minkä takia alkuaika uudessa maassa kului lainojen maksuun. Lisäksi maiden

¹⁵³ Kero 1996, 125.

¹⁵⁴ Maksimi pinta-ala oli noin 65 hehtaaria (160 eekkeriä). Kero 1996, 144. Toivosen mukaan toisen vastaavan suuruisen alan maata sai myös, mikäli lupasi istuttaa metsää, ja kolmannen saattoi ostaa edulliseen hintaan. Toivonen 1963, 145.

¹⁵⁵ Toivonen 1963, 145; Kero 1996, 144.

¹⁵⁶ Kero 1996, 156–157.

raivaaminen oli hidasta, varsinkin kun sitä jouduttiin tekemään muun työn ohessa. Maatilojen hoito oli monelle pitkään vain sivuelinkeino, kunnes maita oli raivattu tarpeeksi ja ne olivat siinä kunnossa, että ne saattoivat elättää viljelijän ja hänen perheensä. Vaikka matkalippuihin tarvittu laina olisi saatu maksettua, monet aloittelevat farmarit¹⁵⁷ joutuivat ottamaan uutta lainaa tarvittavien maatalouskoneiden hankintaan. Siksi rinnakkaisesta elinkeinosta luopumiseen saattoi kulua pitkiä aikoja, Keron tutkimusten mukaan jopa kaksikymmentä vuotta. Toisaalta maata saatettiin käytännössä katsottuna ilmaisen homestead-maan sijasta myös ostaa, jolloin näiden farmareiden tilannetta helpotti se, että suuremmasta ostohinnasta huolimatta sadot olivat parempia hedelmällisemmän maan ansiosta.¹⁵⁸

Michiganissa suomalaisten raivaamat ”kantofarmit” sijaitsivat usein osavaltion pohjoisosassa muun muassa Negauneen, Marquetten ja Ishpemingin kaivoskaupunkien lähistöllä.¹⁵⁹ Myös Jyväskylän siirtolaisista farmariksi ryhtyi vain kaksivuotiaana maahan tullut itsellisen poika Lauri Salmio, joka hankki tilan Michigan-järven rannalla sijaitsevassa Deltan piirikunnassa. Vuonna 1940 tehdyssä väestönlaskennassa myös itsellinen Oskar Keskinen oli merkitty farmariksi Etelä-Michiganissa sijaitsevassa Otsegossa, ja itsellisen poika Niklas Vesasella oli oma maatila siitä vain parinkymmenen kilometrin päässä sijaitsevassa Richlandissa. Toinen jyväskyläläisten keskittymä oli aivan Michiganin pohjoisosassa sijaitsevassa Marquettessa, jossa vuoden 1940 väestönlaskennan aikana työmies Niklas Sippanen toimi Northlandissa farmin omistajana vielä 73 vuoden iässä, ja lyhyen etäisyyden päässä olevassa Ewing Townshipissa oli farmin isäntänä 66-vuotias työmies Juho Niemelä.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Käytän maanviljelijän tilalla sanaa farmari, sillä kaikki tilalliset eivät olleet maanviljelijöitä, vaan osa keskittyi maitotalouteen ja osa siipikarjankasvatukseen. Kolehmainen 1949, 30.

¹⁵⁸ Kero 1996, 160, 163; Vilmusenaho 2001, 325.

¹⁵⁹ Kero 1996, 160.

¹⁶⁰ FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS United States Census, 1920; FS United States Census, 1940; FS Michigan County Marriages 1820-1935.

Lauri Salmion veli Richard asui Negauneessa ja oli vartijana (*guard*) vankilassa, ja itsellinen Anton Kangas oli ensin töissä Kerry & Hanson Flooring Companyssa Graylingissa (*common laborer*) ja myöhemmin puuseppänä (*carpenter*). Marquetteen päätyivät töihin muun muassa talollisen poika Oskar Siekkinen, joka työskenteli ensimmäisen maailmansodan aikana Pioneer Iron Companyssa (*laborer*) ja vuoden 1940 väestönlaskennan aikana Cliffs Dow Chemical Companyssa, sekä itsellisen poika Aarne Niemelä, josta tuli metsuri (*lumberman*).¹⁶¹ Yhdysvaltain väestönlaskentatiedoista voi havaita, että vaikka suurin osa oli ilmoittanut määränpääkseen jonkin vähemmän tunnetun pikkukaupungin, myös monet Jyväskylän siirtolaiset asettuivat myöhemmin asumaan suomalaisten suosimille alueille muun muassa Marquetteen ja Negauneen.

Väestönlaskentatiedoista näkyy myös, että paikkakunnan ohella monet siirtolaiset vaihtoivat myös osavaltiota, jotkut jopa useaan kertaan. Michiganista muualle maahan jatkaneiden siirtolaisten määränpäätt ovat hyvin vaihtelevia ja ammatit monipuolisia. Vuoteen 1917 mennessä osavaltiota olivat vaihtaneet ainakin Montanan Butte Cityyn kaivostyöläiseksi (*miner*) muuttanut torpparin poika August Pitkäjärvi, Chicagon Illinoihin puusepäksi (*wood worker*) talonpoika Herman Iloniemi, Ohion Ashtabulaan työläiseksi (*laborer*) talonpoika Adolf Puuronen sekä Oregonissa sijaitsevaan Portlandin kaupunkiin Supple-Bullin Shipbuilding Companyn palvelukseen torpparinpoika Emil Marjonen. Yksi osavaltion vaihtajista oli myös torpparinpoika Emil Erikinpoika Nieminen, joka oli jo kolme vuotta siirtolaiseksi lähtemisen jälkeen siirtynyt Michiganista Kalifornian Mendecinoon. Siellä hän toimi vuoden 1917 armeijan tietojen mukaan päreidentekijänä (*shinglemaker*) ja vuoden 1940 väestönlaskennassa hänet oli merkitty mekaanikoksi (*mechanic*) rautateille.

¹⁶¹ FS United States Census, 1940; FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS United States World War II Draft Registration Cards, 1942.

4.1.2 Minnesota

Michiganin jälkeen toiseksi suosituin osavaltio keskilännessä oli Minnesota, jossa vuoden 1930 väestönlaskennan mukaan asui maan Suomessa syntyneestä väestöstä 17,1 %.¹⁶² Jyväskylän siirtolaisista osavaltion osuus oli matalampi, 12,6 %, joista 73 % oli miehiä. Kaikista Jyväskylän siirtolaismiehistä osavaltioon muutti 14 %, naisista 10 %. Siten Michigan oli hieman Minnesotaa suositumpi osavaltio sekä miesten että naisten keskuudessa. Naisilla ero oli tosin vain yhden siirtolaisen verran.

Taulukosta 13 havaitaan että suurin ammattiryhmä Minnesotassa oli työväki, toisena muu väestö -ryhmän siirtolaiset ja talolliset. Suhteellisesti tärkein Minnesota oli talollisille, joista saapui osavaltioon 24 % ja torppareistakin 15 %. Naisten keski-ikä oli todella alhainen, vain 17,4 vuotta, miehillä puolestaan keskimääräistä korkeampi, 26,4 vuotta. Naisilla suurin ikäryhmä oli 16–20 -vuotiaat, miehillä 21–25 -vuotiaat.

Taulukko 13. Minnesotan jyväskyläläiset siirtolaiset sosiaalisen taustan mukaan vuosina 1899–1924*

	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%	Osuus osavaltion siirtolaisista
Käsityöläiset	0	0 %	2	5 %	2	3 %	3 %
Talolliset	6	33 %	10	20 %	16	24 %	20,5 %
Torpparit	0	0 %	12	19 %	12	15 %	15 %
Työväki	10	13 %	22	11 %	32	12 %	41 %
Muu väestö	5	6 %	11	23 %	16	12 %	20,5 %
Yhteensä	21	10 %	57	14 %	78	12,6 %	100,0 %

* % ilmaisee Minnesotan osavaltion osuutta kunkin ryhmän siirtolaisuudessa. Esimerkiksi kaikista Jyväskylästä siirtolaiseksi lähteneistä talollismiehistä Minnesotaan suuntasi 20 %.

Lähde: SiMa; SiPa; Sshy.

¹⁶² Korkiasaari 1989, 29.

Varhaisimpia Minnesotan suomalaissiirtolaisten keskuksia olivat Cokato, New York Mills ja Minneapolis, mutta Jyväskylästä näihin ei mennyt kukaan. Jyväskylän siirtolaiset jakautuivat kahdelletoista paikkakunnalle, ja Michiganin tavoin myös Minnesotassa oli kolme selkeästi suosituinta kohdekaupunkia: Virginia (kaksikymmentäseitsemän siirtolaista), Duluth (seitsemäntoista siirtolaista) ja Ely (viisitoista siirtolaista). Jäljelle jäävien yhdeksän kaupungin siirtolaisten määrä vaihteli yhdestä viiteen.

Lukuun ottamatta Carltonin ja St Paulin kaupunkeja (yhteensä kolme siirtolaista), kaikki kohdekaupungit sijaitsivat osavaltion pohjoisosassa sijaitsevassa St Louisin piirikunnassa. Yhdysvaltain piirikunnista St Louisissa suomalaisten suhteellinen osuus olikin suurin ja vuoden 1940 väestönlaskennan aikana piirikunnassa oli 11 900 Suomessa syntynyttä siirtolaista. Suurin suomalaiskeskus piirikunnassa oli Superior-järven rannalla sijaitseva Duluth, jota kutsuttiin Amerikan Helsingiksi. Vuonna 1920 kaupungissa oli 3210 suomalaissyntyistä asukasta, jotka työllistyivät muun muassa rautateille, satamaan ja kalastajina, sekä vähitellen myös monipuolisemmin erikoistuneisiin kaupunkilaisammatteihin. Suomalaisten lukumäärä nousi kaupungissa entisestään kesäisin kun ympäröivillä alueilla talvet metsätöitä tekevät suomalaismiehet tulivat Duluthiin odottamaan uuden sesongin alkua.¹⁶³

Muista piirikunnan kohdekaupungeista Ely, Hibbing, Virginia, Biwabik, Mtn Iron ja Buhl olivat Mesabi-vuoristossa olevia kaivoskaupunkeja. 1890-luvulla vuoristoon oli rautamalmilöytöjen ansiosta avattu maailman suurimmat rautamalmikaivokset, ja varsinaisen kaivostyön ohella siirtolaisia tarvittiin rakentamaan alueelle asutuskeskuksia, kahdeksan rautatietä sekä rautamalmien kuljettamiseen tarvittava rahtilaivasto. Mesabi Rangen kaivannot työllistivät tuhansia suomalaisia, ja erityisesti Hibbingissä ja Virginiassa suomalaisten osuus väestöstä kohosi noin neljännekseen 1920-luvulla.¹⁶⁴

¹⁶³ Kolehmainen 1949, 37–38; Kero 1982, 132; Kero 1996, 127.

¹⁶⁴ Kolehmainen 1949, 38–39; Pulli 1949, 62–63, 68–69; Kero 1996, 127.

Kaivostyö oli suomalaisille entuudestaan vierasta, mutta hyvän palkan takia suuret määrät siirtolaisia siirtyi sen pariin. Toivosen mukaan kaivoksella saattoi saada jopa 4-5 dollarin¹⁶⁵ päiväansioita, kun Suomessa maatalouden parissa maksetut palkat vaihtelivat vuosisadan vaihteen molemmin puolin 1,58–3,38 markan välillä. Siten huolimatta Yhdysvaltain korkeammista elinkustannuksista, ahkera mies saattoi saada vuodessa aikaan hyvät säästöt.¹⁶⁶

Hyvän palkan vastineeksi kaivostyö oli raskasta ja vaarallista. Loukkaantumisia ja muutaman työmiehen hengen vaatineita pieniä onnettomuuksia tapahtui paljon. Niiden lisäksi toisinaan tapahtui myös useiden kymmenien ihmisten hengen vaatineita suuronnettomuuksia. Vuoden 1903 Wyomingin osavaltiossa Hannan kaupungin hiilikaivoksen kaasuräjähdyksessä surmasi 215 kaivostyöntekijää, joista peräti 96 oli suomalaisia. Pari vuotta aikaisemmin Utahin Scofieldissä kuoli 63 suomalaista. Huonon työturvallisuuden lisäksi kaivoksissa oli vaarana huono ilmanlaatu – erityisesti kivipöly aiheutti keuhkotautia.¹⁶⁷ Suomalaisten suurta määrää kuolleiden joukossa selittää se, että huonon kielitaidon takia he usein joutuivat huonoimpiin ja siten myös vaarallisimpiin töihin. Keron mukaan huonoon asemaan vaikutti myös suomalaisten maine rettelöitsijöinä¹⁶⁸, minkä ansiosta suomalaisia jopa syrjittiin töihinotossa¹⁶⁹. Rettelöitsijän maineesta huolimatta suomalaiset miellettiin kuitenkin myös sitkeiksi, ja osa suomalaisista ylenikin työnjohtajiksi eli ”paaseiksi”.¹⁷⁰

Suomalaisten sidos maanviljelyyn näkyi siinä, että monet kaivostyötä tekevät raivasivat työnsä ohella viljelysmaata myös Minnesotan metsiin. Suomalaisten tapa yhdistää

¹⁶⁵ Dollari vastasi Suomen valuutassa tuolloin 5 markkaa ja 15 penniä. Toivonen 1963, 146.

¹⁶⁶ Toivonen 1963, 144–146.

¹⁶⁷ Kero 1996, 152; Vilmusenaho 2011, 334.

¹⁶⁸ Tämä maine johtui siitä että suomalaiset ajoivat oikeuksiaan voimakkaasti. Kero 1996, 155.

¹⁶⁹ Erityisesti heidän määränsä kaivosten työntekijöiden joukossa laski vuoden 1907 Minnesotan kaivoslakon jälkeen. Kero 1996, 155.

¹⁷⁰ Kero 1996, 153-154.

pienviljely ja kaivostyö levisi vähitellen myös muun alueen väestön pariin.¹⁷¹ Monet suomalaiset kaivostyöläiset pyrkivät myös kaivostyön vaarallisuuden, outouden ja raskauden takia siirtymään vähitellen kokonaan maanviljelyyn tai muiden ammattien pariin. Monet haaveilivat omasta tilasta ja siirtyivät maatalouden pariin joko Homestead Act -asetuksen ansiosta tai kaivostyöllä hankitun pohjakassan turvin maata ostamalla. Osavaltiossa oli useita suomalaisten kansoittamia farmikeskuksia, ja esimerkiksi Alangossa kahdeksastakymmenestä yhdestä farmista oli vuonna 1915 suomalaisten isännöimiä peräti seitsemänkymmentäseitsemän.¹⁷²

Kaivokset ja maanviljely kutsuivat myös jyvaskyläläisiä siirtolaisia. Farmareina toimivat St Louisin piirikunnassa talonpoika Eklin Hilarius Brimsonissa ja mäkitupalaisen poika Heimo Matarainen Clintonissa, sekä Itascaan piirikunnan puolella irtolainen John Eklin. Kaivostyötä Mesabi-vuoristossa tekivät itsellinen Emil Kohvakka Mc Kingleyn kaivoksessa Virginiassa ja torpparin poika August Korpela Chisholmessa. Myös puutarhurin poika Walfred Laitinen teki aluksi kaivostöitä hieman Mesabi-vuoristosta pohjoiseen sijaitsevassa Wintonissa mutta vaihtoi myöhemmin puusepän ammattiin.¹⁷³

Muita töitä tekivät muun muassa vain yhdeksänvuotiaana maahan tullut Toini Matara, joka toimi Elyn kaupungissa valokuvaamossa avustajana, mäkitupalaisen tytär Lydia Syvänen palvelijana, renki Kalle Pitkänen maalarina autokaupassa ja torpan poika Kaarle Ristonen metsätyöläisenä.¹⁷⁴

4.1.3 Illinois, Ohio ja Wisconsin

Jäljelle jääviin keskilännen osavaltioihin, Illinoisiin, Ohioon ja Wisconsiniin, siirtolaisuus oli selkeästi vähäisempää. Näistä Illinois oli kahdenkymmenenneljän siirtolaisen määrällä

¹⁷¹ Pulli 1949, 69.

¹⁷² Pulli 1949, 30–31; Toivonen 1963, 145; Kero 1996, 144; Vilmusenaho 2001, 321, 323.

¹⁷³ FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS United States Census, 1940.

¹⁷⁴ FS United States Census, 1910; FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS United States Census, 1920; FS United States Census, 1940.

runsaslukuisin (4 %), Ohion osuus oli 3,2 % ja Wisconsinin 1,1 %. Myös valtakunnallisesti osuudet olivat alhaisia, joista Illinoihin osuus oli 3 %, ja Ohion ja Wisconsinin 4 %.¹⁷⁵ Jyväskylän siirtolaisten määrät olivat tosin niin alhaisia, ettei niistä saatuja lukuja voi verrata valtakunnallisiin prosentteihin.

Illinoihin suosiota selittää osavaltion suuri käsityöläisten määrä, peräti kaksitoista jäljellä olevasta kuudestatoista. Kuten taulukosta 14 nähdään, muuten näiden kolmen osavaltion ammattijakauma oli hyvin samanlainen: enemmistö työväkeä ja muu väestö -ryhmän jäseniä, vain muutama talollinen ja torppari. Maatilan väestön pieni osuus oli selkeä ero Minnesotaan ja Michiganiin. Käsityöläisistä Illinoihin, Ohioon ja Wisconsiniin suuntasi 28 %, joista Illinoihin osuus oli noin 20 %. Naisten osuus näiden kolmen osavaltion siirtolaisista oli tasan kolmannes, korkein osuus oli Illinoissa, 45,8 % ja alhaisin Wisconsinissa, 14,3 %. Miesten ja naisten keski-ikä oli hyvin lähellä toisiaan, miehillä 25,2 vuotta ja naisilla 24,9 vuotta. Suurin ikäryhmä naisilla oli yli 31-vuotiaat ja miehillä 26–30 -vuotiaat.

Taulukko 14. Illinoihin, Ohion ja Wisconsinin jyväskyläläiset siirtolaiset sosiaalisen taustan mukaan vuosina 1899–1924*

	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%	Osuus osavaltion siirtolaisista
Käsityöläiset	6	28 %	11	28 %	17	28 %	33 %
Talolliset	1	6 %	2	4 %	3	5 %	6 %
Torpparit	3	17 %	3	5 %	6	7 %	11 %
Työväki	3	4 %	13	7 %	16	6 %	31 %
Muu väestö	4	5 %	6	12 %	10	8 %	19 %
Yhteensä	17	8 %	35	9 %	52	8,4 %	100 %

* % ilmaisee Illinoihin, Ohion ja Wisconsinin osavaltioiden osuutta kunkin ryhmän siirtolaisuudessa. Esimerkiksi kaikista Jyväskylästä siirtolaiseksi lähteneistä talollismiehistä näihin osavaltioihin suuntasi 4 %.

Lähde: SiMa; SiPa; Sshy.

¹⁷⁵ Korkiasaari 1989, 29.

Illinoissa siirtolaiset jakautuivat kolmen kaupungin alueelle, joista selkeästi suosituin oli Chicago (kahdeksantoista siirtolaista), toiseksi suosituin Waukegan (neljä siirtolaista) ja kolmantena Zeigler (kaksi siirtolaista). Chicago oli Michigan-järven rannalla sijaitseva suuri satamakaupunki. Suurilla järvillä seilaavan maailman suurimman rahtialuslaivaston ansiosta kaupungin terästeollisuus kykeni hyödyntämään Michiganista ja Minnesotasta louhittuja malmeja ja pystyi siten tarjoamaan työtä siirtolaisille teollisuuden parissa.¹⁷⁶ Suurkaupunkina siellä oli myös työtä käsityöläisille, sekä muulle ammattitaitoiselle väestölle.¹⁷⁷ Myös Jyväskylältä lähteneistä käsityöläisistä ainakin neljä puuseppää sai oman alansa töitä Chicagossa. Muista Jyväskylän siirtolaisista käsityöläisammattiteihin päätyi työmies Emil Waldén, josta tuli koristemaalari – hänen rouvansa puolestaan toimi taloudenhoitajana hotellissa.¹⁷⁸ Illinois muista kohdekaupungeista Waukegan oli hieman Chicagosta pohjoiseen sijaitseva rannikkokaupunki, ja Zeigler Illinois eteläosassa oleva pieni sisämaakaupunki. Zeigleriin matkustaneista kahdesta naisesta itsellisen vaimo Olga Laakso työskenteli kaupungissa taloudenhoitajana.¹⁷⁹

Wisconsinin osavaltioon lähtijöitä oli vain yksi, torppari Johan Kannula, jonka kohteena oli Superior.¹⁸⁰ Se on Superior-järven rannalla sijaitseva satamakaupunki, jonka erottaa Minnesotan Duluthista vain kapea lahti. Sisarkaupunkinsa tavoin Superior työllisti siirtolaisia vilkkaan sataman ansiosta, jossa riitti töitä hiili- ja rautamalmitelakoilla ja laivanveistämöissä.¹⁸¹

Ohion siirtolaiset jakautuivat kolmen piirikunnan alueelle: Ahstabulaan (viisitoista siirtolaista), Cuyahogaan (neljä siirtolaista) ja Sunduskyyn (yksi siirtolainen). Kaikki kolme piirikuntaa sijaitsivat osavaltion pohjoisosassa, Erie-järven rannalla. Kuten jyväskyläläisten,

¹⁷⁶ Kolehmainen 1949, 39; Pulli 1949, 62–63, 68–69; Kero 1996, 144.

¹⁷⁷ Kero 1996, 133.

¹⁷⁸ FS Illinois Deaths and Stillbirths, 1916–1947; FS Illinois, Cook County Deaths, 1878–1939, 1955–1994; FS United States Census, 1940.

¹⁷⁹ FS Illinois Deaths and Stillbirths, 1916–1947.

¹⁸⁰ SiMa;SiPa.

¹⁸¹ Kolehmainen 1985, 38–39, 53.

myös suomalaisten siirtolaisten parissa suosituin oli Ashtabulan piirikunta. Vuoden 1900 väestönlaskennassa suomalaisia toimi Conneautissa muun muassa palvelualalla (saluunan pitäjinä, palvelijoina ja virkailijoina), käsityöläisinä (leipureina, suutareina, puuseppinä ja ompelijoina) sekä työläisinä ja kuorma-autonkuljettajina. Ashtabula Cityssä suomalaisia oli ennen kaikkea satamassa lapioimassa rautamalmia, sekä hieman etelämpänä Youngstownin terästehtaalla. Vuosisadan vaihteessa suomalaisten määrä kaupungin satamassa oli noussut lähes 700:ään, mutta satamatyön koneistuessa vuosisadan alussa noin 25–40 % malmien lastaajista jäi työttömäksi. Osa löysi uutta työtä muun muassa kaupungin teollisuuden parissa.¹⁸²

Siirtolaisuus Cuyahogan piirikuntaan oli valtakunnallisella tasolla vuosisadan vaihteessa hiljaista. Jyväskylästä siirtolaisia saapui neljä ja he kaikki muuttivat Clevelandiin. Sundunskyn piirikuntaan siirtolaisia muutti Jyväskylästä vain yksi, mutta Kolehmainen mukaan piirikunnassa ei väestönlaskentavuosina asunut tutkimusvälillä yhtään suomalaista. Joko hänet oli rekisteröity esimerkiksi venäläiseksi tai tämä siirtolainen on muuttanut toiseen piirikuntaan tai osavaltioon ennen seuraavaa väestönlaskentaa.¹⁸³

Jyväskylän siirtolaisista Ashtabula Cityyn muuttaneista talollisen poika Joonas Mäkisestä tuli satamatyöläinen (*dock labor*), ja kuparisepänpoppilas Yrjö (George) Huimasta puuseppä. Conneautin kaupungin valinneista torikauppiaas Jalmari Järvinen muutti Pennsylvania osavaltion Westmorelandiin, jossa hän oli varastotyöntekijänä (*storeroom clerk*) Finnish Pub Companyssa. Ashtabulan piirikuntaan muuttaneista talollisen poika Matti Laitinen ja torpparin tytär Siiri Manninen saapuivat Conneautiin vuonna 1910. He avioituivat seuraavana vuonna Ohion Ashtabulassa, jossa Matti työskenteli vuoden 1917 tietojen mukaan kauppiana (*merchant*).¹⁸⁴

¹⁸² Kolehmainen 1977, 39, 42, 48–49, 52–53.

¹⁸³ Kolehmainen 1949, 40, 42, 53.

¹⁸⁴ FS United States Census, 1900; FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917–1918 Ohio, County Marriages, 1789–2013.

Ohion siirtolaisten joukossa oli myös asioitsija Antti Kopra, joka ehti vuosien varrella asua usealla paikkakunnalla monessa eri osavaltiossa. Hän saapui Clevelandiin vuonna 1914¹⁸⁵ ja opiskeli vuosina 1916–1917 Suomi Gollegessa Akronissa, Ohiossa¹⁸⁶. Vuoden 1917 armeijan tietojen mukaan asui toukokuussa 1917 Clevelandissa ja oli työtön merimies. Saman vuoden elokuussa hän avioitui Cuyahogassa, Ohiossa suomalaisen Ester Saksisen kanssa. Tuolloin ammatiksi oli merkitty puuseppä.¹⁸⁷ Kopra opiskeli Suomi Theological Academyssä ja vihittiin papiksi vuonna 1929.¹⁸⁸ Ensimmäisen viran hän sai Kanadasta, jossa hän toimi Saskatchewanin provinssissa Uudessa Suomessa Suomi-synodin lähettämänä kotilähetyksen pastorina.¹⁸⁹ Vuoden 1942 armeijan tietojen mukaan Kopra asui Oregonin Portlandissa ja oli töissä kaupungin edustalla olevalla Swan Islandilla, mutta perheen¹⁹⁰ osoitteeksi oli merkitty Butte City Montanan osavaltiossa.¹⁹¹ Vuonna 1958 Antti Kopra toimi Minnesotan Duluthissa pastorina.¹⁹² Perhe on asunut myös Kaliforniassa, San Fransiscossa.¹⁹³ Antti Kopra kuoli Texasin Travisissa vuonna 1968.¹⁹⁴

4.2 Kotiapulaisten ja suurkaupunkien itärannikko

Jyväskylän siirtolaisista 48,3 % matkusti Yhdysvaltain itärannikon osavaltioihin. Enemmistö oli miehiä, mutta naisten osuus oli korkeampi kuin muilla Pohjois-Amerikan alueella, 47,3 %. Naisten keskuudessa itärannikko olikin suosituin alue, sillä kaikkien Jyväskylän naissiirtolaisten keskuudessa sen osuus oli reilu 64 %. Kuten taulukosta 15 havaitaan,

¹⁸⁵ SiMa; SiPa.

¹⁸⁶ *Suomi Gollege First 25 Years of Students*. Randell, Kent. Finlandia University. Viitattu 3.6.2015.

¹⁸⁷ FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS Ohio, County Marriages, 1789-2013.

¹⁸⁸ *Tim the Finn Heads for Space*. The Finlandia University News. 19.11.2010. Viitattu 3.6.2015.

¹⁸⁹ Ilmonen 1931, 171, 184, 196.

¹⁹⁰ Antti ja Ester saivat neljä lasta. Heidän poikansa Lennardin poika Timothy Kopra on astronautti. *Tim the Finn Heads for Space*. The Finlandia University News. 19.11.2010. Viitattu 3.6.2015; *The Kopra Family Collection*, Finnish American Collection, IHRC Archives, University of Minnesota archives. Viitattu 3.6.2015.

¹⁹¹ FS United States World War II Draft Registration Cards, 1942. Ammattia ei merkitty.

¹⁹² *Leaders And notable Persons*. Les. E Niemi. Raittiuskansan Kalenteri (index) Viitattu 3.6.2015.

¹⁹³ *The Kopra Family Collection*. Finnish American Collection, IHRC Archives, University of Minnesota archives. Viitattu 3.6.2015.

¹⁹⁴ *Tim the Finn Heads for Space*. The Finlandia University News. 19.11.2010. Viitattu 3.6.2015; FS United States Social Security Death Index.

selkeästi suosituin osavaltio oli New York, jonne suuntasi kaikista Jyväskylän siirtolaisista 35,3 %. Se teki New Yorkista itärannikon ohella myös koko Pohjois-Amerikan suosituimman osavaltion. Toinen merkittävä itärannikon kohde oli Massachusetts (9,3 %). Muut itärannikon osavaltiot olivat marginaalisia siirtolaisuuden kohteita.

Taulukko 15. Jyväskylän siirtolaisten jakautuminen itärannikon osavaltioihin vuosina 1899–1924

Osavaltio	Naiset	Miehet	Yhteensä	Osuus siirtolaisista
Pennsylvania	1	13	14	2,3 %
Connecticut	4	1	5	0,8 %
Massachusetts	20	38	58	9,3 %
New Jersey	1	3	4	0,6 %
New York	116	103	219	35,3 %
Yhteensä	142	158	300	48,3 %

Lähde: SiMa.

4.2.1 New York

Vaikka New Yorkin osuus matkustusluetteloiden perusteella näyttää korkealta, sen osuus siirtolaisten todellisena kohteena oli todennäköisesti alhaisempi. New Yorkin osuutta siirtolaisten ilmoittamana kohdekaupunkina nosti se, että monet saapuivat Yhdysvaltoihin nimenomaan New Yorkin sataman kautta. Osavaltion asema vain läpikulkupaikkana on havaittu ruotsalaisissa siirtolaisuustutkimuksissa, joissa useiden siirtolaisten on todettu todellisuudessa jatkaneen New Yorkista keskilänteen.¹⁹⁵ Myös suomalaisten todellinen määrä osavaltiossa on väestönlaskentojen avulla havaittu matkustusluetteloiden perusteella tehtävää arviota pienemmäksi. Vuoden 1900 väestönlaskennan aikana New Yorkissa asui kuusi prosenttia maan suomalaisista, josta se nousi vuoteen 1930 mennessä 12,2 %:iin.¹⁹⁶ Tästä huolimatta ero New Yorkin suomalaisten todellisena kohdeosavaltiona ja Jyväskylän siirtolaisten ilmoittamana kohdeosavaltiona on suuri, alhaisimmillaankin hieman reilu 23 %.

¹⁹⁵ Kero 1982, 129.

¹⁹⁶ Kero 1982, 133; Korkiasaari 1989, 29.

New York oli yksi niistä harvoista osavaltioista, jossa naisten osuus (53 %) oli korkeampi kuin miesten. Sen lisäksi että siirtolaiset olivat useimmiten naisia, he olivat pääasiassa myös nuoria. Naisista hieman vajaa puolet siirtolaisista kuului ikäryhmään 16–20 -vuotiaat, mutta koska ikäjakauma oli kolmevuotiaasta kuusikymmentävuotiaaseen, naisten keski-ikä oli hieman tätä ikäryhmää korkeampi, 22,4 vuotta. Miehillä suurin ikäryhmä oli 21–25 -vuotiaat ja keski-ikä oli 23,6 vuotta.

Kuten taulukosta 16 havaitaan, naisista suurin osa kuului ammatillisyyhteiskunnalliselta taustaltaan muu väestö -ryhmään ja hieman pienempi osuus työväkeen. Käsityöläisiä ja maataloilta tulleita oli kumpiakin kolmesta. Naisten suuri lukumäärä osavaltion siirtolaisten joukossa näkyi siinä, että kaikista Jyväskylästä lähteneistä työväen, käsityöläisten ja muun väestön naisista yli puolet ilmoitti kohteeseen New Yorkin – korkein osuus oli käsityöläisissä (62 %) ja muu väestö -ryhmän osuus jäi vain muutaman prosenttiyksikön matalammaksi. Vaikka lukumääräisesti talollisten ja torpparien osuudet olivat pienet, myös heidän joukossaan New Yorkiin suuntaavien osuus vaihteli vajaasta kolmestakymmenestä prosentista vajaaseen neljäänkymmeneen prosenttiin.

Miehillä suurin ryhmä oli työväki (viisikymmentäyhdeksän henkeä). Kaikki muut ryhmät olivat selkeästi pienempiä ja suunnilleen samankokoisia (8-13 henkeä). Miesten siirtolaisryhmä erosi naisista merkittävästi siinä suhteessa, että New Yorkin osuus ei kohonnut missään miesten ammattiryhmässä yhtä korkealle kuin naisilla, vaan osuudet pysyttelivät 20–30 % välillä. Se kuvastaa, että New York ei ollut miehille suhteellisesti yhtä merkittävä kohde kuin naisille.

Taulukko 16. New Yorkin osavaltion jyvaskyläläiset siirtolaiset sosiaalisen taustan mukaan vuosina 1899–1924*

	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%	Osuus osavaltion siirtolaisista
Käsityöläiset	13	62 %	8	20 %	21	35 %	9 %
Talolliset	5	28 %	10	20 %	15	22 %	7 %
Torpparit	7	39 %	13	20 %	20	24 %	9 %
Työväki	41	51 %	59	30 %	100	36 %	46 %
Muu väestö	50	60 %	13	27 %	63	47 %	29 %
Yhteensä	116	52 %	103	26 %	219	35,3 %	100 %

* % ilmaisee New Yorkin osuutta kunkin ryhmän siirtolaisuudessa. Esimerkiksi kaikista Jyvaskylästä siirtolaiseksi lähteneistä talollismiehistä osavaltioon suuntasi 20 %.

Lähde: SiMa; SiPa; Sshy.

New Yorkin osavaltiossa kaikki ilmoittivat kohteeksi New Yorkin kaupungin – vain yksi siirtolainen oli ilmoittanut tarkemmin kohteeksi Queensin kaupunginosassa sijaitsevan Jamaican. Keron mukaan lähes kaikki osavaltion suomalaiset asuivatkin New Yorkin kaupungissa, jonka Finn-townissa, Brooklynissa suomalaisten lukumäärä nousi parhaimmillaan kymmeneen tuhanteen. Finn-townit, joita esiintyi myös muualla Yhdysvalloissa, olivat suomalaisten asutuskeskuksia. Ne vaihtelivat kooltaan yhdestä korttelista useampaan, ja suurimmissa niistä oli mahdollista saada kaikki tarvitsemansa palvelut suomen kielellä.¹⁹⁷

Myös valtakunnallisella tasolla New Yorkiin suuntasivat siirtolaiseksi ennen kaikkea naiset, mutta heidän lisäksi kaupunkiin pyrkivät myös merimiehet sekä kaupunkien ammattitaitoinen väestö. Se selittää ammattitaitoisen väestön ja käsityöläisten korkeaa osuutta jyvaskyläläisten siirtolaisten keskuudessa, sillä on luonnollista, että suurkaupungissa löytyi maatalousalueita enemmän kysyntää ammattitaitoiselle väestölle. Naisille töitä löytyi helposti kaupungin tehtaissa, minkä lisäksi miljoonakaupungissa oli

¹⁹⁷ Kero 1982, 133; Kero 1996, 135–136.

paljon varakasta väestöä, joka palkkasi nuoria naisia palvelijoiksi. New Yorkissa olikin suomalaisnaisia runsaasti palvelustehtävissä, ja Keron mukaan myös rikkaat suvut, kuten Rooseveltit, Rockefellerit ja Fordit palkkasivat suomalaisnaisia koteihinsa.¹⁹⁸

Naimattomien naisten todennäköisimmät ammatit sekä Yhdysvalloissa että Kanadassa olivat juuri palvelijan ja kotiapulaisen ammatit. Kettunen-Hujasen mukaan heille ei edes ollut montaa työllistymisvaihtoehtoa – etenkin ensimmäiseksi ammatiksi. Siviilisäätö oli naisilla selkeästi työnhakuun vaikuttava tekijä, sillä koska kotiapulaiset asuivat isäntäperheissään, he eivät saaneet olla naimisissa tai hankkia lapsia. Avioliiton myötä palvelussuhde loppui. Naimisissa olevat kotiapulaiset olivat harvinaisia poikkeustapauksia, joita esiintyi kolmesta syystä: 1. vaimo oli lähtenyt Amerikkaan tienaamaan perheelle elatusta, 2. avioero/puolison hylkääminen, tai 3. aviopari asui erillään, jotta molemmilla oli mahdollisuus työntekoon. Pääsääntöisesti naimisissa olevat, palvelijana työskentelevät naiset olivat kuitenkin päivätyöläisiä, jotka kiersivät eri kodeissa pesemässä pyykkiä ja laittamassa ruokaa.¹⁹⁹

Suomalaisnaisten työllistymistä edisti se, että pohjoisamerikkalaiset eivät arvostaneet kotiapulaisen työtä, eivätkä siten itse hakeutuneet niihin tehtäviin. Etenkin hyvinä taloudellisina aikoina työtä oli runsaasti tarjolla ja huonoinakin aikoina suomalaisnaisilla yleensä riitti töitä hyvän ja ahkeran maineen takia. Siten taloudellisesti vaikeina vuosina suomalaisperheissä tehtävät saattoivat kääntyä pääläelleen niin että naiset kävivät töissä ja työttömiksi jääneet miehet huolehtivat lapsista.²⁰⁰

Sekä Yhdysvalloissa että Kanadassa kotiapulaisen työ integroi siirtolaisia uuteen kotimaahan, sillä naiset oppivat kodeissa asuessaan uuden kielen, kulttuurin ja tavat. Lisäksi työ takasi asunnon ja ruuan. Tärkeä vetotekijä oli myös palkka, jota Toivosen

¹⁹⁸ Kero 1982, 133, 141; Kero 1996, 172, 175.

¹⁹⁹ Kettunen-Hujanen 2000, 86–96.

²⁰⁰ Kettunen-Hujanen 2000, 86–96.

mukaan kieltä taitamaton kotiapulainen sai aluksi 8-9 dollaria²⁰¹ kuukaudessa. Ensimmäisen vuoden jälkeen palkka kohosi 10–30 dollariin kuukaudessa, ahkerimmat saattoivat saada vielä enemmän. Kymmenen dollarin kuukausiansioillakin palkka nousi vuodessa 618 Suomen markkaan, kun kotimaassa piian vuosiansio vuonna 1900 oli Vaasan läänissä vain 114 markkaa.²⁰²

Etenkin aluksi työ saattoi kuitenkin olla todella raskasta, ja koska ainakaan Kanadassa kotiapulaisten työaikaa ei ollut lailla säädetty, saatettiin naisilla teettää jopa kuudentoista tunnin työpäiviä. Palvelusvuosien kertyessä naiset saattoivat kuitenkin olla valikoivampia työpaikkansa suhteen. Lisäksi he saattoivat erikoistua kokin, sisäkön tai lapsenhoitajan tehtäviin. Perheiden lisäksi suomalaisnaisia oli palvelustehtävissä erimerkiksi sairaaloissa, hotelleissa, krouveissa ja erilaisilla klubeilla. Miehet harvemmin toimivat palvelustehtävissä, mutta myös heitä oli jonkin verran hovimestareina ja talonmiehinä.²⁰³

Moninkertaiset ansiot palvelijoina ja kotiapulaisina houkutteli myös Jyväskylän nuoria naisia, sillä New Yorkiin muuttaneilla naisilla näyttää olleen pääasiassa kahdenlaisia kohtaloita: heistä tuli joko palvelijoita tai kotiäitejä. Näitä naisia erotti nimenomaan siviilisääty, sillä kotiapulaiset ja palvelijat olivat pääasiassa naimattomia naisia, jotka avioliiton myötä yleensä luopuivat työstään ja jäivät kotirouviksi ja -äideiksi.²⁰⁴ Aivan New York Cityn sydämeen, Manhattanille, pääsivät palvelijoiksi ainakin Jyväskylän kirkonvartijan tytär, kauppa-apulainen Anna Lindblad, itsellisen tytär Aini Ilona Salminen, sekä jo Suomessa palvelijana toiminut Ida Maria Viljanen. Osassa talouksista oli monia palvelijoita, esimerkiksi Aini Salmisen kanssa samassa, lakimies Frank Fullerin talossa oli hänen kanssaan myös kaksi muuta suomalaista palvelijaa. Manhattanin ohella toinen palvelijoiksi ryhtyneiden jyväskyläläisneitojen keskittymä oli Brooklynnissa. Muihin

²⁰¹ Toivosen mukaan 1900-luvun alussa dollari vastasi Suomen markoissa 5 markkaa 15 penniä. Toivonen 1963, 146–147.

²⁰² Toivonen 1963, 146–148; Kero 1982, 133, 141; Kero 1996, 172–179; Kettunen-Hujanen 2000, 86–87.

²⁰³ Kettunen-Hujanen 2000, 86–96.

²⁰⁴ Toivonen 1963, 148; Kettunen-Hujanen 2000, 92.

ammatteihin Jyväskylän naisista päätyi Maria Mäkinen, joka vuoden 1940 väestönlaskennan mukaan toimi leskeksi jäätyään 59-vuoden iässä pyykkärinä Bronxin kaupunginosassa.²⁰⁵

Vaikka kaikki New Yorkiin matkustaneet olivat ilmoittaneet kohteekseen New Yorkin kaupungin, monet lähtivät töiden tai puolison perässä toisiin kaupunkeihin tai vaihtoivat osavaltiota. New Yorkin osavaltiossa pysyivät palvelijan tehtävissä ainakin Westchesterin piirikuntaan mennyt Ida Maria Lehtonen²⁰⁶ sekä Orangen piirikuntaan muuttanut Vilma Sohlman²⁰⁷. Myös Olga Heintie löytyi vuoden 1930 väestönlaskennassa Manhattanilta pohjoiseen sijaitsevassa Ryen kaupungissa palvelijana Benjamin ja Hazel Nielsin talossa. Talo lienee ollut varakas, sillä siellä työskenteli myös kaksi muuta suomalaista palvelijaa sekä yksi englantilainen. Kymmenen vuotta myöhemmin tehdyn väestönlaskennan mukaan Olga oli siirtynyt itärannikolla pohjoisemmaksi Rhode Islandin osavaltioon suomalaissyntyisen puuseppä Severe Salmisen taloon. Tässä vaiheessa 52-vuotias Heintie mainittiin vielä naimattomana taloudenhoitajana, mutta puuseppä Salmisen kuolintiedoissa vuonna 1950 Olga oli merkitty hänen vaimokseen.²⁰⁸

Avioliiton myötä kotirouviksi päätyneet naiset näyttävät usein siirtyneen muihin osavaltioihin. Kaksitoistavuotiaana New Yorkiin tullut ompelijan tytär Hilja Eerola asui vuoden 1930 väestönlaskennan aikana Bronxissa miehensä ja pienen poikansa kanssa. Kymmenen vuoden päästä perhe oli kasvanut yhdellä lapsella ja he olivat muuttaneet asumaan aivan New Jersey osavaltion eteläosassa olevaan Cumberlandin piirikuntaan.

²⁰⁵ FS United States Census, 1910; FS United States Census, 1920; United States Census, 1930; FS United States Census, 1940.

²⁰⁶ FS New York State Census, 1905; Ida Maria kuoli Ontonagonissa, Michiganissa vuonna 1983. FS United States Social Security Death Index.

²⁰⁷ FS New York State Census, 1915.

²⁰⁸ FS United States Census, 1930; FS United States Census, 1940; FS Rhode Island Deaths and Burials, 1802-1950.

Mies työskenteli autopeltiseppänä ja Hilja oli kotirouva.²⁰⁹ Avioliiton myötä New Yorkiin menneitä naisia siirtyi New Jerseyyn ohella ainakin Michiganin Ontonagoniin ja Ironwoodiin, Kanadan Ontarioon, Ohion Ashtabulaan sekä Minnesotan St Louisiin, eli hyvin keskeisille suomalaisalueille.²¹⁰

Miesten ammattivalikoima oli selkeästi laajempi ja monet toimivat erilaisissa käsityöläisammateissa. Yksi heistä oli Toivo Kettunen, jyvaskyläläisen räätäli Aleksanteri Kettusen poika. Hän seurasi ammatinvalinnassa isänsä jalanjälkiä ja siirtyi New Yorkista Massachusettsin osavaltioon, jossa hän työskenteli räätälinä ensin osavaltion länsiosassa North Adams Cityssä ja myöhemmin lähempänä itärannikkoa Maynardissa.²¹¹ Sen sijaan vain kolmevuotiaana New Yorkiin tullut työmiehen poika Otto Kolu työskenteli ensin 1920-luvulla korjaajana Waynessa Michiganissa, mutta siirtyi myöhemmin leipuriksi.²¹²

Muista käsityöläisammateista siirtolaiset harjoittivat ainakin puuseppä ammattia, useimmiten Brooklynissa. Itsellinen Emil Häkkinen oli vuonna 1917 armeijan tietojen mukaan puuseppänä The Brooklyn Army Supply Basessa, torpparin poika Onni Östman samana vuonna Empire Moulding yhtiössä, sekä vuoden 1940 väestönlaskentatietojen mukaan Brooklynissa oli puuseppänä myös työmiehen poika Edward Häkkinen. Näistä kolmesta ensimmäinen tosin muutti myöhemmin New Yorkin osavaltiossa Albanyn piirikunnassa olevaan Westerlon pikkukaupunkiin, jossa hän ryhtyi maanviljelijäksi ostamalleen farmille. Edward Häkkinen puolestaan oli vuoteen 1942 mennessä siirtynyt töihin Floyd Bennetin lentokentälle, mutta asui edelleen Brooklynissa.²¹³

²⁰⁹ FS United States Census, 1930; FS United States Census, 1940, FS United States Social Security Death Index.

²¹⁰ FS Michigan Deaths and Burials, 1800-1995; FS Find A Grave Index; FS United States Social Security Death Index; FS United States Census, 1930; FS United States Census, 1940; FS Ontario Marriages, 1869-1927.

²¹¹ FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS United States Census, 1940; SiMa; SiPa; Sshy Jyvaskylän kaupunki srk syntyneet MK 10.

²¹² FS Michigan Marriages, 1868-1925; FS United States Census, 1940; FS United States World War II Draft Registration Cards, 1942. Otto Kolu kuoli Milwaukeeessa, Wisconsinissa vuonna 1983. FS United States Social Security Death Index.

²¹³ FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS New York State Census, 1925.

Myös monelle miehelle New York näyttää olleen vain ensimmäinen etappi uudessa maassa, ja naisten tavoin monet heistä siirtyivät keskilännen suomalaisalueille. Esimerkiksi Ioinen Karl Oskar Hagelin siirtyi Wyomingin hiilikaivoksille ja kauppiaan poika Arne August Ottelin sekä talonpoika Matti Avikainen Minnesotan St Louisiin. Ottelin oli kaupungissa Republic Iron & Steel Companyssa töissä, Avikaisesta tuli ensin kaivostyöläinen, sittemmin baarimikko. Hieman erilaisen ammatinvalinnan teki talollisen poika Jalmar Koskela, joka jäi New Yorkiin palvelijaksi.²¹⁴

4.2.2 Massachusetts

Massachusettsin ilmoitti kohdeosavaltiokeksen viisikymmentäyhdeksän siirtolaista, eli 9,5 % Jyväskylän siirtolaisuudesta. 1900-luvun alussa osavaltioon suuntaavien suomalaisten määrä oli noin 20 % kaikista suomalaissiirtolaisista, mutta New Yorkin tavoin tätä osuutta saattoi selittää Bostonin asema yhtenä siirtolaisten maahantulokaupunkina. Vuoden 1920 väestönlaskennassa osavaltion suomalaisväestön osuus olikin matalampi, 8,5 %, eli noin prosentin verran vähemmän kuin Jyväskylän siirtolaisten osuus.²¹⁵ Suosituin piirikunta Massachusettsissa jyväskyläläisillä oli Worcester, jossa sijaittivat Fitchburgin (19 siirtolaista), Worcesterin (2 siirtolaista) ja Gardnerin kaupungit (4 siirtolaista). Toiseksi suosituin oli Atlantin rannikolla sijaitseva Suffolkin piirikunta, jossa kaikki kahdeksantoista siirtolaista menivät Bostonin kaupunkiin. Muita kohdekaupunkeja osavaltiossa olivat Springfield (7 siirtolaista) ja Quincy (5 siirtolaista), sekä yhden siirtolaisen kohteet Gloucester, Maynard, W. Barnstable ja Rockport.

Massachusettsin naissiirtolaisten keski-ikä oli lähes sama kuin New Yorkissa, 22,3 vuotta. Miesten keski-ikä oli tasan kaksi vuotta korkeampi ja siirtolaiset olivat jakautuneet tasaisemmin eri ikäluokkien välille. Suurin ikäryhmä oli yli 31 -vuotiaat, joita oli kymmenen henkeä eli reilu neljännes osavaltion miehistä.

²¹⁴ FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS United States Census, 1930; FS United States Census, 1940; FS United States World War II Draft Registration Cards, 1942.

²¹⁵ Kero 1982, 133.

Taulukko 17. Massachusettsin osavaltion jyvaskyläläiset siirtolaiset sosiaalisen taustan mukaan vuosina 1899–1924*

	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%	Osuus osavaltion siirtolaisista
Käsityöläiset	1	5 %	3	8 %	4	7 %	7 %
Talolliset	1	6 %	1	2 %	2	3 %	3 %
Torpparit	1	5 %	4	6 %	5	6 %	9 %
Työväki	9	11 %	21	11 %	30	11 %	52 %
Muu väestö	8	9 %	9	18 %	17	13 %	29 %
Yhteensä	21	10 %	38	10 %	59	9,5 %	100 %

* % ilmaisee Massachusettsin osuutta kunkin ryhmän siirtolaisuudessa. Esimerkiksi kaikista Jyvaskylästä siirtolaiseksi lähteneistä talollismiehistä osavaltioon suuntasi 2 %.
Lähde: SiPa; Sshy.

Taulukosta 17 voidaan nähdä että Massachusettsiin menevien siirtolaisten sosiaalinen tausta muistutti osittain New Yorkin ammattijakaumaa. Yhteistä oli itsellisten ja muun väestön suuret osuudet, mutta erottavana tekijänä oli kuitenkin käsityöläisten pieni määrä. Ainoa ryhmä, jolle Massachusettsin voidaan sanoa olevan merkittävä kohde, oli muu väestö -ryhmän miehet, joista osavaltioon muutti 18 %.

Ammatit joihin Jyvaskylän siirtolaiset päätyivät, oli naisten kohdalta samanlaisia kuin New Yorkissa; osasta tuli palvelijoita, osasta kotirouvia. Palvelijoina toimivat mäkitupalaisen tytär Hilda Maria Puranen Norfolkien Weymouthissa ja jarrumiehen tytär Laina Virtanen saman piirikunnan Quincyssä. Kotirouvana olivat asemamiehen vaimo Wilhelmina Pihl Worcester Cityssä, sekä Pennsylvanian osavaltioon muuttanut itsellisen tytär Sigrid Maria Ahonen.²¹⁶

Miesten ammatit olivat jälleen selkeästi moninaisemmat. Reino Keron mukaan Massachusettsissa suomalaisia työllistivät kivilouhimot ja kenkäteollisuus²¹⁷, mutta

²¹⁶ FS United States Census, 1910; FS United States Census, 1920; FS United States Census, 1930.

²¹⁷ Kero 1996, 129; Kero 1997, 16–17.

jyväskyläläisistä näiden töiden piiriin ei näytä hakeutuneen kukaan. Itsellinen August Hellman tuli Massachusettsiin vuonna 1913. Hän asettui Worcesterin piirikuntaan ja työskenteli sahatyöläisenä. Rouva Ada Lydia Hellman tuli vuonna 1919 miehensä perässä kotirouvaksi. Muita osavaltioon jääneitä siirtolaismiehiä olivat muun muassa työmies Viktor Virtanen, joka toimi mekaanikkona Worcesterissa, sekä kauppa-apulainen Juho Tiainen joka vuonna 1917 oli mekaanikkona Fitchburg Cityssä, mutta vaihtoi ennen vuoden 1940 väestönlaskentaa maalarin ammattiin. Taito Jalo Huuskonen ja Jacob Forssén pitivät jo Suomessa omaksumansa ammatit: Huuskonen toimi maalarina Brighton Cityssä ja Forssén leipurina Bostonissa.²¹⁸

Muihin osavaltioihin Massachusettsista siirtyneistä siirtolaismiehistä torpparin poika Kalle Åkermanista tuli työläinen St Croix Lumber & Manufacturing Companyyn (Winton, Minnesota), työmies Nestor Wesanderista maatalan pitäjä (Greenland, Michigan), puutarhuri Karl Ahlgrenista floristi (Tuscon Pima, Arizona) ja työmies Juho Hokkasesta maanviljelijä (Itasca, Minnesota).²¹⁹

4.2.3 Pennsylvania, Connecticut ja New Jersey

Jäljelle jääviin itärannikon osavaltioiden Pennsylvanian, Connecticutin ja New Jerseyyn yhteenlaskettu osuus Jyväskylän siirtolaisuudesta oli 3,7 %. Yhteensä näissä kolmessa osavaltioissa oli siirtolaisia kaksikymmentäkolme, joista vain kuusi oli naisia. Connecticutiin naisia muutti neljä, Pennsylvaniaan ja New Jerseyhin yhdet kumpaankin. Miesten keskuudessa siirtolaisten määrä vaihteli näissä osavaltioissa yhdestä kolmeentoista.

Suosituimpana näistä kolmesta osavaltiosta oli Pennsylvania, jonne Jyväskylän siirtolaisista suuntasi 2,3 %, yhteensä neljätoista henkeä. Vaikka osuus oli alhainen, se oli kuitenkin

²¹⁸ FS United States Census, 1920; FS United States Census, 1930; FS United States Census, 1940; FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS World War II Draft Cards (4th Registration) for the State of Massachusetts; EI; SiMa; SiPa.

²¹⁹ FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS United States Census, 1920; FS United States Census, 1930; FS United States Census, 1940; EI; SiMa; SiPa.

suurempi kuin suomalaisten joukossa yleensä, sillä Kolehmainen mukaan Pennsylvanian osuus suomalaissiirtolaisten joukossa oli vuonna 1900 vain 1,5 % ja kaksikymmentä vuotta myöhemmin hieman korkeampi, 1,8 %.²²⁰

Eri sukupuolten välillä oli havaittavissa selkeä jako sosiaalisen taustan suhteen. Taulukosta 18 nähdään että kaikki kuusi naista kuuluivat muu väestö -ryhmään, miehistä ei kukaan. Miehistä seitsemän oli itsellisiä, yksi käsityöläisiä ja loput yhdeksän talollisia ja torppareita. Sosiaalisen taustan ohella miesten ja naisten välillä oli myös ero ikärakenteessa. Naisten ikähaarukka oli 2-27 vuotta ja keski-ikä oli hyvin alhainen, 19,5 vuotta. Miesten ikähaarukka oli 18–40 vuotta, jolloin myös keski-ikä oli selkeästi korkeampi, 26,4 vuotta.

Taulukko 18. Pennsylvanian, Connecticutin ja New Jerseyyn jyväsyläläiset siirtolaiset sosiaalisen taustan mukaan vuosina 1899–1924*

	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%	Osuus osavaltion siirtolaisista
Käsityöläiset	0	0 %	1	3 %	1	2 %	4,3 %
Talolliset	0	0 %	5	10 %	5	7 %	21,7 %
Torpparit	0	0 %	4	6 %	4	5 %	17,4 %
Työväki	0	0 %	7	3,5 %	7	2,5 %	30,4 %
Muu väestö	6	7 %	0	0 %	6	4 %	26,1%
Yhteensä	6	3 %	17	4 %	23	3,7 %	100 %

* % ilmaisee näiden kolmen osavaltion osuutta kunkin ryhmän siirtolaisuudessa. Esimerkiksi kaikista Jyväsylälästä siirtolaiseksi lähteneistä talollismiehistä näihin osavaltioihin suuntasi 10 %.

Lähde: SiPa; Sshy.

Pennsylvaniassa suosituin piirikunta jyväsyläläisten keskuudessa oli Allegheny (kahdeksan siirtolaista) jossa sijaitsivat Glassport, McKeesport ja Pittsburgh. Näistä viimeisessä suomalaisia työllisti erityisesti kirvestehdas. Muissa piirikunnissa olevista kaupungeista kaksi siirtolaista meni New Castleen, jossa oli työtä palvelijoina, terästehtaila ja

²²⁰ Kolehmainen 1977, 61.

kalkkilouhoksissa sekä kaksi siirtolaista Monesseniin, jossa siirtolaiset työskentelivät hiilikaivoksessa ja rakensivat rautateitä. Lisäksi yksi siirtolainen meni hiilikaivoksista tunnettuun Allenportiin ja yksi Philadelphian suurkaupunkiin.²²¹

Connecticutissa siirtolaiset jakoutuivat kahdelle paikkakunnalle: Hartfordiin ja Forestvilleen. New Jerseyssä kaikki neljä menivät eri paikkakunnille, mutta ne kaikki sijaitsivat osavaltion koillisosassa lähellä New York Cityä. Näissä osavaltioissa suomalaisia työllistivät eri teollisuudenalat, mutta tarjolla oli myös mahdollisuus päästä maanviljelijäksi. Siirtolaisuus näihin osavaltioihin oli kuitenkin vähäistä. New Jerseyssä oli vuonna 1930 vain 1,9 % maan suomalaisista, ja Connecticutissa 1,1 %.²²² Jyväskyläläisten osuudet 0,6 % (New Jersey) ja 0,8 % (Connecticut) olivat tätäkin alhaisemmat.

Siirtolaisnaisista ainakin kaksi päätyi kotirouvaksi. 19-vuotias palvelijaneito Lempi Häkkinen saapui vuonna 1906 tätinsä luokse Pennsylvaniaan. Hän ei kuitenkaan jäänyt osavaltioon pysyvästi vaan avioitui vuonna 1914 Kalifornian San Franciscossa Adam Kososen kanssa. He asettuivat asumaan Glennin kaupunkiin Kaliforniaan, jossa Adam oli maanviljelijänä ja Lempi kotona kolmen lapsen kanssa. Mekaanikon vaimo Anna Aalto puolestaan saapui maahan vuonna 1906 kaksivuotiaan tyttärensä Aino Kyllikin kanssa. Matkustusluettelon mukaan he olivat matkalla Connecticutin Hartfordiin, jossa edeltä Amerikkaan tullut perheen isä asui. Vuoteen 1920 mennessä perhe kuitenkin asettui asumaan Massachusettsiin, ensin Dudleyn kaupunkiin ja myöhemmin Springfieldiin. August työskenteli insinöörinä Writing Paper Companyssa, Anna oli kotona Ainon ja perheeseen Massachusettsissa syntyneiden kahden pojan kanssa.²²³

²²¹ Kolehmainen 1977, 64–68.

²²² Korkiasaari 1989, 29; Kero 1996, 129.

²²³ FS United States Census, 1920; FS United States Census, 1930; FS United States Census, 1940; FS California County Marriages, 1850-1952.

Miehistä kirjaltaja Arvo Salokangas päätyi Connecticutin sijaan Ohion Toledo Cityyn metallityöläiseksi (*sheetmetal worker*) autoja rakentaneeseen The Milburn Wagon Companyyn. Myös New Jerseyyn Passaicin matkustanut Herman Tanttilla siirtyi ennen vuotta 1917 Minnesotan Virginiaan kaivostyöläiseksi Commodore Companyyn.²²⁴

4.3 Marginaalinen muutto etelään ja länteen

Siikajokilaaksoa tutkinut Vilmusenaho havaitsi tutkimuksessaan, että itärannikkoa tultaessa alas kohti etelää, siirtolaisten lukumäärä väheni.²²⁵ Sama pätee jyvaskyläläisiin, sillä Yhdysvaltojen itärannikon puolella olevista eteläisistä osavaltioista siirtolaisia meni ainoastaan Louisianaan ja Etelä-Carolinaan, yhteensä vain 0,8 % Jyvaskylän siirtolaisista. Kuten taulukosta 19 havaitaan, Louisianan ilmoitti kohteekseen neljä siirtolaista ja Etelä-Carolinan yksi – he kaikki olivat miehiä. Eteläisten osavaltioiden siirtolaisia yhdisti myös se, että he kaikki kuuluivat työväkeen, ja yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat naimattomia. Ikähaitari oli kaksikymmentäyksivuotiaasta kolmekymmentäyksivuotiaaseen.

Taulukko 19. Jyvaskylän siirtolaisten jakautuminen läntisiin ja eteläisiin osavaltioihin vuosina 1899–1924

Osavaltio	Naiset	Miehet	Yhteensä	Osuus siirtolaisista
Colorado	2	0	2	0,3 %
Etelä- Carolina	0	1	1	0,2 %
Idaho	1	0	1	0,2 %
Kalifornia	0	4	4	0,6 %
Louisiana	0	4	4	0,6 %
Montana	0	3	3	0,5 %
Washington	1	0	1	0,2 %
Yhteensä	4	12	16	2,6 %

Lähde: SiMa.

²²⁴ FS New Jersey, State Census, 1905; FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; EI; SiMa; SiPa.

²²⁵ Vilmusenaho 2001, 323.

Eteläiset osavaltiot eivät olleet etenkään 1800 -luvulla ja 1900 -luvun alussa suomalaisten suosimia alueita. Keron mukaan suomalaiset eivät olleet tottuneet lämpimään ilmastoon, mutta toisaalta alueilla ei myöskään ollut siirtolaisille tarjolla työtä yhtä runsaasti kuin pohjoisemmissa osavaltioissa.²²⁶ Louisianassa oli vuonna 1930 vain 0,1 % maan suomalaisesta väestöstä, Etelä-Carolinassa 0,03 %.²²⁷

Etelä-Carolinan ainoa siirtolainen oli itsellinen Allo Rudolf Pulkkinen, joka vuonna 1910 asettui asumaan Atlantin rannalla olevaan Charleston Cityyn. Pulkkinen avioitui paikallisen naisen kanssa, sai neljä lasta ja toimi insinöörinä South Carolina Warehouse Companyssa.²²⁸ Hän oli yksi niistä suhteellisen harvoista, jotka jäivät asumaan määränpääksi ilmoittamalleen paikkakunnalle.²²⁹

Louisianassa siirtolaiset jakautuivat tasan aivan osavaltion eteläkärjessä olevan New Orleansin ja siitä vain pienen matkan päässä, Mississippi-joen varrella olevan Lutcherin pikkukaupungin välille. Välimatka näiden paikkakuntien välillä on niin pieni, että ainakin yksi New Orleansin kohteekseen ilmoittanut, on todellisuudessa mennyt Lutcheriin. Hän oli itsellinen Kalle Lahtinen, joka vuonna 1909 Suomesta lähtiessään ilmoitti Suomen Höyrylaiva Osakeyhtiön matkustusluetteloiden tietojen mukaan kohteekseen New Orleansin, mutta jatkaessaan Liverpoolista New Yorkiin, hän on ilmoittanut menevänsä serkkunsa W. Jokisen luokse Lutcheriin. Saman Wiktor Jokisen luokse saapui myös viisi vuotta myöhemmin itsellisen poika Viktor Luomala, joka myös ilmoitti Jokisen serkkuseen.²³⁰ Tämä osoittaa myös mikä merkitys sukulaisten, ystävien ja kotikunnan siirtolaisten paikkakuntavalinnoissa oli maahan saapuvien siirtolaisten kohdekaupunkien valinnassa.

²²⁶ Kero 1982, 135.

²²⁷ Korkiasaari 1989, 29. Etelä-Carolinan osuus laskettu taulukosta.

²²⁸ SiMa; SiPa; FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS United States Census, 1930.

²²⁹ Pulkkinen kuoli Charlestonissa vuonna 1958. FS Find A Grave Index.

²³⁰ E; SiMa; SiPa.

Länsirannikon osavaltioista Jyväskylän siirtolaisia suuntasi Kaliforniaan ja Washingtoniin. Nämä alueet olivat tulleet suomalaisille tutuiksi jo 1800-luvulla etenkin Kalifornian kultalöytöjen ansiosta, mutta suuremman suosion suomalaisten keskuudessa länsirannikko sai vasta ensimmäisen maailmansodan jälkeen.²³¹ Lännessä olevista osavaltiosta suosituin oli Kalifornia, jonka valitsi kohteekseen neljä siirtolaista, kaikki miehiä. Vuonna 1930 Kalifornian osuus maan suomalaisväestöstä oli 6 %²³², jyvaskyläläisten osuus oli vain kymmenesosa siitä. Kuten muissakin marginaalisen siirtolaisuuden osavaltioissa Jyväskylän osuutta ei voi alhaisten siirtolaismäärien takia verrata kaikkien suomalaisten osuuteen osavaltiossa. Siirtolaisista yksi kuului käsityöläisiin, loput muu väestö -ryhmään. Ainoa käsityöläinen oli puusepänpöppilas Hjalmar Lindahl, joka asettui asumaan Berkeleyhin Kaliforniaan vuonna 1909. Vuonna 1940 hän toimi sähkömiehenä (*electrician*) ja vaimo teki työkseen taloustöitä (*housework*) yksityiskodeissa.²³³

Vuoristoissa osavaltioissa Jyväskylän siirtolaisia muutti Montanaan, Idahoon ja Coloradoon. Montanaan suuntasi kolme siirtolaista (0,5 %). Yhdysvaltain suomalaisia osavaltiossa oli vuonna 1930 1,9 %.²³⁴ Kaikki Montanan jyvaskyläläiset siirtolaiset olivat miehiä, ja he valitsivat kohteekseen Butten, Hamiltonin ja Bonnerin kaupungit, jotka sijaitsivat vuoristoisella kaivosseudulla. Montanan kuuluisimmat kaivokset olivat Butten kuparikaivokset²³⁵, jotka työllistivät myös Jyväskylän siirtolaisia. Vuonna 1913 talollisen poika Toivo Vihtori Koukku suuntasi Bonnerin kaupunkiin, jossa hän työskenteli vuoden 1917 tietojen mukaan kaivostyöläisenä Anaconda Copper Mining Companyssa. Toinen Montanan siirtolaisista oli mäkitupalaisen poika Otto Albinus, joka muutti ensin vuonna 1909 Hamiltonin kaupunkiin, mutta oli vuoteen 1940 mennessä siirtynyt noin 170

²³¹ Kero 1996, 128.

²³² Korkiasaari 1989, 29.

²³³ FS United States Census 1920, FS United States Census, 1930; FS United States Census, 1940; FS United States World War II Draft Registration Cards, 1942. Lindahl kuoli Stocktonissa, Kaliforniassa 1956. FS California County Birth and Death Records, 1800-1994.

²³⁴ Korkiasaari 1989, 29.

²³⁵ Kero 1996, 127, 144, 151.

kilometriä länteen Butten kaupunkiin, jossa hän työskenteli kuparikaivoksessa. Kolmas Montanan siirtolaisista oli mäkitupalaisen poika William Kunelius, joka muutti Butten kaupunkiin vuonna 1904 ja avioitui siellä vuonna 1907. Viimeistään 1920-luvun alussa hän on kuitenkin siirtynyt Montanan pohjoispuolella olevaan Albertan provinssiin Kanadaan, jossa hän sai maata Homestead Actin nojalla.²³⁶

Idahon, Washingtonin ja Coloradon siirtolaiset olivat kaikki naisia. Ompelija Helena Kaila suuntasi Washingtonin Aberdeeniin ja leski Matilda Kajander poikansa luokse Idahon Cabinetiin. Coloradon siirtolaiset suuntasivat molemmat Leadvilleen, ja he olivat kuusitoistavuotias Maria Pirkkonen ja vuotta vanhempi Maria Kässi – molemmat talollisen tyttäriä.²³⁷ Idahon ja Coloradon osavaltioiden osuudet suomalaisten kohteina olivat hyvin matalia (Idaho 0,6 %, Colorado 0,4 %)²³⁸. Sen sijaan Washingtonin osavaltiossa oli suomalaisia muun muassa farmareina, laivapuuseppinä, metsätyöläisinä ja kalastajina, minkä ansiosta osavaltion osuus maan suomalaisista oli vuonna 1930 peräti 7,7 %.²³⁹ Jyväskylästä näihin osavaltioihin suuntasi vain yksi tai kaksi siirtolaista. Myös jyväskyläläisten osuus on saattanut kasvaa myöhemmin, sillä monet länsirannikolle tulevista suomalaisista asuivat ensin muissa osavaltioissa.²⁴⁰

²³⁶ AGS; FS Montana County Marriages, 1865-1950; FS United States Census, 1940; FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; SiMa; SiPa.

²³⁷ Ei; SiMa; SiPa.

²³⁸ Korkiasaari 1989, 29.

²³⁹ Kero 1982, 135; Korkiasaari 1989, 29; Vilmusenaho 2001, 323.

²⁴⁰ Kero 1982, 135; Vilmusenaho 2001, 323.

Taulukko 20. Läntisten ja eteläisten osavaltioiden jyvaskyläläiset siirtolaiset sosiaalisen taustan mukaan vuosina 1899–1924*

	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%	Osuus osavaltion siirtolaisista
Käsityöläiset	1	5 %	1	3 %	2	3 %	12 %
Talolliset	2	11 %	1	2 %	3	4 %	19 %
Torpparit	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0 %
Työväki	0	0 %	7	3,5 %	7	2,5 %	44 %
Muu väestö	1	1 %	3	6 %	4	3 %	25 %
Yhteensä	4	2 %	12	3 %	16	2,6 %	100 %

* % ilmaisee eteläisten ja läntisten osavaltioiden osuutta kunkin ryhmän siirtolaisuudessa. Esimerkiksi kaikista Jyvaskylästä siirtolaiseksi lähteneistä talollismiehistä näihin osavaltioihin suuntasi 2 %.

Lähde: SiPa; Sshy.

Taulukosta 20 nähdään että näiden marginaalisen muuton osavaltioiden ammattijakauma oli kapeampi kuin muilla alueilla Yhdysvalloissa. Kun otetaan huomioon, että taulukosta näkyvästä seitsemästä työväen miehestä viisi suuntasi eteläisiin osavaltioihin, läntisten osavaltioiden siirtolaisiin kuului neljä muu väestö -ryhmän edustajaa, kaksi työläistä, kaksi käsityöläistä ja kolme talollista.

4.4 Kanadan provinssit

4.4.1 Kanadan siirtolaisuuden sosiaalinen rakenne

Vaikka suurin osa Pohjois-Amerikkaan menneistä siirtolaisista asettui Yhdysvaltoihin, suomalaisia muutti runsaasti myös Kanadaan. Vuosien 1900–1914 välillä Kanadan siirtolaisviranomaisten tietojen mukaan maahan tuli 21 219 suomalaista, mutta Kanadan rooli suomalaisten kohdemaana korostui vasta 1920-luvulla Yhdysvaltojen asettamien siirtolaiskiintiöiden takia. Maassa asuvien suomalaissiirtolaisten määrää on kuitenkin vaikea arvioida vain passi- ja matkustusluetteloiden perusteella, sillä rajan ylittäminen Yhdysvaltojen ja Kanadan välillä oli helppoa. Keron mukaan 27 % Kanadassa asuvista

suomalaisista oli tullut maahan Yhdysvaltojen kautta, mutta toisaalta muuttoliikettä oli myös toiseen suuntaan. Toivosen mukaan monet suomalaiset saattoivatkin asua vuosien varrella Suurten järvien alueella sekä Yhdysvaltojen että Kanadan puolella.²⁴¹

Jyväskylän siirtolaisista reilu 9 % ilmoitti kohdealueekseen jonkin Kanadan provinssista. Siirtolaisia oli viisikymmentäseitsemän, ja he jakautuivat seitsemän provinssin alueelle. Naisten osuus Kanadan siirtolaisista oli 27 %, ja heidän keski-ikänsä oli 20,5 vuotta. Miesten keski-ikä oli kaikkien Jyväskylästä siirtolaiseksi lähteneiden miesten keski-ikää korkeampi, 25,5 vuotta.

Taulukko 21. Kanadan jyväskyläläisten siirtolaisten sosiaalinen tausta vuosina 1899–1924*

	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%	Osuus Kanadan siirtolaisista
Käsityöläiset	0	0 %	7	18 %	7	12 %	12 %
Talolliset	1	6 %	6	12 %	7	10 %	12 %
Torpparit	5	28 %	7	11 %	12	15 %	21 %
Työväki	5	6 %	18	9 %	23	8 %	41 %
Muu väestö	4	5 %	4	8 %	8	6 %	14 %
Yhteensä	15	7 %	42	11 %	57	9,2 %	100 %

* % ilmaisee Kanadan osuutta kunkin ryhmän siirtolaisuudessa. Esimerkiksi kaikista Jyväskylästä siirtolaiseksi lähteneistä talollismiehistä Kanadaan suuntasi 12 %.

Lähde: SiPa; Sshy.

Sosiaaliselta taustaltaan suurin ryhmä Kanadan siirtolaisista oli työväkeä (noin 40 %), pienimmät ryhmät olivat käsityöläisillä ja talollisilla. Taulukosta 21 nähdään että vaikka lukumääräisesti itsellisiä oli eniten, kaksikymmentäkolme siirtolaista, heidän osuutensa kaikkien Jyväskylästä siirtolaiseksi lähteneiden työväen joukossa oli kuitenkin vain noin 8 %. Se osoittaa, että Kanada ei ollut työväelle merkittävä siirtolaisuuskohde. Suurin

²⁴¹ Toivonen 1963, 53; Kero 1982, 136; Kero 1996, 73, 130.

suhteellinen osuus Kanadaan matkustaneilla oli torppareiden ryhmällä, 15 %. Heidän osuuttaan nostaa ennen kaikkea naisten siirtolaisuus, sillä reilu neljännes torpparinaisista suuntasi Kanadaan, kun miehillä osuus oli vain 11 %. Miehillä vastaavasti Kanadan siirtolaisuudella oli suurin rooli käsityöläisten parissa (18 %) – naisista käsityöläisiä ei tullut maahan ollenkaan.

4.4.2 Miehinen Ontario

Siinä missä muut pohjoismaalaiset yleensä suunnistivat preeriaprovinssihin (Saskatchewan, Manitoba ja Alberta), sekä suomalaiset ylipäätensä, että Jyväskylän Kanadaan menneet siirtolaiset valitsivat useimmiten kohteeksi Ontarion. Keron mukaan vuonna 1905 kaikista Pohjois-Amerikkaan tulleista suomalaissiirtolaisista noin 5 % pyrki Ontarioon, ja Kettunen-Hujasen mukaan provinssissa asui vuonna 1911 peräti 62 % Kanadan suomalaisesta väestöstä, noin 8 600 henkeä.²⁴² Jyväskylän siirtolaisten keskuudessa provinssin osuus ei ole aivan yhtä suuri, sillä kuten taulukosta 22 havaitaan, Kanadan siirtolaisten parissa Ontarion osuus oli matkustusluetteloiden perusteella 47 % ja kaikkien Pohjois-Amerikkaan lähteneiden keskuudessa 4,3 %. Eroa saattaa kuitenkin selittää se, että Kettunen-Hujasen antamassa arvossa näkyy kaikki Ontariossa asuneet suomalaiset – myös muista provinseista ja Yhdysvalloista tulleet – jyväskyläläisten määrässä vain Suomesta suoraan provinssiin saapuneet.

²⁴² Kero 1996, 130–131; Kettunen-Hujanen 2000, 129.

Taulukko 22. Jyväskylän siirtolaisten jakautuminen Kanadan provinseihin vuosina 1899–1924

Provinssi	Naiset	Miehet	Yhteensä	Osuus Kanadan siirtolaisista	Osuus Pohjois-Amerikan siirtolaisista
Alberta	1	0	1	2 %	0,2 %
British Columbia	1	0	1	2 %	0,2 %
New Brunswick	0	7	7	12 %	1,1 %
Nova Scotia	1	2	3	5 %	0,5 %
Ontario	4	23	27	47 %	4,3 %
Quebec	8	9	17	30 %	2,7 %
Saskatchewan	0	1	1	2 %	0,2 %
Yhteensä	15	41	57	100,0 %	9,2 %

Lähde: SiMa.

Erityisen suosittuja kaupunkeja Ontariossa suomalaisten keskuudessa olivat Port Arthur, Sudbury, Copper Cliff ja Toronto.²⁴³ Ne näkyivät myös jyväskyläläisten kohdekaupunkien listalla, jossa kärjessä olivat Toronto (6 henkeä), sekä Copper Cliff (5 henkeä) ja Sault Ste Marie (4 henkeä). Kolme siirtolaista suuntasi Port Arthuriin, kaksi siirtolaista Cobaltiin, Fort Williamiin ja Sudburyyn. Yhden siirtolaisen kohteita olivat North Bay, Missanabie ja Fort Frances. Näistä kahdestakymmenestäseitsemästä ihmisestä vain neljä oli naisia, joten Ontario oli jyväskyläläisten siirtolaisten joukossa selkeästi enemmän miesten aluetta.

Ontarion suosiota selittänee se, että se oli Kanadan vastine Michiganille ja Minnesotalle, ja se sijaitsi Suurten järvien pohjoisrannalla. Kettunen-Hujasen mukaan Kanadan hallitus oli aktiivinen suomalaisten alueelle saamiseksi, ja vaikka suomalaisten saapuessa alueelle paras viljelyskelpoinen maa oli pääasiassa jo mennyt, monet suomalaiset olivat valmiita tekemään raskasta raivaustyötä oman maan saamiseksi. Provinssiin muodostui useita suomalaisten keskittymiä, joista kenties suurin oli nykyisen Thunder Bayn alue Superior-järven rannalla (syntyi Port Arthurin ja Fort Williamin kaupunkien liitoksesta vuonna 1970). Sinne muodostui useita suomalaisin nimin varustettuja maanviljelijöiden

²⁴³ Kero 1996, 131.

asutusalueita, kuten Intola, Tarmola ja Alppila. Myös kaikki Jyväskylän siirtolaisista Thunder Bayn alueelle menijät olivat maatalojen väkeä ja mäkitupalaisia. Maanviljelyksen lisäksi alueella oli tarjolla töitä myös metsäteollisuuden ja rautateiden parissa.²⁴⁴

Thunder Bayn ohella suomalaiset levisivät töiden perässä ympäri provinssia, ja Ontarion monipuolisen elinkeinoelämän takia myös työmarkkinat olivat kirjavat. Hajallaan asumisen lisäksi suomalaiset siirtolaiset liikkuvat paljon paikkakunnalta toiselle työn perässä, mikä tekee heidän löytämisestään haasteellista. Kettunen-Hujasen mukaan suomalaiset eivät liikkuvuutensa takia välttämättä edes olleet kirjoilla millään paikkakunnalla.²⁴⁵

Maa- ja metsätöiden lisäksi suomalaisia oli kaupunkialueilla kaivoksissa, palveluammateissa ja pienyrittäjinä. Yksi jyväskyläläisten suosimista kohteista oli Sault Ste Marien kaupunki²⁴⁶. Se sijaitsi Yhdysvaltain rajalla, St Mary-joen rannalla, ja oli maan suurimpia kaivos- ja rakennuskeskuksia. Kaivostyön lisäksi suomalaisia oli kaupungissa muun muassa kirvesmiehinä, sekä rakentamassa Soo-kanavaa. Luonnollisesti suomalaisia oli kaupungin läheisyydessä myös pienviljelijöinä.²⁴⁷

Muita Ontarion kohdekaupunkeja oli hopea- ja kobolttikaivoksista tunnettu Cobalt, puutuotantoalueen North Bay sekä kaivoskaupunki Sudbury, jossa tosin oli suomalaisia myös metsätöissä, metsästäjinä sekä käsityöläisinä. Naisille tärkeä kohde oli ennen kaikkea Toronton kaupunki, jossa riitti töitä palvelijoina. Torontossa naisten olikin huomattavasti helpompi työllistyä kuin miesten, mutta joitain suomalaismiehiä oli kaupungissa pienyrittäjinä, muun muassa suutareina.²⁴⁸

²⁴⁴ Kettunen-Hujanen 2000, 130, 137.

²⁴⁵ Kettunen-Hujanen 2000, 128–132, 137.

²⁴⁶ Joen toisella rannalla on Yhdysvaltoihin, Michiganin osavaltioon kuuluva samanniminen kaupunki.

²⁴⁷ Kettunen-Hujanen 2000, 128–132, 135.

²⁴⁸ Kettunen-Hujanen 2000, 128–132, 135–136.

Yksi Jyväskylästä Ontarioon muuttanut siirtolainen oli August Manninen. Hän saapui Kanadaan vuonna 1902 ja ilmoitti kohteekseen Sault Ste Marien. Hän on kuitenkin jossain vaiheessa poistunut maasta, sillä matkustusluetteloiden mukaan hän on vuonna 1908 uudelleen saapunut Atlantin yli Liverpoolista Kanadaan. Tällä kertaa hän ilmoitti kohteekseen Duluthin Minnesotan osavaltiossa. Tässä vaiheessa hänen ammatikseen oli merkitty virkailija (*clerk*). Kanadassa, Euroopassa ja Minnesotassa vietetystä ajasta huolimatta hän on vuonna 1920 passihakemuksen yhteydessä ilmoittanut Yhdysvaltain viranomaisille asuneensa vuodesta 1902 Montanan osavaltiossa lukuun ottamatta vuosia 1916–1920, jotka hän vietti Suomessa. Manninen (joka avioitumisen myötä oli ottanut käyttöön yhdistelmänimen Manninen-Stark) oli palannut vuonna 1916 Suomeen katsomaan ikääntyviä vanhempiaan aikomuksenaan viettää maassa vain puoli vuotta. Sodan takia matkustaminen oli kuitenkin vaikeutunut ja hän oli joutunut odottamaan ensin sodan päättymistä ja sen jälkeen Yhdysvaltain konsulaatilta uutta passia. Hän pääsi palaamaan Yhdysvaltoihin uudelleen vuonna 1920, jolloin asuinpaikaksi oli merkitty Manhattan New Yorkissa ja ammatiksi assistentti (*1st asst*). Vuoden 1940 väestönlaskennassa ammattina oli jo ylitarkastaja (*superintendent*). August Mannisen tarinassa näkyi sekä siirtolaisten vilkas liikkuminen eri maiden ja osavaltioiden välillä, että ensimmäisen maailmansodan matkustamiseen tuomat haasteet.²⁴⁹

4.4.3 Suurkaupunkien ja kotiapulaisten Quebec

Toiseksi suosituin provinssi Kanadassa sekä kaikille suomalaisille että jyväskyläläisille oli Quebec, jossa vuoden 1931 väestönlaskennan mukaan asui 17 % maan suomalaisesta väestöstä. Ontarion tavoin myös Quebecissä suomalaisten määrä oli muita pohjoismaalaisia suurempi. Suomalaisten osuutta nosti ennen kaikkea naisten suuri lukumäärä, vuonna 1931 heitä oli 46 % provinssiin menneistä. Toinen ero muihin pohjoismaalaisiin oli, että suomalaisnaiset hakeutuivat Quebecissä palvelijoiksi ja

²⁴⁹ FS Recensement du Canada de 1911; FS United States Passport Applications, 1795-1925; FS Canada Passenger Lists, 1881-1922; FS United States Census, 1940; EI; SiMa; SiPa.

kotiapulaisiksi, kun muiden Pohjoismaiden naiset etsivät mieluummin muita töitä. Suomalaisnaisista reilu 70 % ilmoitti etsivänsä kotiapulaisen töitä, ruotsalaisista hieman reilu puolet.²⁵⁰ Jyväskyläläisten Kanadan siirtolaisten keskuudessa Quebecin määrä oli selkeästi kaikkien suomalaisten osuutta suurempi, 30 %, mutta Pohjois-Amerikan siirtolaisista vain 2,7 %. Provinssin siirtolaisuus oli sukupuolijakaumaltaan tasaväkisempää kuin Ontariossa, sillä naisia oli kahdeksan, miehiä yhdeksän.

Suomalaisten keskuudessa ylivoimaisesti suosituin kaupunki oli Montreal, jossa suomalaisia asui vuonna 1931 noin tuhatviisisataa, toiseksi suosituin oli Westmount (sataviisikymmentäkuusi siirtolaista) ja kolmanneksi Quebec City (viisikymmentäkaksi siirtolaista).²⁵¹ Jyväskylän seitsemäntoista Quebeciin mennyttä siirtolaista jakautuivat kahden kaupungin, Montrealin ja Quebec Cityn välille, joista ensimmäiseen matkusti kolme, jälkimmäiseen neljätoista siirtolaista.

Kettunen-Hujasen mukaan näiden kahden kaupungin suosiota selittää se, että ne olivat Kanadan siirtolaisille yleisimmät läpikulkupaikat. Valtakunnallisella tasolla Montrealin rooli korostui suomalaisten naisten kohdekaupunkina, mutta Jyväskylästä Montrealiin ei mennyt yhtään naista. Kaikki Quebecin provinssiin siirtolaiseksi menneet kahdeksan naista suuntasivat Quebec Cityyn ja heistä kolme kuului torppareihin, kolme itsellisiin, yksi talollisiin ja ainoa kaupunkilaisammattaja edustanut oli postinkantajan tytär. Naisista viisi oli täysi-ikäisiä ja yksi naimisissa. Naimattomien naisten todennäköisimmät ammatit olivat palvelijan ja kotiapulaisen ammatit, mitä paikkoja Quebecissä oli tarjolla runsaasti.²⁵²

Vaikka työn saaminen oli helpompaa naisille, myös suomalaismiehet työllistyivät hyvinä taloudellisina aikoina muun muassa erilaisiin rakennustöihin. Vaikka monet suomalaismiehet työskentelivätkin jossain vaiheessa rakennusalalla, sitä työtä tehtiin

²⁵⁰ Kettunen-Hujanen 2000, 122–124.

²⁵¹ Kettunen-Hujanen 2000, 122.

²⁵² Kettunen-Hujanen 2000, 86–96.

yleensä vain väliaikaisesti. Alan huonoja puolia olivat pitkät, 10–18 tuntia kestävät työpäivät, työn raskaus ja tapaturma-alttius, sekä huonot asuinolot. Lisäksi työt olivat usein urakkaluonteisia ja talouden suhdanteille herkkiä – etenkin maaseudun rakennustöissä. Kaupungin rakennustöissä työ oli turvatumpaa, mutta työtä oli vaikea saada ilman kunnollista kielitaitoa. Turvatumman työn lisäksi suomalaiset miehet halusivat kaupunkiin töihin löytääkseen suomalaisen vaimon. Maaseudulla suomalaisia naisia oli vain vähän.²⁵³

Monet suomalaiset rakennusalalle siirtyneet miehet tekivätkin pitkiä päiviä saadakseen nopeasti tarvitsemansa rahat kokoon voidakseen palata Suomeen tai siirtyä muihin töihin. He tienasivat keskimäärin 2–3 dollaria päivässä. Rakennustöitä oli tarjolla muun muassa kaivoksilla, joissa ero rakennusmiesten ja kaivosmiesten välillä oli häilyvä. Kaivosten ohella suomalaisia oli muun muassa katujen, maanteiden ja rautateiden, sekä vesijohto- ja viemäriverkostojen rakennustöissä. Lisäksi suomalaiset perustivat myös omia rakennusyhtiöitä. Kettunen-Hujasen mukaan monet rakennusalalla työskentelevät olivat olleet Suomessa maanviljelijöitä, joten erilaiset rakennusprojektit olivat heille tuttuja. Rakennusalalle jääneet erikoistuivat usein esimerkiksi maalareiksi ja kirvesmiehiksi tai kouluttautuivat teknisiin tehtäviin.²⁵⁴

Rakennustöiden takia Pohjois-Amerikassa oli suuri tarve puutavaralle. Sen takia siirtolaisia työllistyi metsätöihin Kanadan Ontariossa ja Brittiläisessä Kolumbiassa, sekä Yhdysvaltojen puolella keskilännessä (Minnesotassa, Michiganissa, Wisconsinissa), sekä myöhemmin myös länsirannikon Washingtonissa, Oregonissa ja Kaliforniassa.²⁵⁵ Metsätyö oli itsessään monelle suomalaiselle maaseudun kasvatille tuttua, mutta metsätyöläisten elämä oli hyvin erilaista Pohjois-Amerikassa. Toisin kuin Suomessa, metsätyömaat sijaitsivat usein kaukana asutuksesta, minkä vuoksi ”lumperijätkät” asuivat syksystä kevääseen kestävän

²⁵³ Kettunen-Hujanen 2000, 84–85.

²⁵⁴ Kero 1996, 145; Kettunen-Hujanen 2000, 81–83.

²⁵⁵ Kero 1996, 145.

työsesongin omissa ”kämpissä” korvessa ja saapuivat kaupunkeihin oleilemaan kesäksi. Työn raskauden takia monet vaihtoivat alaa, mutta suomalaissiirtolaisten joukossa oli useita, jotka jäivät osaksi ”lumperijätkien ammattikuntaa”. Koska he olivat valtaosan vuodesta eristäytyneinä muusta yhteiskunnasta, he eivät yleensä oppineet kieltä hyvin, integroituneet yhteiskuntaan tai menneet naimisiin. Monet eivät vuosikymmenten jälkeenkään hankkineet edes uuden kotimaan kansalaisuutta. Kuukausipalkka Kanadan metsätöissä oli Toivosen mukaan noin 30 dollaria minkä lisäksi työnantaja tarjosi myös asumisen ja ruuan.²⁵⁶

Myös Quebecin provinssissa suomalaisia miehiä oli erilaisissa rakennustöissä. Ongelmaksi koitui kuitenkin ranskankielisen väestön nurja suhtautuminen muualta kuin Ranskasta tullessiin siirtolaisiin. Kieli olikin Quebecin provinssissa suomalaisille haasteellinen tekijä myös siten, että sen oppiminen koettiin huomattavasti hankalammaksi kuin englannin. Kieli eristi suomalaiset muista ihmisistä ja oli siten myös yksi syy, miksi suomalaiset usein siirtyivät Quebecistä Ontarion puolelle. Provinssiin jäävä väki oli yleensä ammattitaitoista koulutettua väestöä, minkä lisäksi Atlantin rannalla sijaitsevaan Quebeciin jäivät myös ne siirtolaiset, joiden tarkoituksena oli päästä lähtemään mahdollisimman pian takaisin Suomeen.²⁵⁷

Jyväskylän miessiirtolaisista provinssiin suuntasi kuusi työväen miestä, kaksi torpparia ja yksi talollinen, joten ainakaan ammatilliselta taustaltaan he eivät ole olleet potentiaalisia Quebeciin jääjiä. Yksi Quebecin siirtolaisista oli työmies Niklas Matara, joka suuntasi vuonna 1910 Quebec Cityyn. Hän oli tuolloin 22-vuotias ja naimisissa, mutta vaimo jäi Suomeen. Vuoteen 1917 mennessä hän on siirtynyt Coloradon osavaltioon Gullisonin piirikuntaan, jossa hän työskenteli Utah Fuel Companyn omistamalla kaivoksella Somersetissa. Vuoden 1920 väestönlaskennan aikaan hän asui St Louisissa Minnesotassa.

²⁵⁶ Toivonen 1963, 146; Kero 1996, 168.

²⁵⁷ Kettunen-Hujanen 2000, 122–123, 132.

Tässä vaiheessa myös vaimo oli tullut maahan ja perheessä oli Minnesotassa syntynyt tytär. Niklas kuoli Minnesotassa vuonna 1937.²⁵⁸

Provinssiin muutti myös itsellisen poika Silvanus Kuula, joka saapui vuonna 1905 Quebec Cityyn. Hän avioitui Emilia (Emma) Tahtisen kanssa ja pari muutti Ontarioon. Heille syntyi vuonna 1908 tytär, joka kuitenkin menehtyi jo samana vuonna. Seuraavana vuonna perheeseen syntyi poika Niilo, jonka syntymäpaikaksi oli merkitty Garson Mine, Sudbury, Ontario. Vuoteen 1911 mennessä perhe oli uudelleen ehtinyt vaihtaa paikkakuntaa Sudburyn itäpuolella sijaitsevaan Nipissingiin. Väestönlaskentatietojen mukaan he hankkivat sivutuloja kestitsemällä kotonaan kolme suomalaista alivuokralaista. Vuonna 1923 Silvanus muutti Yhdysvaltoihin perheen jäädessä tässä vaiheessa Kanadaan. Määränpääksi hän ilmoitti Waukeganin kaupungin Illinoin osavaltiossa ja ammatiksi oli merkitty puuseppä. Kaksi vuotta myöhemmin Emilia-vaimo ja 16-vuotias Niilo-poika seurasivat perässä Yhdysvaltoihin tässä vaiheessa Detroitissa, Michiganissa asuvan isän luokse. Vaikka Silvanus Yhdysvaltoihin muuttaessaan ilmoitti viranomaisille aikovansa jäädä maahan pysyvästi asumaan, on hän ennen vuotta 1932 siirtynyt takaisin Ontarion Sudburyyn. Perheen poika jäi asumaan Detroitiin.²⁵⁹

4.4.4 Muut Kanadan provinssit

Ontarion ja Quebecin ulkopuolelle Kanadan muihin provinssihin matkanneita siirtolaisia oli kaksitoista. Itärannikolla Quebecin kanssa olevat provinssit Nova Scotia, Prince Edward Island ja New Brunswick eivät olleet suosittuja suomalaisten keskuudessa ja vuosien 1919–1925 välillä vain 0,9 % suomalaisista ilmoitti kohteekseen jonkin niistä. Jyväskylästä näistä provinseista siirtolaisia meni vain Nova Scotiaan ja New Brunswickiin, ensimmäiseen kolme siirtolaista, jälkimmäiseen seitsemän. Koko Nova Scotian

²⁵⁸ FS United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918; FS United States Census, 1920; FS Find A Grave Index.

²⁵⁹ FS Michigan Detroit Manifests of Arrivals at the Port of Detroit, 1906-1954; FS Ontario Deaths 1869-1937 and Overseas Deaths 1939-1947; FS Ontario Births, 1869-1912; FS Recensement du Canada de 1911; FS United States Border Crossings from Canada to United States, 1895-1956.

provinssissa oli vuonna 1931 vain yhdeksänkymmentäyksi suomalaista, joista kaksikymmentäkolme oli naisia. Jyväskylän siirtolaiset olivat 15-vuotias torpparin tytär Elina Muurimäki, 32-vuotias muurari Einar Närhi ja 30-vuotias ajuri Oskari Urolainen. Kaikki ilmoittivat kohdekaupungiksi Atlantin rannalla sijaitsevan Halifaxin. Kaupunki oli suomalaisille yleisesti ottaen vain läpikulkupaikka, sillä pysyvään elantoon ei juuri ollut mahdollisuuksia. Miehet työskentelivät telakoilla, teollisuuden, kalastuksen ja maanviljelyn parissa, naiset olivat myös Halifaxissa palvelijoita.²⁶⁰

Hieman Nova Scotiaa suositumpi provinssi jyväskyläläisten keskuudessa oli New Brunswick. Suomalaisia provinssissa oli vuonna 1931 satakolmekymmentäviisi, joista kolmekymmentäyksi oli naisia. Jyväskylästä alueelle muutti seitsemän siirtolaista: kaksi käsityöläistä, kaksi työväkeen kuuluvaa, yksi talollinen, yksi torppari ja yksi asemamiehen poika – kaikki miehiä. Heidän kohdekaupunkinaan oli Fundynlahdella sijaitseva St Johnin satamakaupunki. Aukkaita kaupungissa oli reilu 10 000, ja suomalaisia vuonna 1930 vain kolmekymmentäkuusi henkeä. He työskentelivät kaivos- ja metsätöissä, mutta myös maanviljelyksen parissa, sillä alueelle aivan erityisesti toivottiin kylmään ilmastoon tottuneita pohjoismaalaisia maanviljelijöiksi.²⁶¹

Eräs Jyväskylän siirtolaisista oli seitsemäntoistavuotias asemamiehen poika Hugo Pernu. Hän hankki passin vuonna 1902 ja vaikka matkustusluetteloista ei selviä maahantulovuotta, Hugolle on vuonna 1906 syntynyt tytär Nellie Cecilia Sudburyssa, Ontarion provinssissa. Lapsen syntymän jälkeen hän on jossain vaiheessa palannut Atlantin yli Eurooppaan, sillä vuonna 1908 hän on saapunut uudelleen Kanadaan. Tässä vaiheessa hän on ilmoittanut kohteekseen St Johnin kaupungin. Vuoteen 1911 mennessä

²⁶⁰ SiMa; SiPa, Kettunen-Hujanen 2000, 24, 120.

²⁶¹ Kettunen-Hujanen 2000, 120.

hän on kuitenkin palannut Ontarion Sudburyyn, jossa perheeseen syntyi toinen tytär Lillian Edith. Hugo kuoli neljäkymmentäkaksivuotiaana Sudburyssa vuonna 1927.²⁶²

Preeriprovinssit Alberta, Saskatchewan ja Manitoba eivät olleet suosittuja suomalaisten keskuudessa. Kun suomalaiset saapuivat Kanadaan, preerioiden maa oli jo vallattu ja tarjolla oli lähinnä maataloustyöläisten tehtäviä, jotka eivät houkuttaneet suomalaisia.²⁶³ Jyväskylän siirtolaisista preerialle suuntasi yksi siirtolainen Albertaan ja yksi Saskatchewaniin. Kaikista Kanadaan menneistä suomalaisista vain 13 % asui Albertassa, Jyväskylän yksi siirtolainen vastasi 2 % Jyväskylän Kanadan siirtolaisista ja kaikkien siirtolaisten joukossa hänen osuutensa oli 0,2 %. Suomalaiset miehet työskentelivät provinssissa kaivoksilla sekä farmeilla eri puolilla Albertaa, naiset (joita oli vähän) työskentelivät muun muassa kauppa-apulaisina ja palvelijoina.²⁶⁴ Kenties nämä tehtävät työllistivät myös jyväskyläläisen siirtolaisen, joka oli viisitoistavuotias neito Hellin Särkinen. Hänen määränpäänsä provinssissa oli pieni Foremostin kylä provinssin eteläosassa vain vajaa sata kilometriä Yhdysvaltain rajalta. Siirtolaisuus Foremostin kylään lienee ollut todella vähäistä, sillä Kanadan siirtolaisuutta tutkinut Kettunen-Hujanen tilastossa Albertan provinssin kohdepaikkakunnista Foremostia ei ole mainittu.²⁶⁵

Tyynten Valtameren rannalla oleva Brittiläisessä Columbiassa provinssissa asui noin 16 % Kanadan suomalaisista. Jyväskylästä provinssiin hakeutui vain yksi siirtolainen, jonka osuudeksi jäi Albertan tavoin 2 % Kanadan siirtolaisista ja 0,2 % Pohjois-Amerikan siirtolaisista. Hän oli kaksikymmentävuotias naimaton kauppa-apulainen Impi Östman. Hän saapui Pohjois-Amerikkaan joulukuun lopussa 1912, mutta matka itärannikolta maan halki kohdekaupunkiin, länsirannikolla olevaan Vancouveriin kesti ainakin reilu vuoden.

²⁶² FS Ontario Births, 1869-1912; FS Ontario Deaths 1869-1937 and Overseas Deaths 1939-1947; EI, SiMa, SiPa.

²⁶³ Kettunen-Hujanen 2000, 138.

²⁶⁴ Kettunen-Hujanen 2000, 142–143.

²⁶⁵ Tilastossa oli lueteltu yhdeksänkymmentäviisi kuntaa, joista osassa siirtolaisten määrä oli yksi. Kettunen-Hujanen 2000, 202–203.

Marraskuulta 1913 löytyy merkintä, että hän on ylittänyt rajan Montrealissa Yhdysvaltain puolelle. Tammikuussa 1914 hän avioitui Thunder Bayssa, Ontariossa suomalaissyntyisen Gustaf Palmun kanssa. Pariskunta on muuttanut Brittiläiseen Columbiaan ennen vuotta 1921 jolloin heille syntyi ainoaksi lapseksi jäänyt poika Fred Gilbert Palmu Duncanissa, Brittiläisessä Columbiassa. Perhe on ilmeisesti käynyt Suomessa vuonna 1927, sillä New Yorkin sataman tietojen mukaan he ovat syyskuussa 1927 palaneet Pohjois-Amerikkaan Ruotsista lähteneellä laivalla. Matkustusluettelon tietojen mukaan perhe asui Vancouverissa ja mies Gustaf oli hotellinpitäjä, Impi kotiäiti. Gustaf kuoli seitsemänkymmentäyksivuotiaana eläkeläisenä 1959 New Westminsterissä, Brittiläisessä Columbiassa, Impi kuoli Vancouverissa 1981 kahdeksankymmentäyhdeksänvuotiaana.²⁶⁶

5 Päättäntö

Tässä työssä tutkin Jyväskylästä Pohjois-Amerikkaan suuntautuneen siirtolaisuuden rakenteesta neljää eri ominaisuutta: sukupuolta, ikää, siviilisäätystä ja ammatillisyyhteiskunnallista taustaa. Sukupuolen kohdalla jako oli selvä – Jyväskylän siirtolaisista valtaosa, 64,4 %, oli miehiä. Myös valtakunnallisesti siirtolaisuus oli miesvoittoista, mutta Jyväskylän miesten osuus oli suurempi sekä verrattaessa koko suuren siirtolaiskauden miesten osuuteen, että tutkimusaikavälin valtakunnalliseen miesten osuuteen. Tulosta selittää muun muassa miesten rooli perheissä elättäjänä, minkä vuoksi perheissä yleensä isät lähtivät etsimään töitä Atlantin takaa äitien jäädessä kotiin lasten kanssa. Lisäksi Jyväskylän kaupungissa etenkin nuorille miehille oli vähemmän töitä tarjolla kuin naisille. Muita miesten osuutta nostavia tekijöitä valtakunnallisella tasolla olivat vuoden 1901 uusi asevelvollisuuslaki, sekä joillain alueilla myös väestön suopeampi suhtautuminen miesten siirtolaisuuteen. Näiden tekijöiden vaikutusta Jyväskylän siirtolaisuuteen on kuitenkin vaikea arvioida. Aselaki heijastui muualla maassa passittomien siirtolaisten lisääntymisenä, joten passiluetteloissa heitä ei luonnollisesti näy,

²⁶⁶ FS United States Border Crossings from Canada to United States, 1895-1956; FS British Columbia Death Registrations, 1872-1986; FS Ontario Marriages, 1869-1927; FS British Columbia Death Registrations, 1872-1986; EI; SiMa; SiPa.

matkustusluetteloista siirtolaisia ei voi etsiä pelkän kotipaikan perusteella, eikä Jyväskylän kirkonkirjoissa ollut kuin hyvin vähän merkintöjä siirtolaiseksi lähtemisestä. Myöskään asenteiden vaikutusta ei tällä lähdeaineistolla voinut tutkia.

Miesten osuus oli kuitenkin yllättävän suuri ottaen huomioon, että Jyväskylän kaupungissa miehiä oli väestöstä vain noin 45 %, kun heidän osuutensa siirtolaisista oli melkein 20 prosenttiyksikköä korkeampi. Lisäksi Jyväskylän suosituin kohdeosavaltio oli New York, jossa naisten osuus oli korkeampi. Siten vaikka joillakin paikkakunnilla siirtolaisuuden sukupuolijakaumaan on vaikuttanut se, onko ensisijainen kohdeosavaltio mies- vai naisvaltainen, Jyväskylän siirtolaisuudessa näin ei käynyt. Sukupuolten välisissä osuuksissa oli kuitenkin eroja eri ammattiryhmien välillä: suurin miesten osuus oli torppareiden ryhmässä (78 %) ja pienin muu väestö -ryhmän keskuudessa (37 %).

Jyväskylän valtakunnallista hieman suurempi miesten osuus selittyy osittain sillä, että koko Suomen tasolla siirtolaisuus oli käynnistynyt Jyväskylää aikaisemmin. Siirtolaisuus-ilmiölle oli tyypillistä, että aluksi lähtijät olivat pääosin miehiä ja naisten siirtolaisuus käynnistyi vasta hieman jälkikäteen. Naisten osuus nousi vähitellen kun vaimot matkustivat edeltä menneiden puolisoitensa luokse, mutta toisaalta myös naisten itsenäistyminen lisäsi naimattomien naisten siirtolaisuutta. Jyväskylässä miesten korkea osuus kertoo, että ilmiö oli alueella vasta käynnistynyt.

Toinen tyypillinen piirre siirtolaisille oli nuori ikä. Kaikkien Jyväskylän siirtolaisten keski-ikä oli 23,7 vuotta, naisilla 22,2 vuotta ja miehillä 24,5 vuotta. Jyväskylän siirtolaisten keski-ikä oli hieman valtakunnallista keski-ikää korkeampi, mikä selittyy siirtolaisuuden myöhäisellä käynnistymisellä Keski-Suomessa. Kun siirtolaisuus alkoi Suomessa, Pohjois-Amerikkaan muuttajien joukossa oli aluksi runsaasti ihmisiä eri ikäluokista. Kun vanhempien ikäluokkien joukosta potentiaaliset siirtolaiset olivat lähteneet, siirtolaisuudesta tuli

vähitellen pääasiassa nuorten aikuisten ilmiö. Tätä taustaa vasten Jyväskylän siirtolaisten keski-ikä oli jopa yllättävän matala.

Alhainen ikä heijasti kuitenkin alueen ikärakennetta, sillä Keski-Suomessa nuorten osuus väestöstä oli korkeampi kuin muualla maassa. Lisäksi nuorten ja nuorten aikuisten suurempi osuus selittyy sillä, että monilla talollisten ja torppareiden lapsilla ei ollut mahdollisuutta jatkaa vanhempiensa ammatissa. Siksi he joutuivat tekemään valinnan, siirtyvätkö he kotimaassa muiden ammattien pariin, vai lähtevätkö he siirtolaiseksi. Nuorten suuri osuus siirtolaisten parissa oli ymmärrettävää myös sen takia, että heillä ei yleensä ollut samanlaisia kotiseudulle sitovia materiaalisia siteitä tai tunnesiteitä kuin vanhemmalla väestöllä. Lisäksi he olivat ennakkoluulottomampia ja heillä oli paremmat mahdollisuudet menestyä. Nuorilla ei yleensä myöskään ollut perhettä, minkä vuoksi he olivat vapaampia lähtemään. Valtaosa, yli 76 % siirtolaisista, olikin siviilisäädyltään naimattomia. Osuus oli vain 0,1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin valtakunnallisella tasolla.

Vaikka Jyväskylän siirtolaisten sukupuoli-, ikä- ja siviilisäätärakenne olivat lähes identtiset valtakunnallisen mallin kanssa, siirtolaisten ammatillisyyhteiskunnallinen tausta oli erilainen. Jyväskylän siirtolaisten sosiaalinen tausta heijasti alueen elinkeinorakennetta sekä Jyväskylän asemaa maakunnan keskuksena. Suurin osa siirtolaisista, 45 %, kuului työväkeen, eli mäkitupalaisiin, itsellisiin ja työläisiin joukkoon. Suurimpana joukkona olivat itselliset, joita oli 24 % siirtolaisista. Maata omistamattoman väestön suuri määrä johtui heidän väestöosuutensa kasvusta. Yhdessä yleisen väestön lisääntymisen kanssa maattoman väestön osuutta kasvatti yhteiskunnan elinkeinorakenteen muutos ja se, ettei maaseudulla riittänyt maata jaettavaksi.

Merkittävin ero verrattuna valtakunnalliseen siirtolaisuuteen oli ammattitaitoisien muun väestön suuri osuus. Työväen jälkeen toiseksi suurin osuus Jyväskylän siirtolaisista olikin

muu väestö -ryhmän jäseniä, jota oli 21 % siirtolaisista. Muu väestö -ryhmän joukossa ainoa selkeästi erottuva ammattiryhmä olivat palvelijat. Heidän suuri osuutensa johtui todennäköisesti pääasiassa Pohjois-Amerikan vedosta, sillä huolimatta palvelusväen suhteellisen osuuden laskemisesta väestöstä, heidän lukumääränsä nousi. Atlantin takana palvelijan töitä oli naisille tarjolla paljon, ja työ oli paremmin palkattua kuin kotimaassa. Käsityöläisillä suurin ryhmä oli vaatetusalan edustajat, mutta toisaalta koko käsityöläisryhmän osuus (10 %) oli kaikista ammattiryhmistä pienin, joten lukumääräisesti mikään käsityöläisammattiryhmä ei ollut merkittävä.

Maata viljelevää väestöä oli Jyväskylän siirtolaisista yhteensä vain 24 %, mikä oli kahdeksantoista prosenttiyksikköä alhaisempi kuin valtakunnallisella tasolla. Heidän joukossaan suurimpana ryhmänä olivat torpparien lapset, mikä osuus heijasti torpparien huonoa asemaa ja tilannetta 1900-luvun alussa. Myös talollisten joukossa valtaosa oli talollisten lapsia, johtuen juuri heidän vähäisistä mahdollisuuksista pysyä talollisten säädössä. Eri ammatillisyyhteiskunnallisten ryhmien erilaiset tilanteet näkyivät ryhmien keski-ikässä. Talollissiirtolaisten keski-ikä oli alhaisin, 21,9 vuotta. Korkein keski-ikä oli puolestaan käsityöläisillä 25,6 vuotta, mikä kertoi siitä, että käsityöläiset olivat usein tittelinsä ja siihen tarvittavan ammattitaidon saavuttaakseen läpikäyneet useita vuosia kestävän koulutusvaiheen.

Jyväskylän keskivertosiirtolainen oli siten 23,7 -vuotias naimaton itsellismies. Kohdeosavaltioista suosituin oli selkeästi New York, jonka suosio oli jyvaskyläläisten keskuudessa moninkertainen verrattuna osavaltion osuuteen Yhdysvaltojen suomalaisten asuinpaikkana. Vaikka osittain suosio selittyy kaupungin asemalla kauttakulkupaikkana, se oli selkeästi myös monelle todellinen kohde. New Yorkin ohella neljän suosituimman osavaltion joukkoon kuuluivat myös Michigan, Minnesota ja Massachusetts. Jonkin jäljelle jääneistä kolmestatoista osavaltiosta tai seitsemästä Kanadan provinssista valitsi vain hieman vajaa neljäsos siirtolaisista. Vaikka suosituimmat osavaltiot olivat selvät, niiden

järjestys ja siirtolaisuuden volyyymi vaihteli ammattiryhmittäin. Työväen, käsityöläisten ja muu väestö -ryhmän siirtolaisilla suosituin oli New York, talollisilla ja torppareilla Michigan.

Työläisistä noin puolet jäi itärannikon osavaltioihin, hieman vajaa 40 % keskilänteen ja loput muihin Yhdysvaltain osavaltioihin ja Kanadaan. Muu väestö -ryhmän keskuudessa itärannikon osuus oli suurin, hieman vajaa 65 %, keskilännen osuus 26,5 % ja vain 9 % hakeutui muualle Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. Käsityöläisten siirtolaisuudessa itärannikon ja keskilännen osuudet kohdealueina olivat lähes tasan – ensimmäisen osuus oli 43,4 % ja jälkimmäisen 41,6 %. Muualle menneiden osuus oli edellisiä ryhmiä hieman korkeampi, 15 %. Ero käsityöläisten ja työläisväestön välillä oli kuitenkin se, että keskilännessä käsityöläiset suuntasivat useammin Illinoihin, työläiset Michiganiin ja Minnesotaan. Myös eri käsityöläisalojen välillä oli havaittavissa eroja – puusepät suuntasivat usein Chicagoon, räätälit itärannikolle. Sen sijaan talollisten ja torppareiden hyvin samanlaisissa kohdevalinnoissa painottui keskilänsi. Sen osuus siirtolaisten määränpäistä oli noin puolet ja itärannikon osuus noin kolmannes. Muualle menijöitä oli sekä talollisissa että torppareissa hieman vajaa 15 %, joista suurin osa suuntasi Kanadaan. Siten erikoistuneisiin ammattitehtäviin hakeutuneet suuntasivat selkeästi useammin suurkaupunkeihin ja itärannikolle kun maaseudun väestön ensisijainen kohde oli keskilänsi. Jako oli looginen, sillä suurkaupungeissa oli luonnollisesti enemmän töitä ammattitaitoiselle väestölle.

Ammattitaitoisen väestön lisäksi itärannikko ja erityisesti New York kiehtoivat myös naisia – yli puolet naisista suuntasi New Yorkiin. Jyväskyläläisten kohdeosavaltiot olivat perinteisiä, joihin myös muut suomalaiset matkustivat. Pienenä poikkeuksena olivat kuitenkin osa Kanadan provinseista, sillä oli erikoista että näin pienestä ryhmästä meni useita siirtolaisia myös muun muassa Nova Scotiaan ja New Brunswickiin, jotka olivat jopa kaikkien suomalaisten joukossa marginaalisia kohteita. Lisäksi osa kohdekaupungeista oli poikkeuksellisia verrattuna muiden suomalaisten kohteisiin. Kanadan Albertassa ainoan

siirtolaisen kohdekaupunkina oli pieni Foremostin kylä ja Michiganissa vain muutama suuntasi suomalaisten pääasiallisiin kohdekaupunkeihin.

Naisten kohtalona uudessa maailmassa olivat pääsääntöisesti joko erilaiset palveluammatit tai kotiäidin osa. Erityisesti suurkaupungeissa oli kodeissa tarjolla runsaasti kotiapulaisen ja palvelijan paikkoja. Se selittää sekä palvelijoiden suuren osuuden siirtolaisten joukossa, että naisten sijoittumisen itärannikon kaupunkeihin. Naisten ammateissa oli etuna se, että töitä oli tarjolla myös nuorille naisille, palkka oli hyvä ja työ integroi uuteen kotimaahan. Avioliiton myötä naiset yleensä jäivät kotirouviksi.

Amerikasta on sanottu, että se oli naisille taivas, mutta miehille ja hevosille helvetti. Vaikka suomalaisia miehiäkin houkutteli Atlantin yli selkeästi kotimaista parempi palkka, siirtolaisille tarjolla olevat miesten työt olivat raskaita. Miesten työvalikoima oli selkeästi laajempi kuin naisilla ja he työskentelivät muun muassa kaivoksissa, metsissä, rakennuksilla, tehtaissa, sekä maanviljelyksen parissa. Erityisen raskaaksi maanviljelykseen pariin siirtymisen teki se, että edullinen maa piti raivata itse, jolloin raivaustyötä tehtiin vuosikausia ensisijaisen työn rinnalla. Usein miesten työt olivat myös tapaturma-alttiita ja herkkiä talouselämän vaihteluille.

Vaikka vain harvat suomalaissiirtolaiset onnistuivat rikastumaan Atlantin takana, kaikilla oli mahdollisuus ammatin vaihtamiseen ja sen myötä myös sosiaalisen aseman nousuun. Jyväskylän siirtolaisten joukossakin kotimaasta maattomana lähteneistä saattoi tulla farmin omistajia ja itsellisen pojasta insinööri. Koska Jyväskylän siirtolaisten kohtaloista oli tietoa vain suppeasta joukosta, niiden tietojen perusteella ei voi tehdä yleistyksiä. Family Search -sivuston tiedot tarjosivat kuitenkin esimerkkejä siitä, millaisiin työtehtäviin siirtolaiset saattoivat päätyä.

Tässä työssä tutkimuskohteenani olivat vain siirtolaisuuden rakenteesta heijastuvat taloudelliset ja sosiaaliset tekijät. Siirtolaiseksi lähtemiseen vaikutti kuitenkin myös monia muita työntö- ja vetotekijöitä. Johdantoluvussa mainittu uskonnollinen suvaitsemattomuus on tuskin kuitenkaan ollut Jyväskylässä siirtolaisuuden syy, sillä passiluetteloiden perusteella joukossa oli ainoastaan luterilaiseen kirkkoon kuuluvia ihmisiä. Poliittisten syiden vaikutus ei passittoman siirtolaisuuden muodossa ollut tutkittavissa näillä lähdeaineistoilla, mutta ainakaan kukaan ei ilmoittanut kohteekseen esimerkiksi Sointulaa, tai muuta utopiasiirotkuntaa.

Siirtolaisuuteen vaikutti myös se, että 1800-luvun lopussa poistuivat viimeisetkin ammatinharjoittamista koskevat rajoitukset²⁶⁷. Siten niiden lisäksi joille siirtolaisuus oli esimerkiksi velkojen maksuun tarvittavien rahojen tai toimeentulon saamiseksi pakko, matkaan lähti todennäköisesti myös elintasomuuttajia, jotka haaveilivat rikastumisesta tai ainakin sosiaalisen aseman noususta. Myös matkustamisen helpottuminen edesauttoi lähtemistä, sillä uudet keksinnöt, kuten juna ja höyrylaiva, ja niiden kehittyminen nopeuttivat matkustamista. Samalla matkustamisesta tuli myös halvempaa kuin aikaisemmin, vaikkakin Atlantin ylittäminen oli edelleen 1900-luvun alussa sen verran kallista, että suurin osa joutui ottamaan lipun hankkimiseen lainaa.²⁶⁸

Tässä tutkimuksessa käytin metodina prosopografiaa. Tutkimusmetodi keskittyi rakenteisiin, ja siten yksilöt hukkuvat massaan, mikä tuo omat rajoituksensa siirtolaistutkimukseen. Rakenteisiin keskittymällä siirtolaisuuteen vaikuttavista veto- ja työntötekijöistä voi havainnoida lähinnä taloudellisia ja poliittisia tekijöitä, kun siirtolaiseksi lähteneen henkilön lähtöpäätökseen vaikuttaneet henkilökohtaiset tekijät ja muut motiivit jäävät nyt pimentoon. Koska siirtolaisista on käytettävissä vain tilastotietoa, eikä henkilökohtaisen materiaalia (kuten kirjeitä ja päiväkirjoja), analyysiä voi tehdä vain

²⁶⁷ Ks. esim. Pulma 2004, 168–169.

²⁶⁸ Kero 1982, 83,86.

suhteessa ”näkyviin” muuttujiin, kuten ikään ja sukupuoleen. Siksi tässä tutkimuksessa esille nostetut työntö- ja vetotekijät ovat Jyväskylän seudun talous- ja sosiaalhistorian pohjalta tehtyjä johtopäätöksiä, kun lähtijöiden todelliset syyt ovat saattaneet olla ihan toisia.

Jyväskylän siirtolaisten keskimääräistä korkeampi yhteiskunnallinen asema kertoo myös siitä, etteivät lähtemisen syyt olleet aina taloudellisia, tai ainakaan aivan pakottavaa tarvetta elannon turvaamiseen tuskin on ollut, toisin kuin Pohjanmaan väestön keskuudessa. Valtakunnallisessa siirtolaistutkimuksessa siirtolaisuuden motiiveiksi onkin tarjottu myös muita, toisinaan kunniantomia tekijöitä. Erityisesti papit saattoivat sanoa lähteneiden ihmisten olevan rahanhimoisia ja laiskoja, tai lähteneen pakoon perheongelmia, kuten häijyksi miellettyä vaimoa.²⁶⁹

Lawrence Stone on kritisoinut joitakin prosopografeja siitä, että he näkevät motiivit hyvin yksinkertaisesti, vaikka tosielämässä niitä ei voi erottaa toisistaan muuten kuin keinotekoisesti analyttisiin tarkoituksiin.²⁷⁰ Siksi myös siirtolaisten lähtöpäätöksiin vaikuttaneita motiiveja oli monia, enkä tämänkään tutkimuksen avulla voi antaa vastausta miksi joku yksilö on päättänyt lähteä Pohjois-Amerikkaan. Roolien ja motiivien moninaisuuden takia yleistysten tekeminen on vaikeaa, eikä siten esimerkiksi yhden itsellismiehen siirtolaisuuteen vaikuttaneet tekijät välttämättä edusta kaikkien Jyväskylästä siirtolaiseksi lähteneiden, tai edes muiden itsellismiesten lähtömotiiveja.

Jatkossa Jyväskylän siirtolaisuuden tutkimus pitäisi ulottaa rakenteiden tutkimuksesta henkilökohtaisemmalle tasolle, siirtolaisten elämäkertoihin. Yksittäisten siirtolaisten lähtömotiivien ymmärtämiseksi tulisi tutkia muun muassa heidän perhetaustansa, taloudellista tilannetta, sekä sitä lähtivätkö he esimerkiksi sukulaisen tai ystävän esimerkin

²⁶⁹ Kero 1982, 94–95.

²⁷⁰ Stone 1971, 65.

innoittamana. Lisäksi voisi tutkia, kuinka kauan he viipyivät Atlantin takana, vai jäivätkö he kenties pysyvästi siirtolaiseksi. Elämäkerrallista tutkimusta voisi jatkaa myös siirtolaisten elämään uudella mantereella. Minua kiinnostaisi tietää muuttivatko he usein, millaisia työuria heillä oli ja avioituivatko he suomalaisen vai vaikkapa yhdysvaltaisten kanssa. Koska internetin kautta tavoitettavista digitaalisista arkistoista löytyi tietoa vain osasta siirtolaisista, kaikkien Jyväskylän siirtolaisten kohdalla näihin kysymyksiin vastaamiseen, ja muun elämäkerrallisen tiedon saamiseen pitäisi päästä tutkimaan Yhdysvaltain ja Kanadan arkistoja.

LYHENTEET

AGS	Alberta Genealogical Society
EI	Ellis Islandin matkustusluettelot
FS	Family Search-tietokanta
SiMa	Siirtolaisuusinstituutin matkustusluettelot
SiPa	Siirtolaisuusinstituutin passiluettelot
Sshy	Suomen sukuhistoriallisen yhdistyksen tietokanta

LÄHTEET

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Alberta Genealogical Society (www.abgenealogy.ca)
Homestead Records

Family Search.org digitaalinen tietokanta (www.familysearch.org)

British Columbia Death Registrations, 1872-1986
California, County Birth and Death Records, 1800-1994
California, County Marriages, 1850-1952
Canada Passenger Lists, 1881-1922
England and Wales Census, 1911
Find A Grave Index
Illinois, Cook County Deaths, 1878-1939, 1955-1994
Illinois Deaths and Stillbirths, 1916-1947
Michigan, Deaths and Burials, 1800-1995
Michigan, Detroit Manifests of Arrivals at the Port of Detroit, 1906-1954
Michigan, Marriages, 1868-1925
Michigan, County Marriages, 1820-1935
Montana, County Marriages, 1865-1950
New Jersey, State Census, 1905
New York, State Census, 1905
New York, State Census, 1915
New York, State Census, 1925
Ohio, County Marriages, 1789-2013
Ontario Births, 1869-1912
Ontario Deaths, 1869-1937 and Overseas Deaths, 1939-1947
Ontario Marriages, 1869-1927
Recensement du Canada de 1911,
Rhode Island, Deaths and Burials, 1802-1950
United States Border Crossings from Canada to United States, 1895-1956

United States Census, 1900
United States Census, 1910
United States Census, 1920
United States Census, 1930
United States Census, 1940
United States Social Security Death Index
United States Passport Applications, 1795-1925
United States World War I Draft Registration Cards, 1917-1918
United States World War II Draft Registration Cards, 1942
World War II Draft Cards (4th Registration) for the State of Massachusetts

The Statue of Liberty - Ellis Island Foundation digitaalinen tietokanta
(www.libertyellisfoundation.org)

Ellis Island Records

Siirtolaisuusinstituutin digitaalinen tietokanta (www.migrationinstitute.fi)

Matkustusluettelot

Passiluettelot

Suomen sukuhistoriallinen yhdistys ry:n digitaalinen tietokanta (www.sukuhistoria.fi)

Jyväskylän kaupunkiseurakunnan kirkonkirjat

Syntyneet 1853–1907

Rippikirjat 1854–1910

Lastenkirjat 1854–1881

Jyväskylän maalaisseurakunnan kirkonkirjat

Syntyneet 1853–1906

Rippikirjat 1854–1909

Lastenkirjat 1854–1899

Miss Laina Heikkinen. Encyclopedia Titanica

<http://www.encyclopedia-titanica.org/titanic-survivor/laina-heikkinen.html>

Viitattu 15.6.2015.

Leaders and Notable Persons (index). Les. E Niemi, Raittiuskansan Kalenteri.

<http://www.genealogia.fi/emi/emi61b4ae.htm>

Viitattu 3.6.2015.

Suomi Gollege First 25 Years of Students. Randell, Kent, Finlandia University.

http://www.finlandia.edu/Suomi_College_First_25.html

Viitattu 3.6.2015.

The Kopra Family Collection. Finnish American Collection, IHRC Archives, University of Minnesota archives.

<http://ihrc.umn.edu/research/vitrage/all/ko/ihrc3879.htm>

Viitattu 3.6.2015.

Tim the Finn Heads for Space. The Finlandia University News.

http://www.finlandia.edu/assets/files/FU%20Newsletter/Finlandia%20News,%2011_19_10.pdf

Viitattu 3.6.2015.

Suomen kansanedustajat, Rudolf Holsti. Eduskunta.

www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910503.aspx

Viitattu 28.5.2015.

Memorial Resolution, Rudolf Holsti. Lutz, Ralph H., Stuart, Lutz Graham, Twitty, Victor C. & Cottrell, Edwin A., Stanford University.

<http://historicalsociety.stanford.edu/pdfmem/HolstiR.pdf>

Viitattu 28.5.1915.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Bruun, Christer (1987), Sir Ronald Symen tunnetuin lause – antiikin tutkimuksen kiistelty koulukunta. *Historiallinen Aikakauskirja* No2. 105–118.

Caine, Barbara (2010), *Biography and History. Theory and History*. New York: Palgrave Macmillan.

Hämäläinen, Johanna & Skippari, Mika (2003), "Kaupungin rakentajat". Teoksessa: Valtonen, Heli ja Hämäläinen, Johanna (toim.), *Suomalaisen Suomen pääkaupunki. Rakentuva ja politisoituva Jyväskylä*. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy, 49–82.

Ilmonen S. (1931), *Amerikansuomalaisten sivistyshistoria. Johtavia aatteita, harrastuksia, yhteispyrintöjä ja tapahtumia siirtokansan keskuudessa. Jälkimmäinen osa*. Hancock, Minnesota.

Jäppinen, Jussi (2006), *Oletko koskaan nähnyt kauniin kaupungin? Jyväskylän ruutuasemakaava-alueen vaiheet 1800-luvulta 2000-luvulle*. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.

Kero, Reino & Kostianen, Auvo & Kuparinen, Eero & Vainio, Esa (1978), Toholammin väestön muuttoliikkeet Amerikasiirtolaisuuden alkuvaiheissa 1870–1889. Yhteispohjoismaiden muuttoliiketutkimuksen Suomen osa. Turku: Turun yliopisto.

Kero, Reino (1974), Migration from Finland to North America in the years between the United States Civil War and the First World War. Turku: Turun yliopisto.

Kero, Reino (1980), The Finns in North America. Destination and Composition of Immigrant Societies in North America before World War I. Turku: Turun Yliopisto.

Kero, Reino (1982), [Suomen siirtolaisuuden historia 1](#). Pohjois-Amerikkaan suuntautuneen siirtolaisuuden tausta, määrä, rakenne, kuljetusorganisaatio ja sijoittuminen päämääräalueelle. Turku: Turun yliopisto.

Kero, Reino (1996), [Suureen länteen. Siirtolaisuus Suomesta Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. Suomalaisen siirtolaisuuden historia 1](#). Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Kero, Reino (1997), Suomalaisina Pohjois-Amerikassa. Siirtolaiselämää Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Kettunen-Hujanen, Eija (2000), Elämän pakkoraossa vai matkalla vaurauteen? Savosta, Pohjois-Karjalasta ja Kainuusta 1918–1930 muuttaneiden siirtolaisten sopeutuminen Kanadaan. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kilpi, O.K. (1917), Suomen siirtolaisuus ja 19. vuosisadan kansantalous. Taloustieteellisiä tutkimuksia XXII. Helsinki.

Koivukangas, Olavi (1986), Sea, Gold and Sugarcane. Attraction Versus Distance. Finns in Australia 1851-1947. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Kolehmainen, John I. (1949), "Miten suomalaiset ovat kansoittaneet Minnesotan?". Teoksessa: Pulli, E. A. (toim.), Minnesotan suomalaisten juhla-albumi. Minnesota satavuotias 1849–1949. Duluth, Minnesota: Minnesotan Amerikkalais-Suomalainen Historiallinen Seura, 29–41.

Kolehmainen, John I. (1977), A History of the Finns in Ohio, Western Pennsylvania and West Virginia. New York Mills, Minnesota: Ohio Finnish-American Historical Society.

Kolehmainen, John I. (1985), "Miksi suomalaiset jättivät isänmaan?". Teoksessa: Kolehmainen John I. & Hill, George W, Turvapaikka metsissä. Kertomus suomalaisten siirtolaisuudesta Amerikan Yhdysvaltoihin vuosisadan vaihteessa. Alkuteos: Haven in the

Woods. The Story of the Finns in Wisconsin (1979). Suomentanut Urpo Hyvärinen. Kuusamo: Koillismaan Kirjapaino Oy, 16–34.

Komulainen, Juhani (2001), Sotkamon siirtolaisuus Pohjois-Amerikkaan vuosisadan vaihteessa. Vuodet 1898–1914. Pro gradu -tutkielma. Oulu: Oulun yliopisto.

Korkiasaari, Jouni (1989), Suomalaiset maailmalla. Suomen siirtolaisuus ja ulkосуomalaiset entisajoista tähän päivään. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Korkiasaari, Jouni & Tarkiainen, Kari (2000), Suomalaiset Ruotsissa. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Kostiainen, Auvo (2006), "Elämäkerta historiantutkimuksena. Käsitteestä ja ongelmista". Teoksessa: Kurth, Rami & Soikkanen, Timo (toim.), Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turku: Turun yliopisto, 28–43.

Känsäkangas, Tommi (1999), "Ei oo mies eikä mikään, joka ei oo Amerikasa käyny". Kaustisen amerikansiirtolaisuus ja paluumuutto 1867–1930. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lamberg, Marko (2009), "Prosografian mahdollisuuksia". Teoksessa: Lamberg, Marko & Lahtinen, Anu & Niiranen, Susanna (toim.), Keskiajan avain. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 230–232.

Laitinen, Erkki (1977), "Väestön tausta, rakenne ja sijoitus". Teoksessa: Lappalainen, Jussi T. (toim.), Jyväskylän maalaiskunnan kirja. Jyväskylä: Gummerus, 13–44.

Laitinen, Erkki (1988), "Väestö ja yhteiskunta". Teoksessa: Jokipii, Mauno (toim.), Keski-Suomen historia II. Jyväskylä: Gummerus, 64–139.

Laitinen, Erkki (1993), "Väestökehitys". Teoksessa: Jokipii, Mauno (toim.), Keski-Suomen historia III. Jyväskylä: Gummerus, 32–99.

Lindholm, Pirkko (1977), "Viljaa, karjantuotteita ja puuta". Teoksessa: Lappalainen, Jussi T. (toim.), Jyväskylän maalaiskunnan kirja. Jyväskylä: Gummerus, 277–306.

Markkanen, Erkki (1988), "Keski-Suomen taloushistoria". Teoksessa: Jokipii, Mauno (toim.), Keski-Suomen historia I. Jyväskylä: Gummerus, 140–315.

Melkas, Eevaleena (1999), Kaikkoavat paratiisit. Suomalaisten siirtokuntien aatteellinen tausta ja perustamisvaiheet Brasiliassa ja Dominikaanisessa tasavallassa n. 1925–1932. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Nilsson, Fred (1970), *Emigrationen från Stockholm till Nord-amerika 1880–1893. En studie i urban utvandring. Monografier utgivna av Stockholms Kommunalförvaltning 31.* Stockholm.

Pulli, A. E. (1949), "Suomalaiset ja maailman rikkain rauta-alue". Teoksessa: Pulli, E. A. (toim.), *Minnesotan suomalaisten juhla-albumi. Minnesota satavuotias 1849–1949.* Duluth, Minnesota: Minnesotan Amerikkalais-Suomalainen Historiallinen Seura, 62–72.

Pulma, Panu (2004), "Köyhästäkö kansalainen? Köyhyys 1800-luvun poliittisena ongelmana". Teoksessa: Haapala, Pertti (toim.), *Talous, valta ja valtio. Tutkimuksia 1800-luvun Suomesta.* Tampere: Vastapaino. 161-181.

Oksanen, Annika (2007), *Siirtolaisena Singaporessa. Ulkomaantyökomennuksille mukaan muuttaneet suomalaisnaiset kertovat kokemuksistaan.* Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.

Salomies, Olli (2001), "Names and identities. Onomastics and prosopography". Teoksessa: Bodel, John (ed.), *Epigraphic Evidence. Ancient history from inscriptions.* New York: Routledge, 73-94.

Sariola, Veikko (1930), *Jyväskylän käsityöläiset 1827–1930.* Jyväskylä: Gummerus.

Sariola, Veikko (1940), *Jyväskylän kauppiasyhdistys 1890–1940.* Jyväskylä: Gummerus.

Sariola, Veikko (1950), *Jyväskylän kauppalaisseuran 75-vuotiskertomus.* Jyväskylä: Gummerus.

Siirtolaisuuden ja massamuuton tutkimus. Suomen muuttoliikkeiden pääpiirteet sekä selvitys tutkimustilanteesta ja –tarpeesta (1984), Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Stone, Lawrence (1971), "Prosopography". *Daedalus*, vol. 100, no. 1, 46–79.

Tapio, Antti (1977), "Seppien taidoista tehtaiden laatutyöhön". Teoksessa: Lappalainen, Jussi T. (toim.), *Jyväskylän maalaiskunnan kirja.* Jyväskylä: Gummerus, 307–366.

Toivonen, Anna-Leena (1963), *Etelä-Pohjanmaan valtamerentakainen siirtolaisuus 1867–1930.* Helsinki: Suomen historiallinen seura.

Tommila, Päiviö (1972) a, *Jyväskylän kaupungin historia I,* Jyväskylä: Jyväskylän kaupunki.

Tommila, Päiviö (1972) b, *Jyväskylän kaupungin historia II,* Jyväskylä: Jyväskylän kaupunki.

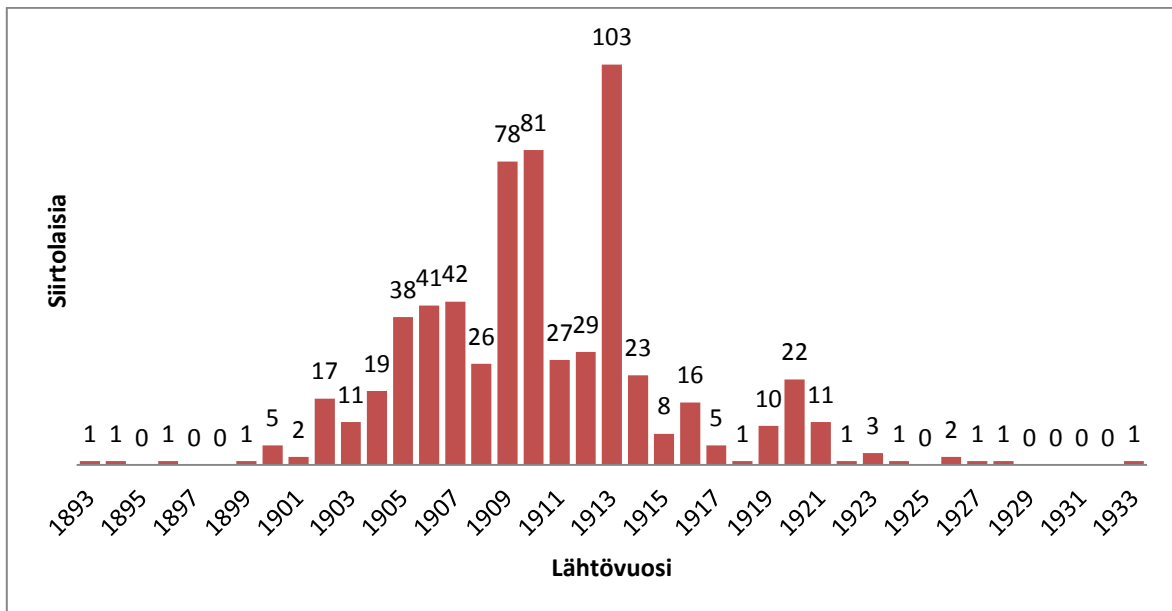
Uotila, Merja (2014), *Käsityöläinen kyläyhteisönsä jäsenenä. Prosopografinen analyysi Hollolan käsityöläisistä 1810–1840*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Uusitalo, Paula (1984), *Tornionlaakson amerikansiirtolaisuus ennen ensimmäistä maailmansotaa (1860–1914)*, Turku: Turun yliopisto.

Verboven, Koenraad & Carlier, Myriam & Dumolyn, Jan (2007), “A Short Manual to the Art of Prosopography”. Teoksessa: Keats-Rohan K. S. B. (ed.), *Prosopography Approaches and Applications. A Handbook*. Oxford: University of Oxford, 35–70.

Vilmusenaho, Risto (2001), *Siikajokilaakson siirtolaisuus vuosina 1850–1914. Siikajokilaakson siirtolaisuus vuosina 1850–1914: talous ja sosiaalishistoriallinen tutkimus Kestilän, Paavolan, Piippolan, Pulkkilan, Pyhännän, Rantsilan, Revonlahden ja Siikajoen kuntien maastamuutosta*. Oulu: Oulun yliopisto.

LIITE 1. Jyväskylästä Pohjois-Amerikkaan siirtolaiseksi lähteneet henkilöt vuosittain

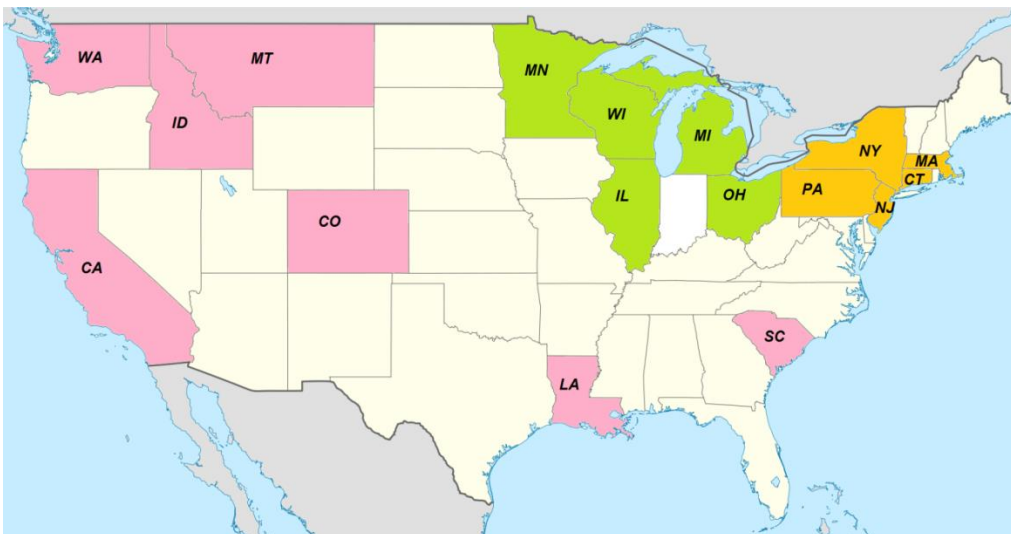
Lähde: EI; SiMa; SiPa.

**LIITE 2. Jyväskylän siirtolaisten sukupuolijakauma vuosittain
(vuodet 1899–1924)**

Vuosi	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%
1899	0	0 %	1	100 %	1	0,2 %
1900	0	0 %	5	100 %	5	0,8 %
1901	0	0 %	2	100 %	2	0,3 %
1902	2	12 %	15	88 %	17	2,7 %
1903	2	18 %	9	82 %	11	1,8 %
1904	14	74 %	5	26 %	19	3,1 %
1905	6	16 %	32	84 %	38	6,1 %
1906	13	32 %	28	68 %	41	6,6 %
1907	11	26 %	31	74 %	42	6,8 %
1908	6	23 %	20	77 %	26	4,2 %
1909	18	23 %	60	77 %	78	12,6 %
1910	36	44 %	45	56 %	81	13,0 %
1911	13	48 %	14	52 %	27	4,3 %
1912	14	48 %	15	52 %	29	4,7 %
1913	30	29 %	73	71 %	103	16,6 %
1914	11	48 %	12	52 %	23	3,7 %
1915	5	62,5 %	3	37,5 %	8	1,3 %
1916	10	62,5 %	6	37,5 %	16	2,6 %
1917	3	60 %	2	40 %	5	0,8 %
1918	0	0 %	1	100 %	1	0,2 %
1919	3	30 %	7	70 %	10	1,6 %
1920	14	64 %	8	36 %	22	3,5 %
1921	8	73 %	3	27 %	11	1,8 %
1922	0	0 %	1	100 %	1	0,2 %
1923	1	33 %	2	67 %	3	0,5 %
1924	1	100 %	0	0 %	1	0,2 %
Yhteensä	221	36 %	400	64 %	621	100,0 %

Lähde: SiMa.

LIITE 3. Jyväskylän siirtolaisten kohdeosavaltiot Yhdysvalloissa ja niiden osuudet vuosina 1899–1924

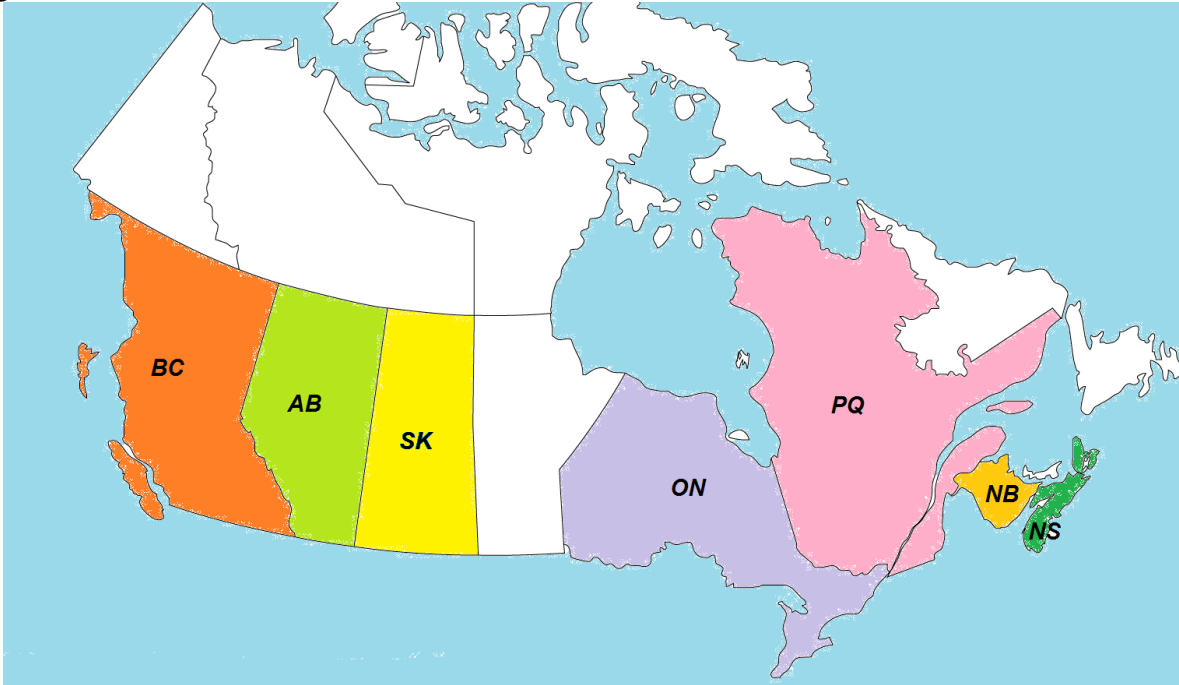
Oranssilla värillä on merkitty itärannikon osavaltiot, vihreällä keskilänsi ja vaaleanpunaisella marginaalisen siirtolaisuuden osavaltiot eteläisessä ja läntisessä osassa Yhdysvaltoja.

Lähde: Karttapohja www.mapsof.net

Lyhenne	Osavaltio	Naiset	Miehet	Yhteensä	%
CA	California	0	4	4	0,6 %
CO	Colorado	2	0	2	0,3 %
CT	Connecticut	4	1	5	0,8 %
ID	Idaho	1	0	1	0,2 %
IL	Illinois	11	14	25	4,0 %
LA	Louisiana	0	4	4	0,6 %
MA	Massachusetts	20	38	58	9,3 %
MI	Michigan	22	95	117	18,8 %
MN	Minnesota	21	57	78	12,6 %
MT	Montana	0	3	3	0,5 %
NJ	New Jersey	1	3	4	0,6 %
NY	New York	116	103	219	35,3 %
OH	Ohio	5	15	20	3,2 %
PA	Pennsylvania	1	13	14	2,3 %
SC	South Carolina	0	1	1	0,2 %
WA	Washington	1	0	1	0,2 %
WI	Wisconsin	1	6	7	1,1 %
	Yhdysvallat yht.	206	357	563	90,6 %

Lähde: SiMa.

LIITE 4. Jyväskylän siirtolaisten kohdeprovinssit Kanadassa ja niiden osuudet vuosina 1899–1924

Lähde: Karttapohja <http://www.freeusandworldmaps.com/index.html>

Lyhenne	Provinssi	Naiset	Miehet	Yhteensä	%
AB	Alberta	1	0	1	0,2 %
BC	British Columbia	1	0	1	0,2 %
NB	New Brunswick	0	7	7	1,1 %
NS	Nova Scotia	1	2	3	0,5 %
ON	Ontario	4	23	27	4,3 %
PQ	Quebec	8	9	17	2,7 %
SK	Saskatchewan	0	1	1	0,2 %
	Kanada yht.	15	42	57	9,2 %

Lähde: SiMa.

Yhdysvaltain siirtolaisia 563 (90,6 %), Kanadan siirtolaisia 57 (9,2 %) ja yksi henkilö jonka kohdeosavaltio/provinssi ei ole tiedossa (0,2 %).